

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Giedrė GUDONYTĖ

**INVESTICIJOS LIETUVOS APDIRBAMOJOJE PRAMONĖJE:
JŲ REIKŠMĖ IR PLĖTROS GALIMYBĖS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2007

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**INVESTICIJOS LIETUVOS APDIRBAMOJOJE PRAMONĖJE:
JŲ REIKŠMĖ IR PLĖTROS GALIMYBĖS**

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)

Magistro darbo autorė Giedrė Gudonytė.....

Vadovas doc. dr. Henrikas Karpavičius .....

Recenzentas.....

SANTRAUKA

Giedrė Gudonytė

Investicijos Lietuvos apdirbamojoje pramonėje: jų reikšmė ir plėtros galimybės. Magistro darbas

Magistro darbe atlikta investicijų pramonės sektoriuose analizė bei investicijų dinamikos įvertinimas, atlikta materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų prognozė ateinantiems metams, numatomos TUI ir MI plėtros galimybės leidžia sistemaiškai pažvelgti į Lietuvos situaciją investicijų srityje. Palyginus investicijas skirtingose apdirbamosios pramonės šakose su bendromis apdirbamosios pramonės tendencijomis pastebima, kad jos nesutampa. Darbe buvo iširta materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 2000-2005m., atlikta jų pasiskirstymo analizė skirtingose pramonės šakose. Iširtas jų poveikis ekonominiam augimui: investicijų įtaka BVP augimui, užimtumui ir kapitalo didėjimui. Paskutinėje dalyje atlikta materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų prognozė ateinantiems metams, numatomos TUI ir MI plėtros galimybės.

SUMMARY

Giedrė Gudonytė

Investments in Lithuanian manufacturing: their meaning and perspectives of development. Master's work

This master's paper analysis the investments in Lithuanian manufacturing. There is an analysis performed about the investments distribution in separate branches and their dynamics analysis. The comparison is made between the investments in different branches and with the manufacturing in total. The analysis of real investments and foreign direct investments in separate branches was performed. Also it was analysed how the GDP growth, capital and employment is affected by the real and foreign direct investments. The effectiveness of the investments was measured. In the last part of the work it was foreseen the perspectives, how the real investments and foreign direct investments could be developed in Lithuanian manufacturing.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė.** Investicijų klasifikacija
- 2 lentelė.** Dinamikos rodiklių skaičiavimo formulės
- 3 lentelė.** Materialinių investicijų dinamika Lietuvoje 1997-2006 metais
- 4 lentelė.** Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 1997-2005 metais
- 5 lentelė.** Materialinės investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis
- 6 lentelė.** Materialinių investicijų į apdirbamąją pramonę dinamika 2000-2006 metais
- 7 lentelė.** TUI apdirbamojoje pramonėje dinamika
- 8 lentelė.** Bendrųjų investicijų į materialųjį turtą ir BVP ryšys atskirose apdirbamosios pramonės šakose
- 9 lentelė.** Priklausomybės ryšių tarp TUI ir BVP apdirbamosios pramonės šakose statistiniai skaičiavimai
- 10 lentelė.** TUI ir ilgalaikio turto priklausomybė apdirbamojoje pramonėje
- 11 lentelė.** Darbuotojų skaičiaus nuo TUI priklausomybė apdirbamojoje pramonėje
- 12 lentelė.** Investicijų efektyvumo įvertinimas atskirose apdirbamosios pramonės šakose, remiantis jų poveikiu šakos pelningumo rodikliams
- 13 lentelė.** Prognozuojamų materialinių investicijų į apdirbamąją pramonę dinamika
- 14 lentelė.** Prognozuojamų tiesioginių užsienio investicijų į apdirbamąją pramonę dinamika
- 15 lentelė.** Prognozuojamų tiesioginių užsienio investicijų į atskiras apdirbamosios pramonės šakas dinamika

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav.** Užsienio investicijų klasifikacija
- 2 pav.** Užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui
- 3 pav.** Materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje, mln. Lt.
- 4 pav.** Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų padidėjimo tempų palyginimas
- 5 pav.** Materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje kaita, palyginti su kitomis šakomis
- 6 pav.** TUI atskirose Lietuvos ūkio šakose
- 7 pav.** Tiesioginės užsienio investicijos į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą
- 8 pav.** Santykinė TUI dalis į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis
- 9 pav.** Santykinė TUI dalis į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis
- 10 pav.** BVP ir TUI odos ir odos gaminių šakoje 2000-2005 metais
- 11 pav.** Materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje prognozė tiesiniu trendu
- 12 pav.** Tiesioginių užsienio investicijų apdirbamojoje pramonėje prognozė tiesiniu trendu

TURINYS

IVADAS	6
1. INVESTICIJOS IR JŲ REIŠMĖ TEORINIŲ ASPEKTU	8
1.1. Investicijų samprata ir investavimo būdai	8
1.2. Investicijų reikšmė šalies ekonomikai	14
1.2.1. Investicijų vaidmens ekonominiam augimui teorinis vertinimas.....	14
1.2.2. Investicijų įtaka BVP augimui, užimtumui ir kapitalui	18
1.3. Investicinės politikos vykdymo svarba	24
II. LIETUVOS APDIRBAMOJI PRAMONĖ: RAIDOS APŽVALGA IR INVESTICIJŲ Į JĄ DINAMIKA	28
2.1. Lietuvos apdirbamosios pramonės apžvalga	28
2.2. Investicijos Lietuvoje ir jų pasiskirstymas	33
2.2.1. Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje.....	33
2.2.2. Investicijos į Lietuvos apdirbamąją pramonę	38
2.2.2.1. MI apdirbamojoje pramonėje	38
2.2.2.2. TUI apdirbamojoje pramonėje dinamika ir jų pasiskirstymas atskirose šakose	41
III. MATERIALINIŲ IR TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA ŠALIES EKONOMIKAI IR JŲ PLĖTROS GALIMYBĖS	45
3.1. Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui.....	45
3.1.1. Materialinių investicijų ir bendrųjų investicijų į materialųjį turą poveikis BVP augimui	45
3.1.2. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka BVP ir kapitalo augimui.....	48
3.1.3. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka užimtumui apdirbamosios pramonės šakose	55
3.2. Investicijų efektyvumo įvertinimas	56
3.3. Investicijų plėtros galimybės Lietuvos apdirbamojoje pramonėje	58
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ	69
1 PRIEDAS. Darbuotojų skaičius atskirose ūkio šakose	72
2 PRIEDAS. Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūkį ir jų procentinė dalis.....	74
3 PRIEDAS. Tiesioginės užsienio investicijos apdirbamojoje pramonėje	75
4 PRIEDAS. Tiesioginės užsienio investicijų santykinis pasiskirstymas apdirbamojoje pramonėje	76
5 PRIEDAS. TUI į apdirbamosios pramonės šakas santykinės dalys	77
6 PRIEDAS. Apdirbamosios pramonės TUI, MI ir BVP	79
7 PRIEDAS. TUI ir darbuotojų skaičiaus ryšys apdirbamosios pramonės šakose.....	80
8 PRIEDAS. TUI ir išlaidų personalui ryšys apdirbamosios pramonės šakose	81
9 PRIEDAS. TUI ir ilgalaikio turto ryšys apdirbamosios pramonės šakose.....	82
10 PRIEDAS. Bendrųjų investicijų ir BVP apdirbamojoje pramonėje ryšys	83
11 PRIEDAS. Investicijų efektyvumas, įvertinant pelningumo rodiklius	84

IVADAS

Investicijų apimtys yra itin svarbus kriterijus, parodantis ekonomikos gyvybingumą, galimybes sukurti didesnę produkcijos pridėjamąją vertę. Šalyse, kurios priskiriamos prie labiausiai konkurencingų ir klestinčių, investicijos, tarp jų – ir užsienio, yra gana didelės. Ir atvirkščiai, menko ekonominio išsivystymo šalyse investicijų lygis paprastai yra žemas.

Investicijos turi lemiamą įtaką tos šalies ekonomikos plėtrai tikro ir makro lygmeniu. Jos yra svarbi priemonė, skatinanti gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų konkurencingumą ir ekonomikos augimą. Ypač svarbu yra nagrinėti tas ūkio šakas, kurios sukuria daugiausia pridėamosios vertės.

Vienas pagrindinių pramonės sektorių Lietuvoje – apdirbamoji pramonė, kuri sukuria apie penktadalį šalies BVP, joje dirba apie 21 proc. visų Lietuvos darbuotojų (daugiau nei kitose šalies ūkio sektoriuose). Apie 60 proc. jos produkcijos yra eksportuojama. Be to, apdirbamoji pramonė yra antra pagal materialinių investicijų apimtį ir yra absoliuti lyderė pagal tiesioginių užsienio investicijų apimtį.

Tyrimo aktualumas: Investicijų reikšmė ekonominei plėtrai yra neigiamai. Dėl šios priežasties yra ypač svarbu išnagrinėti investicinius procesus šalyje: investicijų pasiskirstymą skirtinguose sektoriuose ir pramonės šakose, jų dinamiką. Darbe išnagrinėtos visos apdirbamosios pramonės šakos, kurios pasižymi skirtingomis plėtros tendencijomis; investicijų įtaka šio sektoriaus ir atskirų jo šakų BVP augimui, užimtumui ir kapitalo didėjimui bei investicijų efektyvumas.

Mokslinis naujumas. Šiame darbe atlikta investicijų pramonės sektoriuose analizė bei investicijų dinamikos įvertinimas, atlikta materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų prognozė ateinantiems metams, numatomos TUI ir MI plėtros galimybės leidžia sistemiškai pažvelgti į Lietuvos situaciją investicijų srityje.

Darbo objektas - materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos apdirbamojoje pramonėje.

Darbo dalykas – materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui, jų dinamika ir pasiskirstymas apdirbamojoje pramonėje bei plėtros perspektyvos.

Darbo tikslas – pasitelkus statistinės analizės duomenis nustatyti ir įvertinti investicijų į Lietuvos apdirbamąją pramonę įtaką šalies ekonominiam augimui ir numatyti jų plėtros perspektyvas.

Uždaviniai:

- Išanalizuoti literatūroje pateikiamas investicijų sampratas ir įvertinti jų poveikį ekonominiam augimui;
- Atlikti Lietuvos apdirbamosios pramonės raidos apžvalgą;
- Atlikti investicijų Lietuvos apdirbamojoje pramonėje dinamikos ir pasiskirstymo tarp šakų analizę, nustatyti jų poveikį BVP augimui, užimtumo didėjimui ir kapitalo augimui bei įvertinti jų efektyvumą;
- Numatyti investicijų apdirbamojoje pramonėje plėtros galimybes.

Tyrimo metu iškelta **mokslinė hipotezė:**

Lietuvos apdirbamojoje pramonėje sparčiausiais BVP augimo tempais pasižymi tos šakos, kurios pritraukia daugiausiai investicijų.

Tyrimo metu naudoti šie **metodai:**

1. Mokslinės literatūros analizė
2. Loginė lyginamoji analizė ir apibendrinimo metodai;
3. Statistinių duomenų dinamikos analitiniai metodai;
4. Koreliacinė priklausomybės analizė;
5. Prognozavimo metodai.

Tyrimo rezultatai. Tyrimo metu atlikta sisteminė materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų Lietuvos apdirbamojoje pramonėje analizė. Palyginus su kitomis ūkio šakomis, pastebėta, kad Lietuvos apdirbamoji pramonė – šaka, kuri pasižymi santykinai su kitomis šakomis didelėmis investicijomis, tačiau tuo pačiu nustatyta, kad daugelyje apdirbamosios pramonės šakų investicijos nėra vienodai efektyvios.

Atskirų apdirbamosios pramonės šakų analizė patvirtino tendenciją, kad investicijos visoje apdirbamojoje pramonėje didina šios pramonės BVP, tačiau nagrinėjant atskiras apdirbamosios pramonės šakas, pastebima, kad investicijos atskirose šakose BVP augimą įtakoja skirtingai ir dažnai mažiau nei bendra tendencija. Investicijos atskirose apdirbamosios pramonės šakose skirtingai įtakoja tiek užimtumo rodiklius, tiek kapitalo augimą, tačiau yra aiški tendencija – tose šakose, kur investicijos daro tiesioginį poveikį BVP didėjimui, pasižymi ir poveikiu užimtumo bei kapitalo rodikliams ir dažniausiai teigiamai įtakoja tų šakų pelningumą; taigi, galima teigti, jog jos

yra efektyvios. Tyrimo metu buvo numatytos investicijų kitimo apdirbamojoje pramonėje perspektyvos, naudojant tiesinio prognozavimo metodą.

1. INVESTICIJOS IR JŲ REIKŠMĖ TEORINIU ASPEKTU

1.1. Investicijų samprata ir investavimo būdai

Terminas “investicijos” kilęs iš lotyniško žodžio “invest”, reiškiančio “įdėti”. Investicijos pačia bendriausia prasme reiškia kažkokia tai turto įdėjimą, ar kitaip tariant, investavimą į tam tikras veiklas ir procesus, tikintis jų finansinio, ekonominio ar socialinio atsipirkimo.

LR Investicijų įstatyme pateiktas toks investicijų apibrėžimas: investicijos - piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą. R. Ginevičius, O.G. Rakauskienė ir kt. autoriai (2005) apibendrina, kad investicija – kapitalo įdėjimas, siekiant paskesnio jų padidėjimo. Kartu to kapitalo prieaugio turi pakakti tam, kad investuotojui būtų kompensuota tai, kad jis šiuo metu atsisako naudoti turimas lėšas, jis taip pat turi būti įvertintas už riziką ir jam turi būti atlyginti būsimi infliacijos nuostoliai..

Investicijos patenka į įvairias verslo ir socialines sferas įvairiomis formomis. Kad būtų galima teisingai analizuoti, planuoti ir suskaičiuoti investicijas, jos klasifikuojamos pagal atskirus joms būdingus požymius. Šie požymiai gali būti skirstomi į tokias grupes (R. Ginevičius, O.G. Rakauskienė ir kt. 2005):

- Investicijų rūšys pagal investavimo objektus;
- Investicijų rūšys pagal investavimo laikotarpį;
- Investicijų rūšys pagal dalyvavimą investavimo procese;
- Investicijų rūšys pagal investicinių lėšų priklausomybę;
- Investicijų rūšys pagal teritoriją.

Tai nėra galutinė ir vienintelė galima investicijų klasifikacija. Analizuojant investicijas Lietuvoje aktualu naudoti LR Investicijų įstatyme pateiktą investicijų klasifikaciją. Ji apibendrinta pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė

Investicijų klasifikacija

Investicijų rūšys	Pogrupiai
Pagal investuotojo įtaką	Tiesioginės investicijos - investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei

ūkio subjektui	investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.
	Netiesioginės (portfelinės) investicijos - investicijos, jei investuojant įsigyta kapitalo dalis nesuteikia investuotojui galimybės daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.
Pagal investuotojo statusą	Vidaus investicijos – Lietuvos valstybės, Lietuvos Respublikos fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje;
	Užsienio investicijos - užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje.
Pagal investuotojo nuolatinę buveinę (rezidavimą)	Valstybės investicijos - investicijos valstybės poreikiams tenkinti nacionalinio biudžeto, valstybės (savivaldybių) fondų lėšomis, Lietuvos valstybės (savivaldybių) vardu gautomis paskolomis, valstybės (savivaldybių) įmonių lėšomis ir kitu valstybės (savivaldybių) turtu bei valstybės (savivaldybių) suteikiamomis paskolų garantijomis;
	Privačios investicijos - Lietuvos Respublikos ir užsienio privačios nuosavybės teisės subjektų investicijos;
	Užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų investicijos.
Pagal investavimo objektą	Kapitalo investicijos - investicijos ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui sukurti, įsigyti arba jo vertei padidinti;
	Finansinės investicijos – investicijos į finansinius instrumentus

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR Investicijų įstatymu. 1999 m. liepos 7 d., Nr. VIII-1312.

Apibūdinant investicijų ekonominę esmę, dažnai terminas „investicijos“ traktuojamas klaidingai arba labai siaura prasme. Viena dažniausiai pasitaikančių klaidų – kai šis terminas vartojimas kalbant apie bet kokius kapitalinius įdėjimus. Čia nepabrėžiama esminė investicijų funkcija – investuojant tikimasi pelno. Kapitaliniai įdėjimai, kurie nedidina kapitalo prieaugio, neneša pelno, bet yra skirti vartojimui (pvz. nekilnojamo turto pirkimui ir kito ilgalaikio turto pirkimui), savo ekonominiu turiniu investicijoms nepriklauso. Įsigyjant įvairių prekių, lėšos tiesiogiai naudojamos ilgalaikiam vartojimui, išskyrus tuos atvejus, kai jų įsigijimo tikslas yra pardavimas.

Dažnai terminas “investicijos” tapatinamas su terminu “kapitaliniai įdėjimai” (R. Ginevičius, O.G. Rakauskienė ir kt. 2005). Investicijos šiuo atveju yra lėšų įdėjimas pagrindinių priemonių atnaujinimui (pastatų, įrengimų, transporto priemonių ir pan.). Tuo pačiu investicijos gali būti panaudotos ir apyvartinėms lėšoms, ir įvairiems finansiniams instrumentams (akcijos, obligacijos), ir atskiroms nematerialių aktyvų rūšims (patentai, licenzijos, know-how). Kapitaliniai įdėjimai suprantami siauresne reikšme ir gali būti kaip viena iš investicijų formų, bet ne jų analogas. Daugumoje apibrėžimų pažymima, kad investicijos yra piniginių lėšų įdėjimas. Su šituo negalima sutikti, nes kapitalo investavimas gali būti vykdomas ne tik pinigais, bet ir kitomis formomis (turtu, finansiniais instrumentais, nematerialiais aktyvais ir t.t.).

Praktikoje dažnai investicijos yra sutapatinamos su ilgalaikiu lėšų įdėjimu. Atskiros investicijų formos yra ilgalaikės, tačiau investicijos gali būti ir trumpalaikės, pavyzdžiui, trumpalaikiai

finansiniai įdėjimai į akcijas, taupomuosius sertifikatus, trumpalaikes obligacijas ir t.t..

Investicijomis gali būti laikoma įvairių rūšių turinės ir intelektualinės vertybės, kaip minėta anksčiau, įdedamos į verslą ar kitus objektus ar sferas, ko pasakoje sukuriamas pilnas arba pasiekiamas koks nors socialinis efektas. R. Ginevičius, O.G. Rakauskienė ir kt. (2005) teigia, kad tokiomis vertybėmis gali būti:

- piniginės lėšos,
- tiksliniai bankiniai indėliai,
- pajai, akcijos ir kiti vertybiniai popieriai,
- kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas,
- turinės teisės, išėinančios iš autorinių teisių,
- patirtis,
- techninių, technologinių, komercinių bei kitų žinių atsipirkimas, apiformintas kaip techninė dokumentacija, kuri yra reikalinga vienokio ar kitokio proceso organizavimui,
- teisė naudotis žeme, vandenimis bei kitais resursais (koncesijos).

Tuo tarpu A. Džikevičius šį sąrašą papildo. Jo nuomone, investicijomis laikoma:

- ne tik kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas, bet ir kitos turinės teisės, tokios kaip hipoteka, užstatas ar turto areštas, ir kitos panašaus pobūdžio teisės;
- ne tik pretenzijas į pinigus, kuriuos naudojant buvo sukurta ekonominė vertė ar į bet kurią veiklą pagal kontraktą, turintį ekonominę vertę, bet ir taip pat su investicija susijusias paskolas;
- intelektualinės ir pramoninės nuosavybės teisės, patentai, prekių ženklai, know-how ir bet kurios panašios teisės.

Lietuvos Respublikos įstatymai ekonomikos teorijai neprieštarauja, juose numatomos tokios investavimo galimybės:

- 1) steigiant ūkio subjektą, įsigyjant Lietuvos Respublikoje įregistruoto ūkio subjekto kapitalą ar jo dalį;
- 2) įsigyjant visų rūšių vertybinius popierius;
- 3) sukuriant, įsigyjant ilgalaikį turtą arba didinant jo vertę;
- 4) skolinant lėšas ar kitą turtą ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalo dalis, suteikianti jam galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui;
- 5) vykdant koncesijų bei išperkamosios nuomos (lizingo) sutartis.

Investicijos turi svarbią reikšmę efektyviai plėtojant ekonomiką. Kaip buvo minėta anksčiau, jos gali būti keliolika ir daugiau formų ir vykdomos įvairiais būdais. Toliau prasminga nagrinėti sąvokas, kurios bus reikalingos toliau darbe. Visų pirma derėtų aptarti bendrąsias ir grynąsias investicijas.

Bendrosios investicijos – tai bendra investicinių lėšų apimtis konkrečiu laikotarpiu, nukreiptų į naują statybą, gamybos priemonių įsigyjimą bei prekinių-materialinių atsargų augimą. **Grynosios investicijos** – tai bendrųjų investicijų suma, sumažinta amortizacinių suma per atitinkamą laikotarpį. Grynųjų investicijų dinamikos rodikliai atspindi konkrečios šalies ekonominio išsivystymo charakterį konkrečiame laikotarpyje. Jei grynųjų investicijų suma yra neigiamas skaičius (kai bendrųjų investicijų suma yra mažesnė už amortizacinių atskaitymų suma), tai reiškia gamybinio potencialo smukimą ir, kaip rezultatas, yra gaminamos produkcijos kiekio mažėjimas. Ši situacija yra charakterizuojama kaip *“valstybe, pravalgančia savo turtą”*. Jei grynųjų investicijų suma lygi nuliui, tai reiškia šalies ekonominio lygio kilimo nebuvimą ir, kaip rezultatas, gamybinis potencialas lieka nepakitęs. Tokia situacija charakterizuojama kaip *“valstybės trypčiojimas vienoje vietoje”*. Jei grynųjų investicijų suma yra teigiamas skaičius, tai reiškia, kad šalies ekonomika yra kilimo stadijoje, nes vykdo gamybinio ir kitokio potencialo augimo politiką. Tokia situacija charakterizuojama kaip *“besivystančios ekonomikos šalis”* (K. Kalašinskaitė, 2005).

Materialinės (realiosios) investicijos – tai idėjomai, nukreipti į pagrindinį kapitalą, nematerialius (patentai, licenzijos, programos) ir materialius (nekilnojamasis turtas) aktyvus. Tai lėšos, panaudotos naujai statybai, rekonstrukcijai, remontui, modernizavimui, įrengimų, investoriaus, mašinų, transporto priemonių įsigijimui ir kitoms išlaidoms. Statistikos departamentas, kuris pateikia būtent materialinių investicijų rodiklius, jas apibūdina taip: **materialinės investicijos** – tai ataskaitinio laikotarpio išlaidos ilgalaikiam materialiajam turtui, kuris bus naudojamas ilgiau nei vienerius metus, įsigyti, sukurti ir esamam materialiajam turtui atnaujinti (rekonstravimas, remontas) iš visų finansavimo šaltinių. Praktikoje sąvokos materialinės ir realios investicijos yra tapatinamos. Teorijoje investicijos ir jų poveikis dažnai yra analizuojami ne tik kaip infrastruktūros plėtros veiksniai, bet ir kaip faktorius socialinei plėtrai. Socialinę plėtrą labiau įtakoja nematerialiosios investicijos.

Nematerialiosios investicijos - tai idėjomai į įvairių paslaugų plėtojimą ūkio sferose ir šakų įmonėse. Joms priskiriamos 3 pagrindinės ypatybės:

- * Įmonės gamybinio pajėgumo didinimas;
- * Padengimas iš santaupų, kurios susikaupia kaip amortizuojamas kapitalas būsimajam laikotarpiui;
- * Įmonės einamosios vertės ir prestižo didinimas.

Nematerialiosiomis investicijomis pradėta vadinti tokias firmų išlaidas, kurios:

- * Nėra tiesiogiai susijusi su gamyba;
- * Padengiamos ne per metus, o per dešimtmečius;
- * Sudaro firmai tobulėjimo ir vystymosi sąlygas.

Dažniausiai yra skiriamos 4 nematerialiųjų investicijų grupės (Martinkus, 2001):

Mokslinių tyrimų išlaidos. Tai bene svarbiausia nematerialiųjų investicijų dalis, kuri dabar įmonėse atlieka strateginį vaidmenį. Jų svarba nuolat didėja. Šių išlaidų pasiskirstymas įvairiuose ūkio šakose yra netolygus. Pagrindinės investuotojos yra aviacijos ir laivininkystės, elektronikos ir elektrotechnikos, farmacijos, chemijos, kaučiuko ir plastmasių, automobilių gamybos įmonės. Kitas šių išlaidų ypatumas – jų koncentracija stambiose firmose. Mokslinio tyrimo išlaidos dar turėtų būti papildytos patentų, licenzijų įsigijimo išlaidomis. Jų daug daro elektronikos, elektrotechnikos, farmacijos firmos.

Kadruų rengimo išlaidos. Šios išlaidos šalims suteikia didelį pranašumą modernizacijoje. Tai ypač juntama tuose sektoriuose, kur technologija vaidina esminį vaidmenį ir kur vyksta gamybos techniniai ir technologiniai pertvarkymai. Tai būdinga farmacijos pramonei, metalurgijai, anglies pramonei, kur vyksta esminiai kokybiniai personalo profesinės kvalifikacinės struktūros pokyčiai. Savaime suprantama, tuo pasižymi aviacijos, chemijos, elektrotechnikos ir elektronikos šakos. Be to, šios išlaidos yra didesnės stambiose firmose.

Marketingas. Marketingas apima koordinuotą rinkos tyrimo veiklą, produktų apibūdinimo, pardavimo skatinimo, reklamos, pardavimo būdų ir pajėgų mobilizavimo veiklą. Visos pagrindinės marketingo priemonės yra nematerialaus pobūdžio ir remiasi intelektualiais sprendimais. Marketingo išlaidos didėja išeinant į užsienio rinkas, steigiant prekybos filialus. Išlaidos viešumui ir reklamai maisto pramonės įmonėse, drabužių gamyboje 9-me dešimtmetyje sudarė 1/3 išlaidų, skirtų formuoti fizinį kapitalą, kai tuo tarpu 8-ajame dešimtmetyje šios rūšies išlaidos buvo trečdaliu mažesnės.

Logistika. Tai prekių judėjimo nuo gamintojo iki vartotojo organizavimas ir valdymas. Logistikos padaliniai kuriasi pramonės įmonėse, prekybos firmose, sandėliuose. Dauguma prekių judėjimo etapų dabar yra reguliuojami ir valdomi kompiuteriais. Tai garantuoja optimalus gatavos produkcijos paskirstymo ir realizavimo būdus, apimtį bei terminus. Logistikos veikla gali užsiimti ir savi firmų padaliniai ir firmos, teikiančios specializuotas logistikos paslaugas. Tačiau visur tai reiškia išlaidas kompiuteriams įsigyti ir įdiegti, programoms paruošti, specialistams apmokyti. Manoma, kad išlaidų logistikai didėjimo tempai maždaug 4 kartus didesnis už materialiuoju investicijų. Tai susijęs su naujos technikos diegimu. Progresuojančios technologijos atveria naujus horizontus ir galimybes.

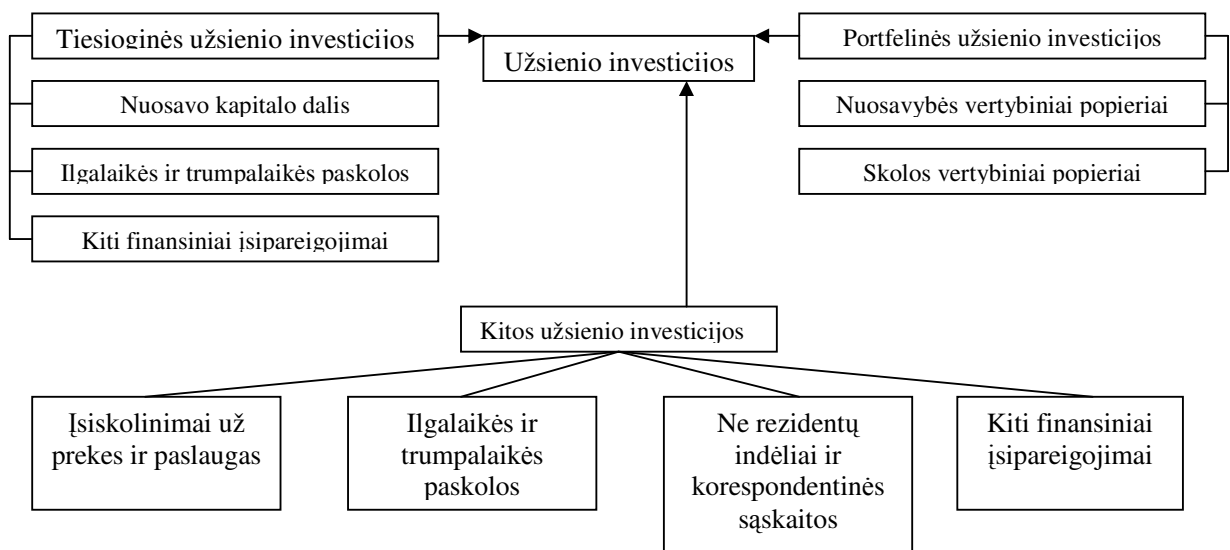
Kitas terminas, kurį tikslinga nagrinėti dėl jų poveikio šalies ekonomikai – užsienio investicijos. Užsienio investicijomis laikomi lėšų įdėjimai, atliekami kitų valstybių, užsienio fizinių asmenų ar įmonių ir organizacijų. Užsienio investicija, sudaranti mažiau kaip 10 procentų įmonės įstatinio kapitalo, yra laikoma portfeline investicija. Lietuvos bankas Mokėjimų balanso paaiškinimuose tokias investicijas vadina investicijų portfeliu, tačiau siekiant išvengti dviprasmybių su investicinių bendrovių vartojama investicijų portfelio sąvoka, tikslinga vartoti portfelinių investicijų sąvoką.

Kita sąvoka – tiesioginės užsienio investicijos.

Tiesioginės užsienio investicijos – tai tarptautinės investicinės veiklos rūšis, apimanti įsigijimą vienos šalies rezidento (tiesioginio investatoriaus) pastovios įtakos į įmonės, kuri yra kitos šalies rezidentas (tiesioginio investavimo įmonė), veiklą. Tiesioginės investicijos numano ilgus nusistovėjusius santykius tarp tiesioginio investuotojo ir įmonės, kuri yra tiesioginių investicijų objektas. Tiesioginės užsienio investicijos – tai ne tik investicijos į kapitalą, bet ir nematerialiosios investicijos į sritis, apibūdintas aukščiau.

Tiesioginių užsienio investicijų sąvoka Lietuvoje yra santykiškai nauja, palyginti su tradicinėmis valstybės, materialinių ar finansinių investicijų sąvokomis. Todėl dažnai ekonominėje literatūroje ir spaudoje yra sutapatinami „užsienio investicijų“ ir „tiesioginių užsienio investicijų“ rodikliai. Tačiau tiesioginės užsienio investicijos yra tik sudedamoji visų užsienio investicijų dalis: kaip minėta anksčiau, bei pagal EBPO rekomendacijas 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių yra laikoma žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę (Samuolis, 2001).

Pagal TVF nurodymus, kitomis užsienio investicijomis laikomi visi finansiniai ryšiai su užsieniu, kurie nepatenka į pirmas dvi dalis. Tai gali būti ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos, taip pat paskolos, gautos valstybės vardu ir su valstybės garantija, prekybinės skolos, užsienio juridinių ir fizinių asmenų indėliai bankuose ir kiti panašūs finansiniai įsipareigojimai. Literatūroje randamas toks tiesioginių užsienio investicijų skirstymas (1 paveikslas):

1. pav. Užsienio investicijų klasifikacija

(Šaltinis: Ginevičius, Mikelis, 2002)

Užsienio investicijos, o visų pirma tiesioginės užsienio investicijos, yra vienas pagrindinių šalies ūkio renovacijos veiksnių. TUI leidžia diegti modernias technologijas, įgyvendinti naujas ir progresyvias idėjas. V. Kvainauskaitė išskiria tokias tiesioginių užsienio investicijų formas:

1. Naujų įmonių statyba. Ši TUI forma reikalauja pradėti visas operacijas nuo pačios pradžios, t.y. nuo vietos statyboms įsigijimo ir statybos vystymo. Tam dažnai pritariama, nes naujos investicijos sukuria naujų darbo vietų.
2. Užsienyje veikiančių įmonių pirkimas. Investuotojas greitai perima visišką įgytos įmonės kontrolę, tačiau prisiima ir pirktos įmonės išpareigojimus bei susidūria su kapitalo poreikiu.
3. Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės.

Kartu su tiesioginėmis užsienio investicijomis atsiranda nauji ryšiai su užsienio bankais ir tarptautinėmis verslo bei finansų institucijomis. Investicijos jas priimančiai šaliai padeda pagerinti einamosios sąskaitos balansą ir didina šalies pozicijas tarptautinėse kapitalo rinkose. Teigiama TUI nauda neabejojama, tačiau yra ir neigiamų TUI aspektų, kuriuos nagrinėjama 1.2.4. poskyryje.

1.2. Investicijų reikšmė šalies ekonomikai

Investicijos yra reikšmingos tuo, jog jos yra indėlis į šalies ekonomikos gėrovę. Statant naujas gamyklas, pramonėje diegiant naujas technologijas, investuojant į inovacijų plėtrą, į socialinį sektorių, plėtojant infrastruktūrą – valstybės, regiono ar miesto gyvenimo lygis kyla, didėja nacionalinės ir biudžeto pajamos, sukuriama daugiau bendro vidaus produkto (BVP), gerėja prekių ir paslaugų kokybė.

Šiuo metu ypač daug dėmesio Lietuvoje ir Europoje yra skiriama visų lygių regionų plėtrai, siekiant sumažinti tarp jų esančią diferenciaciją. Viena iš būtinų sąlygų regionui tobulėti ir plėstis socialine, ekonomine, kultūrine prasme – tai ekonominis regiono augimas.

1.2.1. Investicijų vaidmens ekonominiam augimui teorinis vertinimas

Ryšio tarp investicijų ir ekonominės plėtros analizei skiriama vis daugiau dėmesio ekonomikos teorijoje ir vykdant empirinius tyrimus. Siekiant ilgalaikio ekonomikos augimo, ekonominės veiklos stimuliavimas yra svarbus uždavinys kiekvienos šalies vyriausybei. Nepaisant pripažinto fakto, kad egzistuoja ryšys tarp investicijų ir ekonominės plėtros, nėra vieningos nuomonės, kokiais būdais investicijos veikia ūkio funkcionavimą, restruktūrizavimą ir atvirkščiai. Skirtingi teoriniai modeliai pateikia skirtingas interpretacijas ir veikimo mechanizmus.

Teorijoje pateikiama keletas ekonominio augimo apibrėžimų, tačiau jie dažniausiai skiriasi tik formuluote, o esmė lieka ta pati. Ekonomikos augimas suvokiamas kaip ekonomikos plėtra, leidžianti kasmet gaminti vis daugiau prekių ir paslaugų; tai šalies ekonominio potencialo

didėjimas, pasireiškiantis ilgalaikiu nacionalinio produkto apimties augimu (Davulis, 2003, p. 346). Dažnai mokslininkai ekonominį augimą tapatina su BVP ar BNP didėjimu, kuris apibrėžiamas kaip indikatorius ekonominės plėtros mastui nustatyti: ekonominis augimas – tai pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų apimties padidėjimas per tam tikrą laikotarpį; ilgalaikis valstybės gamybinio potencialo plėtojimas, kurį apibūdina realiojo BVP (BNP) augimas (Snieška, 2001, p.336).

Nors ekonominis augimas ir jį įtakojantys veiksniai nagrinėjo daugelio kartų ekonomistai, vis tiek nebuvo prieita vieningos nuomonės kas iš tiesų lemia ekonominį augimą (Taylor, 2000, 65 psl.). Šią situaciją gerai iliustruoja dabartiniai mokslininkų tyrimai, susiję su šalių vystymosi netolygumais. Šiuolaikinių ekonominių problemų aštrėjimas, socialinės kovos už ekonominio augimo rezultatų perskirstymą aktyvėjimas, verčia mokslininkus tirti vis daugiau augimo problemų, tobulinant esamus ekonomikos augimo modelius, nepaliaujamai juos modifikuojant, keičiant atskirus jų kintamus veiksniai iš išorinių į vidinius, ir imant gvildinti ekonominės būklės dinamiškumą. Dėl to kuriami nauji augimo modeliai tampa vis sudėtingesni. Kita vertus, didėja jų naudojimo praktikoje galimybės ir svarba.

Ekonominio augimo teorijų tikslas yra išaiškinti šalies augimo tempų pagrindinius veiksniai ir augimo tempų bei vidutinių pajamų tenkančių vienam gyventojui skirtumų įvairiose šalyse priežastis. Pradėjus nagrinėti ekonominio augimo priežastis devintojo dešimtmečio viduryje susiformavo nauja augimo modelių banga, kuri savo ruožtu lėmė teorijų sintezės, dabar vadinamos endogenine augimo teorija, atsiradimą. Endogeninė augimo teorija remiasi modeliu, kuriame ilgo laikotarpio gamybos apimties vienam darbuotojui augimo tempas yra sąlygotas kintamųjų modelio viduje, o ne išorinių veiksnių.

Pirmasis šios sintezės elementas yra anksčiau vyravusi doktrina apie ekonomikos augimą - neoklasikinis šešto ir septinto dešimtmečio Solow-Swan ir Cass-Koopmans modelis, kurį taikant augimas buvo susiejamas su kapitalo ir darbo padidėjimu, taigi ir investicijomis į šiuos faktorius, kurį dar labiau sustiprino egzogeninė technologinė pažanga.

Žymiausią indėlį į to laikotarpio tyrimus įnešė Robert Solow, išplėtojęs neoklasikinę teoriją. R. Solow (g.1924) analizavo įvairius ekonominio augimo aspektus, nustatė vaidmenį kokybinių faktorių, kurie skatina mokslinį-techninį progresą, intensyvių ekonominių augimą. R. Solow – Nobelio premijos laureatas už ekonominio augimo problemų teorinį tobulinimą. Jis pasiūlė augimo modelį (kuris buvo pavadintas jo vardu), kuris rodo santaupų, gyventojų skaičiaus augimo ir technologijų tobulėjimo, taip pat investicijų įtaką gamybos augimui, atsižvelgiant į laiko faktorių. Solow augimo modelis davė impulsą naujiems tyrimams neoklasikinių modelių srityje, kurie atspindi įvairias sąveikas/ryšius tarp darbo ir kapitalo. Užsiimdamas ekonominio augimo analize

įvairiais aspektais, nustatė kokybinių faktorių vaidmenį, kurie veda prie mokslinio-technologinio proceso pagreitinimo, intensyvaus ekonominio augimo.

Antrasis sudėtinis sintezuotos augimo teorijos elementas yra keletas devinto dešimtmečio viduryje sukurtų modelių, kuriuos apibendrinio Romeris (1990). Išsaugodami veiksmų indėlių vaidmenį, šie modeliai padėjo geriau suprasti techninę pažangą, nes remiamasi didėjančia grąža, tyrimais ir plėtra bei netobula konkurencija, žmogiškuoju kapitalu ir - kas yra labai svarbu - vyriausybės politika. Tai vadinamieji endogeninio augimo modeliai. Endogeninės augimo teorijos tikslas yra siekti, kad augimo tempas būtų endogeninis, tai yra - tilptų į teorijos rėmus. Endogeninės augimo teorijos šalininkai vadovaujasi ta mintimi, kad vyriausybės politika ir ekonominiai veiksmai paprastai turi laikui bėgant veikti augimo tempą, todėl jie ieško teorijų, leidžiančių tai pagrįsti.

Endogeninė augimo teorija reiškia, kad šalyse su skirtingomis santaupų ir investicijų normomis turi būti ir skirtingi augimo tempai. Neoklasikinė teorija spėja, kad šie skirtumai įtakoja produkto augimo tempą tik pereinamuoju laikotarpiu. Tačiau su endogenine augimo teorija susiję tyrimai labiau patvirtina neoklasikinę augimo teoriją, kuri nustatė sąlyginę konvergenciją. Ji pabrėžia investicijų normą - ypač investicijų į įrenginius, infrastruktūrą ir žmogiškąjį kapitalą - kaip veiksnį, lemiantį BVP augimo tempus trumpuoju laikotarpiu, o ilgesniuoju laikotarpiu kaip veiksnį, lemiantį stabilios valstybės pajamų lygį (Taylor, 2000, p. 69). Neoklasikinė teorija teigia: jei dviejose šalyse vienodas gyventojų skaičiaus augimo tempas, tokia pat santaupų norma ir galimybė pasinaudoti tokia pačia gamybos funkcija, tai šios šalys galiausiai pasieks tokį pat pajamų lygį. Taigi neturtingos šalys yra neturtingos todėl, kad jos turi mažiau kapitalo, bet jei jų santaupų ir investicijų norma būtų tokia pat kaip ir turtingų šalių ir jei jos turėtų tokią pat technologiją, galiausiai jos pasivytų turtingas šalis. Be to, jei šalių santaupos ir investicijos yra skirtingos, tada pagal paprastą neoklasikinę teoriją valstybės stabilumo būsenoje jos pasieks skirtingus pajamų lygius. Bet jei jų techninės pažangos ir gyventojų skaičiaus augimo tempas yra vienodas, vadinasi ekonominė plėtra bus vienoda taip pat (Bradford DeLong).

Išskirtinį vaidmenį techniniam lygiui ir stambios pramoninės gamybos viešpatavimui visuomenės evoliucijos procese teikia augimo stadijų teorija. Ją suformulavo amerikiečių profesorius Voltas Vitmenas Rostou (Rostow, Walt Whitman, g. 1916) ir aprašė knygoje "Ekonominio augimo stadijos: Nekomunistinis manifestas" (1960 m.). Autorius siūlo kaip kriterijų augimo stadijoms klasifikuoti naudoti techninio išsivystymo lygį regione ar šalyje.

Visuomenės vystymosi procese V. Rostow pažymi penkias augimo stadijas, kurias įveikia visos šalys; tai: 1) tradicinė visuomenė, 2) pereinamoji visuomenė, 3) pakilimas, 4) kelio į brandą ir 5) masinio vartojimo visuomenė. Vėlesniame savo veikalė "Politika ir augimo stadijos" (1971 m.) V.

Rostou atsižvelgia į dvasinį žmogaus vystymąsi ir papildo penkias ankstesnes augimo stadijas šeštąja - gyvenimo kokybės paieškos - stadija.

Apibendrinant šias teorijas, galima padaryti tokias išvadas: ilgalaikį, nuolatinį ekonomikos augimą sukelia gamybos veiksnių apimties ir jų produktyvumo augimas. O pastarieji yra neįmanomi be investicijų. Matuojant ilgais laiko tarpais, visi esminiai ūkio pokyčiai priskirtini būtent šiems veiksniams. Kitaip tariant, ekonomikos augimas yra ilgalaikio ūkio vystymosi savybė; atitinkamai ekonomikos augimo teorija tiria ilgalaikius procesus ir atsiriboja nuo trumpalaikių gamybos apimties svyravimų.

Skiriami du ekonomikos augimo tipai: ekstensyvusis ir intensyvusis. Ekstensyviojo augimo atveju *BVP* didėjimo siekiama didinant naudojamus išteklius. Tokį ekonomikos augimo etapą perėjo dauguma šalių. Kol netrūksta išteklių, toks augimas nekelia didelių problemų. Intensyvųjį ekonomikos augimą lemia ne tiek išteklių didėjimas, kiek žmogiškojo ir fizinio kapitalo kokybės gerėjimas. Intensyvusis ekonomikos augimas būdingas visoms išsivysčiusioms šalims. Šiuo atveju svarbiausi veiksniai yra mokslo ir technikos pažanga, tobulesnės gamybos organizavimo formos. Tačiau naujoms žinioms įgyti taip pat reikalingos tam tikros investicijos, pavyzdžiui, į mokslo sritį. Taigi kad ir koks būtų ekonomikos augimo tipas, egzistuoja būtina sąlyga - tam tikro dydžio investicijų poreikis. Paprastai tam pačiam rezultatui pasiekti intensyvusis būdas reikalauja mažesnių išteklių.

Norint pagrįsti investicijų svarbą ekonominiam augimui, visų pirma reikia nustatyti ekonominio augimo veiksnius. Neretai autoriai (Jakutis, Petraškevičius, 1999) yra linkę išskirti šiuos ekonominę plėtrą įtakojančius veiksnius:

- Gamtiniai ištekliai;
- Darbo išteklių kiekis;
- Darbo kokybė;
- Kapitalo apimtis ir kokybė;
- Struktūriniai pokyčiai;
- Instituciniai veiksniai.

A. Snieška ir kiti siūlo ekonominio augimo veiksnius skirti į dvi dalis (Snieška, 2001, p.338): tiesioginio ir netiesioginio poveikio. Į pirmą grupę patenka tokie pagrindiniai veiksniai: a) pasiūlos veiksniai – visi aukščiau minėti veiksniai bei mokslas ir technologija, verslininkystės sugebėjimai; b) paklausos veiksniai - bendroji paklausa, veikianti kaip pagrindinis ekonomikos augimo "lokomotyvas" tiek kiekybiniu ir struktūriniu, tiek kokybiniu požiūriu. Antroje, netiesioginio poveikio augimui, veiksnių grupėje yra tokie svarbūs augimo veiksniai kaip darbo užmokesčio dydis ir jo dinamika, ribinis polinkis taupyti ir ribinis polinkis investuoti, valstybės fiskalinė politika.

Kiekvienam ekonominio augimo veiksniai daro įtaką visi kiti augimo veiksniai ir bendra socialinė bei ekonominė raida, todėl jis nuolatos keičiasi. Pavyzdžiui, išteklių kiekio didinimas ir jų kokybės gerinimas dėl mokslo ir technikos naujovių diegimo labai padidina gamybinį visuomenės pajėgumą ir bendrąjį nacionalinį produktą. Kita vertus, šiuolaikinio kapitalo panaudojimas ir gamyba apskritai priklauso nuo esamo verslo organizavimo lygio, o šis savo ruožtu yra įvairių ekonominių subjektų išsilavinimo, talento, drąsos ir daugelio kitų vadybinių ir nevadybinių savybių funkcija.

Jei ekonomikos augimas priklauso nuo aukščiau išvardintų faktorių, tai pastarųjų skatinimas, plėtra ir reguliavimas priklauso nuo investicijų. Taigi galima teigti, kad ekonominis augimas daugiausia yra susijęs su investicijomis. Be to, investicijomis šiuo atveju laikytina ne bet kokia investicinė veikla, kuri nacionalinės sąskaitybės skiltyse kvalifikuojama kaip investicijos, o tik tokia, kuri iš tikrųjų didina tautos gamybines galimybes.

1.2.2. Investicijų įtaka BVP augimui, užimtumui ir kapitalui

Užsienio šalių praktika rodo, jog dažniausiai investicijos sudaro apie 25% BVP. Žinoma, atskirose šalyse šie skaičiai skirtingi: pvz. 1980 – 1990 m. Japonijoje ir Pietų Korėjoje investicijos sudarė apie 30 – 35 % BVP, kai tuo tarpu JAV ir Jungtinėje Karalystėje – dvigubai mažiau. Šalyse, kuriose investicijų procentinė BVP dalis iš esmės buvo didesnė, buvo daug spartesni kapitalo vienam darbuotojui rodiklio augimo tempai (Miles, 2002). Tačiau tai neužtikrina veiklos efektyvumo: pvz. nors JAV investicijos buvo mažesnės, ji pralenkė Japoniją produktyvumu – JAV investicijos atsipirko labiau.

Kadangi darbe praktiškai analizuojamas investicijų poveikis užimtumui bei kapitalui, šiuos du augimo veiksnius bei investicijų poveikį jiems derėtų aptarti plačiau.

Darbo išteklių kiekis. Nacionalinio produkto apimtis priklauso nuo gamybos išteklių, tarp jų ir darbo jėgos panaudojimo laipsnio. Jeigu visus kitus gamybos išteklius laikysime nekintamais, tai nacionalinio produkto apimtis tiesiogiai priklausys nuo užimtumo lygio. Darbo išteklių apimtis šalyje priklauso nuo šalies gyventojų skaičiaus. Kuo didesnis šalies gyventojų skaičius, tuo didesnis ir darbingų žmonių skaičius, tuo didesnės ir ekonomikos augimo galimybės. Tačiau, kaip minėjome, gyventojų skaičius pats savaime nėra ekonomikos augimo veiksnys, o greičiau jo prielaida. Be to, ekonomikai skirtingą poveikį daro perteklinis gyventojų skaičius, o tai būdinga besivystančioms trečiojo pasaulio šalims, arba nepakankamas gyventojų skaičius (kai kuriose Vakarų Europos šalyse). Pirmuoju atveju perteklinis gyventojų skaičius mažina nacionalinio produkto dalį, tenkančią vienam šalies gyventojui. Antruoju atveju nepagaminama ta produkcijos dalis, kuri galėtų būti pagaminama esant pakankamam darbingų žmonių skaičiui. Atsižvelgiant į tai būtų galima kalbėti apie optimalų

gyventojų skaičių, kuris leistų pasiekti geriausias ekonomikos augimo rodiklius. Todėl skirtingos šalys formuoja ir įgyvendina skirtingą demografinę politiką.

Kapitalo apimtis. Ekonomikai augti būtinas ir atitinkamas materialinis gamybos pagrindas. Kapitalas būtent ir sukuria tokį ekonomikos augimo pagrindą. Kuo daugiau mašinų ir įrenginių naudojama gamyboje, kuo daugiau jų tenka vienam darbuotojui, tuo didesnis sukuriamas nacionalinis produktas. Esant visiems kitiems veiksniams nekintantiems nacionalinio produkto didėjimo tempai tiesiogiai priklausys nuo nacionalinio produkto gamybinio kapitalo dalies. Gamybinio kapitalo didinimo, t. y. kapitalo kaupimo, procesas susijęs su investicijomis. Lemiamo investicijų, kaip vieno svarbiausio ekonomikos augimo veiksnio, reikšmė pripažįstama be išlygų. Čia turima omenyje ne bet kokios, o tik tos investicijos, kurios tiesiogiai didina gamybos galimybes, t. y. gamybinės investicijos. Kuo didesnės investicijos, tuo didesni ekonomikos gamybos tempai. Investicijų apimtis savo ruožtu priklauso nuo namų ūkių ir ūkio subjektų polinkio taupyti. Kaip žinome, pernelyg didelis polinkis taupyti gali sukelti padarinius, kurie žinomi kaip taupumo paradoksas. Taigi ir šiuo atveju galima kalbėti apie optimalias investicijas, t. y. apie optimalią kapitalo kaupimo normą, leidžiančią pasiekti geriausias rezultatus. Yra žinomi įvairūs matematiniai modeliai, leidžiantys nustatyti optimalią kapitalo kaupimo normą. Kai kuriuos iš jų aptarsime šio skyriaus pabaigoje.

Tiek teoriškai, tiek praktiškai įrodyta, jog egzistuoja stiprus, teigiamas koreliacinis ryšys tarp pagaminamos produkcijos ir kapitalo dydžio vienam asmeniui. Tai skatina daryti išvadą, kad fizinio kapitalo kaupimas yra pagrindinis faktorius, įtakojančias ekonominį augimą (Miles, 2002). Taip pat neabejotinai pajamos yra susijusios su investicijomis: dar 1997 metais Heston ir Summers susistemino ir ištyrė daugiau nei 100 šalių duomenis ir priėjo išvadas, kad yra teigiamas ryšys tarp BVP vienam gyventojui ir investicijų procentinės dalies BVP (Scott, 2002). Turtingos šalys investuoja santykinai daugiau, investicijas lyginant su pagaminta produkcija ir suteiktomis paslaugomis nei besivystančios šalys. Tai ypač pastebima teritorijose, kuriose yra žemos pajamos ir šalys ar regionai yra tokie skurdūs, kad visas pajamas skiria vartojimui ir tiesiog neturi galimybės atsidėti dalį pajamų taupymui.

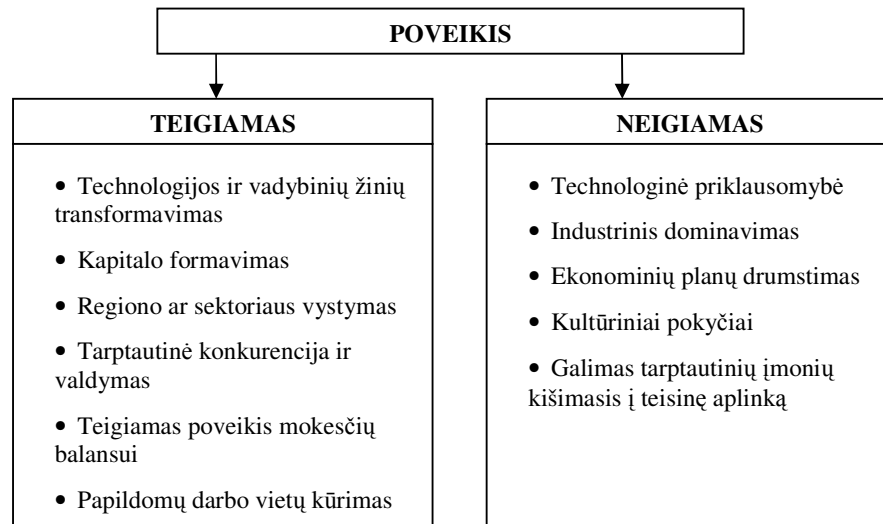
Investicinės išlaidos yra svarbios ne vien tuo, jog nulemia kapitalo vystymąsi, bet taip stimuliuoja bendrąjį paklausos lygį. Investicinių išlaidų pokyčiai yra daug „aštresni“ ir labiau įtakoja ekonominę plėtrą nei kitų BVP sudarančių komponentų pokyčiai (vyriausybės pirkimai, namų ūkių vartojimas, grynasis eksportas). Dar vienas investicinių išlaidų bruožas – tai kaita, kuri paprastai taip pat yra dinamiškesnė nei kitų BVP komponentų. Tai pasitvirtino JAV, Vokietijoje ir Japonijoje, kur buvo atliktas išlaidų investicijoms ilgu laikotarpiu tendencijų tyrimas. Nors investicijų kitimas dinamiškesnis nei BVP (tyrimo duomenimis – išsivysčiusiose pasaulio šalyse investicijų kitimo

tempai apie 4 kartus spartesni nei BVP kitimo tempai), tačiau tarp jų egzistuoja stiprus koreliacinis ryšys: jei šalyje ar regione pagamintų prekių ir paslaugų kiekis sparčiai auga, pastebimas staigus ir didelis investicinių išlaidų padidėjimas, kai gamybos apimtis siaurėja, investicijos linkusios žymiai sumažėti. Šitos tendencijos būdingos investuojant į įrenginius, pastatus ir kitą materialųjį turtą, naudojamą gamybos procese.

Jei investicijos bendraja prasme yra skatinamas veiksnys, tai ekonomikos teorija kiek kitaip interpretuoja tiesioginių užsienio investicijų reikšmę. Tiesioginės užsienio investicijos yra ir valstybės ekonominio augimo rodiklis, ir priemonė, kryptingai naudojama tam augimui pasiekti. Literatūroje nurodomi penki pagrindiniai motyvai, kodėl verta pritraukti tiesiogines užsienio investicijas (R. Ginevičius, 2005):

- 1) firmų nauda (užsienio firmų investicijos verčia vietos rinkos veikėjus konkuruoti ir kartu plėtoti valstybės vietos verslą);
- 2) internalizavimas (investuotojai pasirenka tam tikrą šalį, kurioje yra mažesnės sąnaudos, mokesčiai, t.y. jie stengiasi mažinti gamybos išlaidas);
- 3) oligopolinis elgesys (tokia padėtis rodo, jog firmų pagrindinis bruožas yra stebėti, ką daro arba ką rengiasi daryti varžovai. Tai verčia firmas gerinti savo prekių kokybę bei didinti produkcijos kiekį);
- 4) būdingi vietos ypatumai (firma mato, jog tam tikroje šalyje jai labiau apsimoka įkurti firmą nei plėstis savo šalyje; šis modelis iš dalies apima anksčiau išvardytus tris modelius);
- 5) vietos patogumų politikos plėtojimas (valstybės vyriausybės vykdoma politika taip pat pritraukia firmas, pvz. prekybos barjeras gali būti labai stiprus akstinas investuoti į šalį).

Nagrinėjant TUI, svarbu žinoti, kokį poveikį jos gali turėti šalies ūkiui. Priimančios šalies ir investuotojo santykiai labai nevienareikšmiški (Kvinauskaitė, 2005). Viena vertus, šalis pripažįsta ir vertina TUI įtaką šalies ekonomikai, kita vertus, bijo užsieniečių dominavimo. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui pavaizduotas 2 paveiksle:

2 pav. Užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui

(Šaltinis: V. Kvainauskaitė, 2005)

TUI poveikis priklauso nuo to, kokia forma jos yra gaunamos. Tai įtraukia TUI rūšį, sektorių, mastą, trukmę ir verslo vietą bei antrinius efektus. Įvairios tarptautinės diskusijos pabrėžė daugybę teigiamų ir neigiamų TUI, kaip vystymosi šaltinio besivystančiose šalyse, aspektų, iš kurių keletas yra aptariama žemiau.

Teigiamas poveikis. Teigiamas požiūris į TUI poveikį šalies raidai dažniausiai remiasi J.H. Dunning teorija. Joje teigiama, kad TUI kaip ūkio plėtros veiksnys augančiu produktyvumu gali paspartinti pramonės plėtrą. Tai yra, įmonės, didindamos savo kapitalą, gerindamos technologijų kokybę ir daugiau dėmesio skiriančios inovacijų diegimui gamybos procese, taip pat didinančios išteklių kiekį ir gerinančios jų kokybę, investuojančios į žmogiškąjį kapitalą, sudaro sąlygas gamybos pajėgumams didinti, kas padidina pardavimų skaičių, gerėja parduodamų prekių ir paslaugų kokybė. To pasekmė – padidėjęs bendras vidaus produktas, vartojimo lygis, auga eksportas.

Kita TUI teigiamos įtakos teorija aiškina, kad vietos ekonomikos uždirbtas pelnas priklauso nuo pagrindinių užsienio kapitalo įplaukų dydžio, išlaidų elastingumo ir sukauptos patirties bei žinių nutekėjimo masto. Toks žinių nutekėjimas iš pažangios užsienio kompanijos keliais būdais nusako produktyvumo augimą: visų pirma, tai užsienio investuotojai, suinteresuoti vietoje veikiančios įmonės sėkme, diegs pažangesnes technologijas įmonėje. Antra, turimų žinių pagalba, jie gali esančias technologijas panaudoti efektyviau nei iki šiol.

Kitas reikšmingas žinių sklaidimo būdas – tai glaudus klientų ir tiekėjų bendradarbiavimas (turima galvoje bendra multinacionalinės kompanijos ir vietos įmonių ekonominė veikla) (Ginevičius, 2005).

Tiesioginės užsienio investicijos per pastaruosius 40 metų labai prisidėjo prie ekonominio pasaulio vystymosi (Kvainauskaitė, 2005). Jos pritraukia piniginius srautus ir finansuoja projektus, kurių vietinis kapitalas negalėtų patenkinti. Šis procesas naudojamas technologijų pritaikymui, regionų ar šalies ekonominiam vystymui. Besivystančiose valstybėse tiesioginės užsienio investicijos yra vienintelis būdas vystyti ūkį nepatraukliuose projektuose, diversifikuojant industrinę bazę ir mažinant šalies priklausomybę nuo vieno iki kelių ūkio sektorių. Jos gali prisidėti prie bendro vidaus produkto, bendro kapitalo formavimo (bendrų investicijų buvimo šalies ekonomikoje) ir mokėjimų balanso. TUI taip pat gali prisidėti prie skolos grąžinimo, stimuliuoti eksporto rinkas bei kurti pajamas iš užsienio valiutos. Transnacionalinių korporacijų dukterinės įmonės, kurios atneša didelę dalį TUI, yra įvertintos kaip sudarančios apie trečdalį viso pasaulinio eksporto.

Įmonės lygyje tiesioginės užsienio investicijos suintensyvina konkurenciją ir ekonominę naudą, didina produktyvumą ir mažina kainas. Intensyvesnė konkurencija apima naujas technikas, produktus, paslaugas ir idėjas.

Tiesioginės užsienio investicijos teigiamai veikia ilgalaikius mokėjimo balansus. Tačiau naujos darbo vietos yra viena svarbiausių užsienio investicijų priėmimo priežasčių. Mokami atlyginimai tarptautinėse įmonėse yra didesni nei vidaus įmonėse; be to, tobulėja darbo jėga, gerėja jos kokybė. Tiesioginių užsienio investicijų teigiamų poveikių kombinacija leidžia pasiekti bendro gyvenimo lygio kilimą, šalies įtakos stiprėjimą pasaulinėje rinkoje ir tarptautinėje konkurencijoje (Kvainauskaitė, 2005).

Neigiamas poveikis. Priimančioji užsienio investicijas šalis ne visada sulaukia teigiamo efekto. Užsienio investicijos gali sukelti šalies ūkio ekonomikos sumaištį, nestabilumą. Stipri šalies priklausomybė nuo užsienio investuotojų byloja apie šalies nesavarankiškumą, prarandama kapitalo, materialinių ir žmogiškųjų išteklių rinkos kontrolė.

Neigiamas požiūris į TUI poveikį šalies vystymuisi galėtų būti pagrįstas tokia logika: užsienio kapitalo kompanijos dažnai veikia ypač didelė koncentracija pasižyminčiose ūkio šakose, turinčiose aukštus patekimo barjerus. Didelę koncentraciją TUI gali net padidinti. Tai leistų užsienio kapitalo įmonėms „pasiimti“ ekonominę rentą bei „ištraukti“ iš vietinės šalies kapitalą, kas savo ruožtu lemtų šalies ekonomikos vystymosi tempų sulėtėjimą. Užuoat sumažinus atotrūkį tarp investicijų ir užsienio mainų, TUI gali iš rinkos išstumti vietinius gamintojus bei pakeisti juos užsienio tiekėjais ir gamintojais. A.Glass ir K.Sagi pabrėžia, kad užsienio kapitalo įmonės gali reinvestuoti į tas pačias arba susijusias pramonės šakas, taip išplėsdamos savo rinkos dalį. Ir priešingai, čia galima išvelgti paramą vietinėms oligarchinėms kompanijoms naudoti susitelkusį kapitalą efektyvesnėmis

technologijomis, tačiau dėl to sumažėtų darbuotojų užimtumas (Tvaronavičienė, Kalašinskaitė, 2003).

Šalies ūkis gali įgyti technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusio subjekto. Išsivysčiusių šalių ekologiniai standartai neretai neleidžia gaminti tokios produkcijos savo teritorijoje, kuri labai kenksminga aplinkai. Todėl stengiamasi tokią gamybą perkelti į kitas šalis, paprastai į besivystančias, kuriose ekologiniai standartai nėra tokie griežti. Tai blogina investicijas priimančių šalių ekologinę gerovę. Panašiai elgiamasi ir su fiziškai bei morališkai pasenusia technologija, kuri neretai gali būti pranašesnė už vietinę. Tarptautinės kompanijos gauna naudą, prailgindamos tokios technologijos gyvavimo laiką, tačiau ją priėmusios šalys, nors ir turi trumpalaikę naudą, tačiau iš tikrųjų yra pasmerktos tikrai sekti išsivysčiusių šalių pėdomis, gerokai nuo jų atsilikdamos (Davulis, 2003).

Užsienio investuotojai ne visada yra linkę gaunama nauda dalytis su šalimi, priėmusia investicijas. Pastaroji tampa tik katalizatoriumi, minimaliomis sąnaudomis sukuriančiu didžiulę pridėtinę vertę, atitenkančią investuotojams. Paprastai pasaulinėse rinkose didelę vertę turintys išteklių yra mažomis kainomis perkami besivystančiose šalyse, apdirbami minimaliomis sąnaudomis ir išvežami į išsivysčiusias šalis. Taip išsivysčiusios šalys užtikrina savo išteklių išsaugojimą, o besivystančios šalys mažina savo išteklius, parduodami juos už menką kainą.

Kitas neigiamas veiksnys – „proto nutekėjimas“. Tarptautinės kompanijos, atlikdamos bendrus mokslinius tyrimus, panaudoja investicijas priėmusios šalies žmonių idėjas ir žinias. Taip minimaliomis sąnaudomis pasiekiamas įmonei optimalus rezultatas, kuriuo naudojamos ne vien tos šalies mastu. Bendrai galima teigti, kad užsienio investicijos veikia šalies kultūrą.

Tačiau, šalys, stokojančios finansinių išteklių, dažniausiai nepaiso neigiamų TUI veiksnių įtakos dalykų ir įvairiais būdais skatina tiesiogines užsienio investicijas. Formuodamos savo ekonominę politiką, šalys dažnai neįvertina, jog TUI atėjimą į šalies ūkį lemia daug skirtingų veiksnių. TUI srautus veikia ne tik valstybės politika, bet ir geografinė šalies padėtis, jos struktūrinės charakteristikos. Svarbiausius veiksniumi, nulemiančius investuotojo apsisprendimą investuoti užsienyje, įvardijo J.H.Dunningas, H. Shatzas ir A.J.Vanablesas.

Anot H.Shatzo ir J.Vanableso, pasaulinė ekonomikos integracija teikia naudos gamybos sąnaudų minimizavimo atžvilgiu, išvengiama prekybos tarifų ir sumažinamos transportavimo išlaidos. Taip pat atkreipiamas dėmesys į nebrangias gamybai reikalingas medžiagas ir pigią darbo jėgą. J.H.Dunningas teigia, kad užsienio investuotojai labiau domisi įmonėmis, kurios yra pelningos ir turi specifinių privalumų, palyginti su kitomis šalyje ar regione esančiomis įmonėmis, aprūpindama tam tikras rinkas.

Atlikus TUI teorinę analizę, galima teigti, kad užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą vienu metu gali daryti prieštaringą įtaką šalies ekonominiam augimui. Pasak R. Ginevičiaus, vienos šakose ar pramonės sektoriuose TUI gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietos įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kituose, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, ir sutrikdyti.

1.3. Investicinės politikos vykdymo svarba

Investicijos yra labai svarbi priemonė, skatinanti bet kurios šalies gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų konkurencingumą ir ekonomikos augimą (Striaukienė, 2003). Todėl labai svarbu siekti sukurti patrauklią investicinę aplinką, nes būtent nuo jos priklauso kiek šalis, regionas ar miestas sulauks pajėgių investuotojų.

Patirtis rodo, kad daugiausiai užsienio investicijų sulaukia tos šalys, kuriose stabili politinė ir ekonominė padėtis, tvirta nacionalinė valiuta ir palanki investicijoms aplinka. Išsivysčiusios šalys minėtas sąlygas visiškai patenkina, todėl jų investicinis klimatas vertinamas gerai. Besivystančiose šalyse vertinamas paprastai ne tik sąlygų palankumas, bet ir jų dinamiškumas. Šiame poskyryje bus išnagrinėta, kokie veiksniai skatina užsienio investuotojus investuoti šalyje.

Pasaulinė tarptautinių investicijų praktika besivystančiose valstybėse rodo, kad besivystančios valstybės turėtų daugiau dėmesio skirti šiems veiksniams (Ginevičius, 2005):

- valstybės politika. TUI turi būti skatinamos, o ne ribojamos. Tai apima biurokratinę kliūtis, kapitalo formavimo politiką, ypač daug dėmesio reikėtų skirti laisvai prekybai ir mokėjimų režimui;
- liberali TUI atžvilgiu aplinka. Pastebėtas paradoksus dalykas – jei šalis bando pagerinti savo ekonominę padėtį ribodama ar kitaip reguliuodama tiesiogines užsienio investicijas, efektyvumas paprastai būna prieštaringas;
- bendrų vietos ir užsienio gamintojų veiklos skatinimas. Iš tarptautinių projektų naudos gali turėti tiek užsienio investuotojai, tiek vietos gamintojai ir valstybė;
- taikydamos palankią investuotojams politiką, užsienio kapitalą gali pritraukti net tos valstybės, kurios laikomos rizikingos investicijų atžvilgiu. Pasaulinė ekonominė integracija nuolat didina užsienio investicijų kiekį pasaulyje, nes globalizacijos procesai spartėja ir įtraukia vis daugiau valstybių.

Aišku, sprendimą investuoti priima konkretūs asmenys; tai gali nulemti ir subjektyvūs veiksniai, pavyzdžiui sentimentai savo protėvių žemei, simpatijos kurios nors tautos tradicijoms, reklamos galia ir pan. Tačiau investuotojai, prieš galutinai apsisprendami, dažniausiai didžiausi

dėmesį skiria potencialiam investicijų pelningumui. Taip pat reikia paminėti, kad augant investicinio klimato rizikos laipsniui, potencialaus investicijų pelningumo procentas didėja.

Labai daug diskutuojama apie tai, kas daro įtaką užsienio investicijoms į pereinamosios ekonomikos šalis. Bendriausi išskiriami tokie tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai (Runiewicz): noras garantuoti įėjimą į rinką, galimybė dalyvauti privatizacijos procese ir politinio bei ekonominio stabilumo lygis.

Investicinio proceso kryptys ir intensyvumas šalyje priklauso nuo valstybės disponuojamų finansinių ir materialinių išteklių ir tam tikrų verslo aplinkos veiksnių. Finansinių išteklių dydį lemia konkretūs makroekonominiai rodikliai (Juozaitienė, Bendikienė): gyventojų pajamų lygis, vartojimo ir santaupų santykis, firmų veiklos pelningumas. Didelę įtaką turi ir susiklosčiusios verslumo tradicijos, investicinis klimatas, žmogiškųjų resursų kokybė, vyriausybės veikla bei ekonominė aplinka.

Literatūroje nurodoma, kad šiuolaikinės ekonomikos investicijų apimtį ir jų pritraukimą labiau lemia ne baziniai gamybos veiksniai, tokie kaip geografinė padėtis, fiziniai resursai, darbo jėga, kapitalas, bet vis didesnę įtaką daro specializuoti gamybos veiksniai (Snitka):

- moderni ryšių infrastruktūra;
- aukštos kvalifikacijos darbo jėga;
- mokslinių tyrimų bazė;
- tyrimų institucijų infrastruktūra šiuolaikinių tyrimų kryptyse;
- mokslininkų skaičius ir kompetencija, bei sugebėjimas atlikti ne tik fundamentinius, bet ir taikomuosius tyrimus.

Didelę įtaką investiciniam procesui daro ir šalies investicijų skatinimo politika. Vienas Lietuvos ūkio plėtojimo prioritetinių uždavinių ilgalaikėje perspektyvoje – kurti investicijoms palankią aplinką, siekiant ne tiek sparčių investicijų didėjimo tempų, kiek didesnio jų efektyvumo.

Investicijų skatinimo politika susideda iš daugelio veiksnių – įstatyminių dokumentų, studijų, nusakančių ir analizuojančių investicinę aplinką, tarptautinių sutarčių, investuotojams naudingų žinybų parengimo, Bendrajame programavimo dokumente prioritetinių kryptų numatymo bei kitų svarbių investicijų apimtims dokumentų (Striaukienė, 2003). Lietuvoje investavimas skatinamas investuotojams teikiant mokesčių lengvatas, apmokant dalį palūkanų už paskolas, paimtų investicijoms finansuoti, padengiant projekto kaštus tikslinėmis valstybės (savivaldybių) fondų lėšomis. Lietuvos ir užsienio kreditoriams, suteikusiems paskolas investicijų projektams įgyvendinti, gali būti teikiamos valstybės arba savivaldybių garantijos. Paskolos, skirtos investicijų projektams įgyvendinti, Lietuvos Respublikos nustatyta tvarka gali būti apdraustos valstybės lėšomis.

Dažnai teigiama, kad įmonės, gavusios lengvatų investicijoms, prisiperka pastatų, plečia materialinę bazę, o realios ekonomikos plėtros nėra. Tačiau tik investicijų skatinimo dėka įmonės atnaujiną savo technologijas, padidina pardavimus užsienio rinkose, darbo našumą bei didėja darbo užmokestis, sukuriama daugiau darbo vietų.

Taigi galima daryti išvadą, kad kiekvienos šalies plėtrai yra ypač svarbus investicijų skatinimas ir investicinio klimato formavimas. Praktikoje visame pasaulyje yra atliekami investicinio klimato vertinimai. Investicijų klimato įvertinimai sistemiškai analizuoja privačių investicijų ir įmonių augimo šalyje sąlygas ir, remdamiesi šalies įmonių patirtimi, leidžia tiksliai identifikuoti tas sritis, kurias pirmiausia reikia reformuoti siekiant padidinti privataus sektoriaus ekonomikos produktyvumą bei konkurencingumą. Sukurdami praktinį pagrindą rekomendacijoms politikos srityje bei į visą procesą įtraukdami šalies rinkos dalyvius, įvertinimai yra skirti duoti stipresnį impulsą politinėms reformoms, kurios pagreitintų privataus sektoriaus augimą, vedantį prie spartesnio ekonomikos augimo bei skurdo mažinimo (Lietuvos investicinio klimato įvertinimas, 2004).

Investicijų klimato įvertinimai yra paremti privačių įmonių veiklos tyrimu, siekiant nustatyti, su kokiais sunkumais jos susiduria pradėdamos verslą bei juo užsiimdamos, o jei verslas nepavyksta – pasitraukdamos iš jo. Apklausa fiksuoja įmonių patirtį tokiose srityse kaip finansavimas, valstybės valdymas, reguliavimas, mokesčių politika, darbo santykiai, ginčų sprendimas, infrastruktūros paslaugos, tiekimas ir marketingas, technologijos bei apmokymas. Visos šios sritys yra būtent tos sritys, kuriose iškilę sunkumai gali žymiai padidinti verslo išlaidas. Apklausa pagalba šias išlaidas stengiamasi nustatyti bei įvertinti. Vertinant investicinį klimatą, tikslinga gautus rezultatus palyginti su rezultatais, gautais panašiose šalyse. Taip siekiama nustatyti, kaip sekasi konkrečios šalies privačiam sektoriui ir kokios yra jo konkurencinės galimybės.

Toks vertinimas sudaro praktines galimybes identifikuoti svarbiausias sritis, kurias būtina reformuoti norint pagerinti investicijų klimatą. Įvertinime detalai nagrinėjami politikos, reguliavimo ir instituciniai veiksniai, kurie trukdo teikti geros kokybės infrastruktūros paslaugas bei funkcionuoti prekių, finansų ir kitoms rinkoms, susiedami šiuos suvaržymus su įmonių išlaidomis bei įmonių produktyvumu.

Investicijų klimato įvertinimai kiekvienoje šalyje remiasi tos šalies vyriausybės bei verslo bendruomenės narių rekomendacijomis ir patirtimi. Remiantis įvertinimais padarytos išvados ir politikos rekomendacijos yra plačiai aptariamoms su privataus sektoriaus bei kitais bendra veikla užsiimančių organizacijų dalyviais. Šiuo plačiu išvadų paskleidimu siekiama į valstybės privataus sektoriaus plėtros strategijos formavimą, bendro sutarimo dėl prioritetų investicijų klimatui reformuoti siekimą bei perengiamąjį darbą prieš konkrečių iškeltų problemų sprendimų priėmimą

įtraukti ne tik šalies politiką formuojančius asmenis, bet taip pat ir svarbiausius verslo atstovus, investuotojus, nevyriausybinės organizacijos bei paramą teikiančią visuomenę. Įvertinimo peržiūrėjimai ir papildymai padeda sekti pažangą gerinant investicijų klimata.

Šalies patrauklumą investicine prasme nulemia teisinė administracinė aplinka bei struktūriniai konkurencingumo rodikliai. Pagal verslo vystymo paprastumą teisine administracine prasme Lietuvai tenka 15 vieta pasaulyje. Tai yra aukščiausias įvertinimas tarp naujų ES šalių. Pagrindiniai Lietuvos teisinės administracinės aplinkos privalumai – efektyvios turto registravimo procedūros (2 vieta pasaulyje), gerai veikiančios sutarties sąlygų užtikrinimo procedūros (7 vieta pasaulyje), efektyvios statybos leidimų išdavimo procedūros (16 vieta pasaulyje). Pagrindiniai Lietuvos teisinės administracinės aplinkos trūkumai – nelanksčios sąlygos, reglamentuojančios darbo santykius (93 vieta pasaulyje), sąlyginai silpna investuotojų/akcininkų apsauga (61 vieta pasaulyje) (duomenys iš „Investicijų plėtrą skatinančių priemonių identifikavimo ir pritaikymo Lietuvos sąlygomis programinės studijos“).

Remiantis pasaulio ekonomikos forumo tyrimo išvadomis, pagal konkurencingumo rodiklius Lietuvai tenka atsiliekanti vieta tarp analizuojamų šalių. Pagrindinė problema – žemas technologinis pasirengimas, pagal kurį Lietuvai tenka paskutinė vieta tarp analizuojamų šalių. Pagal viešųjų institucijų kokybę Lietuva lenkia tik Lenkiją, Latviją ir Čekiją. Pagal makroekonominės aplinkos kokybę Lietuva lenkia tik Lenkiją, Vengriją, Slovakiją ir Čekiją. Darytina išvada, jog efektyvios teisinės procedūros sudaro tik prielaidas investicijų atėjimui, tačiau šalies patrauklumas investicine prasme didžiąja dalimi priklauso nuo struktūrinių konkurencingumo rodiklių.

Šiuo metu Lietuva neturi sukūrusi paskatų sistemos investuotojams, pagal kurią jie galėtų pretenduoti į tam tikrą valstybės paramą investuodami į Lietuvą. Tokią paskatų sistemą yra sukūrusios beveik visos naujosios ES šalys. Pagrindinės investicijų skatinimo priemonės, taikomos kitose užsienio šalyse, apima: paramą darbo vietų sukūrimui, paramą darbuotojų mokymams, paramą pradinių investicijų padengimui, paramą tyrimams ir plėtrai.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog šalies patrauklumas investicine prasme priklauso nuo daugelio faktorių ir skiriasi kiekvienos nagrinėjamos ūkio šakos atveju. Investicijų pritraukimą lems bendra šalies infrastruktūra, bendra teisinė aplinka, specializuota ir ūkio šakai pritaikyta infrastruktūra, įstatyminė bazė, reglamentuojanti konkrečios ūkio šakos veiklą, žmoniškųjų išteklių pasiūla, specializuoti tyrimo institutai, ir kt. Teisinės administracinės aplinkos gerinimas savaime nepadės pritraukti daugiau investicijų iš užsienio. Siekiant atsakyti į klausimą, kodėl Lietuva nepaisant geros bendros teisinės administracinės aplinkos rodiklių atsilieka nuo kitų valstybių, reikėtų nagrinėti kiekvieną ūkio šaką atskirai ir tai ūkio šakai būdingus investicinio klimato patrauklumo faktorius. Svarbu gerinti konkurencinę aplinką, kad investuotojai Lietuvoje galėtų gauti didesnę investicijų

gražą nei kitose šalyse. Turi būti sudarytas konkretus veiksmų planas, išskiriant investicijas, kurias turėtų būti siekiama pritraukti atsižvelgiant į prioritetines ūkio šakas bei realias Lietuvos galimybes konkuruoti dėl tokių investicijų.

II. LIETUVOS APDIRBAMOJI PRAMONĖ: RAIDOS APŽVALGA IR INVESTICIJŲ Į JĄ DINAMIKA

2.1. Lietuvos apdirbamosios pramonės apžvalga

Pramonė – tai valstybės ūkio pagrindas. Šaliai praktiškai neįmanoma išgyventi verčiantis vien paslaugų verslais ar žemės ūkiu. Lietuvos pramonė išgyveno daug nelengvų istorinių periodų, kurių analizė leidžia suvokti esamos padėties susidarymą. Šioje dalyje bus apžvelgta Lietuvos pramonės raida, siekiant išsiaiškinti dabartinės situacijos susiklostymo priežastis.

Lietuvos ūkio padėtis iki baudžios panaikinimo 1861 m. Carinėje Rusijoje (į kurios sudėtį ji tuo metu įėjo) buvo labai skurdi ir sudėtinga. Tik po šios reformos ūkis pamažu ėmė vystytis ir artėti prie industrinių Vakarų Europos valstybių, o tai reiškė, kad ir pramonės sektorius imtas vystyti sparčiau. XIX a. antroje pusėje vokiečiai pradeda Lietuvoje kurti įmones: alaus, vėliau metalo perdirbimo bei odų pramonę. Taip nutinka dėl nuo seno stiprių ekonominių ryšių su Vokietija ir noro Rusijai užbėgti už akių išvirtinant naujose rinkose. Be to, žaliavas tiekti buvo žymiai patogiau iš greta esančios Vokietijos nei iš Rusijos gilumos.

I – jo Pasaulinio karo metais į Rusiją buvo evakuota 160 svarbiausių lietuviškų gubernijų pramonės įmonių ir nemaža smulkesnių. Okupacijos metais pramonė visiškai nusmuko. Pagrindinis vokiečių karinės okupacinės valdžios tikslas buvo pasisavinti maksimalų maisto produktų, žemės ūkio žaliavų ir pramonės gaminių kiekį. Neliko nei specialistų, nei kapitalo, nei rinkų produktams realizuoti. Esant tokiai situacijai 1918 – 1940 metų Lietuvos tikslas buvo vadovaujantis vakarų modeliu vystyti valstybės pramonę, taikyti naujas technologijas ir gaminti produkciją, orientuotą į Vakarų rinkas, pritraukti kapitalą ir sukurti palankias gamybos sąlygas valstybėje. Tuo metu veikiančių ar galinčių netrukus pradėti veikti pramonės įmonių beveik nebuvo, o išlikusios neturėjo nei medžiagų, nei žaliavų, nei kapitalo. Lietuvos pramonei skaudžiai atsiliepė Vilniaus krašto netektis. Nuo seniausių laikų šis miestas buvo Lietuvos prekybos ir pramonės centras. Prieš karą jame dirbo 21% - 22% viso pramonės personalo. Kraštą atplėšus, Lietuva liko be popieriaus, chemijos, trikotažo ir poligrafijos pramonės.

Padėtį pataisė 1923 metais prijungtas Klaipėdos kraštas, kurio pramonė buvo išvystyta geriau nei likusioje Lietuvos dalyje. Be to, uostas atvėrė galimybes plėtoti prekybinius ryšius su Vakarų pasauliu. Reikia pastebėti, kad Klaipėdoje jau tais metais buvo stipri medžio apdirbimo pramonė,

veikė vieninteliai Lietuvoje faneros ir celiuliozės fabrikai, mineralinių trąšų fabrikas, buvo gerai išvystyta maisto pramonė, o visame Klaipėdos krašte 1923-1925 m. dirbo daugiau kaip trečdalis Lietuvos pramonės darbininkų. Vienintelis minusas – Klaipėdos autonomija, kuri lėtino šio krašto integraciją į bendrą valstybinį ūkį. Tačiau liberali Klaipėdos krašto ekonominė santvarka, aiški mokesčių sistema ir pramonės įmonių veikimo laisvė skatino keltis į Klaipėdą ir steigti pramonės įmones. Ir nors, netekus Vilniaus, Lietuvos pramonė koncentravosi Kaune, nuo jo mažai teatsiliko ir Klaipėda. Jos pramonė buvo daugiau mechanizuota, turėjo geresnius įrengimus.

Pramonės plėtotę skatino ir valstybės išdas dalyvaudamas tokių akcinių bendrovių, kaip "Maistas", "Lietuvos cukrus" ir panašių, dažniausiai susijusių su žemės ūkio produktų apdirbimu, steigime.

Pirmieji pasaulinės ekonominės krizės požymiai Lietuvoje pasireiškė nuo 1929 m. vidurio, kai ėmė pastebimai kristi žemės ūkio produktų kainos, pramonės gaminių kainos pastebimiau ėmė kristi nuo 1929 m. pabaigos. Tačiau dėl to, kad Lietuvos pramonė buvo gana silpna ir faktiškai dirbo tik vidaus rinkai, ji ekonominės krizės metais nukentėjo nepalyginamai mažiau negu žemės ūkis. Iš esmės, ekonominė krizė tik pristabdė jos augimą. Todėl jau 1935-1936 m. kainos vidaus rinkoje stabilizavosi ir ėmė pamažu kilti. Pagyvėjo pramonės raida. Bendroji pramonės produkcija 1935-1937 m., atsižvelgus į pasikeitusias kainas, padidėjo net 41,8%. Suvokta, jog pramonę ir kitas ūkio šakas reikia nuolat reguliuoti ir prižiūrėti planingai, o ne chaotiškai. Panašios tendencijos tuo metu vyravo visame pasaulyje.

Pasikeitus politinėms kryptims ir prioritetams Lietuvos pramonėje nusistovėjo pusiausvyra: tekstilės, drabužių, avalynės, popieriaus, cukraus pramonės šakos dirbo vidaus rinkai, o pieno perdirbimo bei mėsos pramonė - pirmiausia eksportui. Šios pramonės šakos buvo skatinamos ne tik muitais, bet ir kreditais, tiesioginėmis valstybinio kapitalo investicijomis. Mažėjo namuose pasigaminamų produktų vartojimas, vis daugiau perkama pramoninės produkcijos.

Greičiausiai augo mėsos, pieno, cukraus, duonos, žuvies, aliejaus ir kitos šakos, perdirbančios žemės ūkio produktus, taip pat tos šakos, kurios gamino plataus vartojimo prekes - audinius, avalynę, smulkius buitinius reikmenis. Augo ne tik įmonių ir jų personalo skaičius, bet ir apsirūpinimas mechaniniais pajėgumais ir elektros energija.

Kadangi Lietuvos gamtiniai resursai niekada nebuvo "industriniai" ir turint galvoje, kad visą XIX-jį amžių ir iki 1918 m. šalis buvo Rusijos imperijos provincija, yra akivaizdu, kad Lietuva iki nepriklausomybės neturėjo jokių galimybių išplėtoti pramonę. Bet nepriklausomybės periodas iki sovietinės okupacijos buvo per trumpas tai padaryti, ir šalis liko agrarinė iki sovietinės industrializacijos.

Lietuvos valdžia stengėsi plėtoti šakas, svarbias Lietuvai sovietinio planavimo sąlygomis. Tokios buvo šakos su aukštesniais atlyginimais ir aukštesniais “vartojimo fondais”: elektronika, staklių ir įrengimų gamyba, chemija, visa karinio komplekso produkcija. Taip pat svarbu buvo plėtoti galutinių produktų gamybą, kurių buvo amžinas deficitas, tokių kaip maisto ir lengvosios pramonės, statybinių medžiagų ir kt. Lietuvos planavimo organai griežtai laikėsi tolygaus visos teritorijos išvystymo politikos, siekiant įsisavinti Lietuvos kaime atsilaisvinančią darbo jėgą ir taip minimizuoti rusiškai kalbančios darbo jėgos importą.

Po antrojo pasaulinio karo buvo stipriai plečiama ir stiprinama metalo apdirbimo pramonė. Imta gaminti daug metalinių plataus vartojimo gaminių. Medžio apdirbimo pramonėje vykdoma gamybos koncentracija: likviduojamos smulkios įmonės ir stiprinamos lentpjūvės, turinčios patogu priėjimą prie upių, kuriomis plukdomas miškas. Stabilizuotas miško kirtimas, kuris buvo besaikis Carinės Rusijos valdymo laikotarpiu ir tarpukaryje. Daug medienos atsivežama iš Rusijos gilumos. Rekonstruotas Grigiškių popieriaus fabrikas.

Lengvoji pramonė taip pat patyrė pertvarų. Imta vystyti verpimo pramonė, kuri buvo labai menka nepriklausomybės laikotarpiu, taip siekiant sumažinti disproporciją tarp verpimo ir audimo pramonės. Lengvosios pramonės įmonės buvo rekonstruojamos ir apjungiamos, kaip ir įmonės daugelyje kitų pramonės šakų. Kuriama siuvimo pramonė.

Kaip ir anksčiau didžiulį vaidmenį vaidino maisto pramonė. Smulkios įmonės jungiamos. Didinama mėsos gamyba. Stipriai išvystyta ir pieno pramonė, tačiau žiemos metu stigo žaliavos, dėl šios priežasties plečiamas šaldytuvų tinklas. Daug dėmesio skirta smulkesnėms pramonės šakoms: malimo, duonos kepimo, alaus ir bealkoholinių gėrimų, žuvies, konditerijos, aliejaus ir pan. 1989 metais atkurta prieškaryje veikusi Lietuvių prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų sąjunga.

Kad ir kaip gražiai buvo vystoma ir stiprinama įvairių šakų pramonė, tačiau centralizuota ūkio valdymo sistema darė neigiamą įtaką: nuolatinis deficitas, mažas prekių asortimentas, daug produkcijos, nepritaikytos rinkos poreikiams, gulėjo nereikalinga sandėliuose (tai ribojo eksportą), mažas darbo našumas ir senstanti technika skatino atsilikimą nuo Vakarų pasaulio. Dėl šių ir kitų smulkesnių problemų planinis ūkis, priėjęs ribą, žlugo.

Per šešiolika nepriklausomybės metų Lietuvos ūkis, taigi ir pramonė, išgyveno labai daug permainų. Dramatiškiausias ekonomikos smukimas buvo 1991-1992 m. 1990 m. pramonės dalis BVP buvo 32,8 proc. (dabar apie 24-25%), žemės ūkio 27,6, statybos 10,5 ir prekybos 8,4. Pramonės gamyba mažėjo bei keitė struktūrą pagal šakų dalį visoje Lietuvos pramonėje.

Mašinių ir įrengimų gamyba nuo 1991 m. sumažėjo 10 kartų ir daugiau, kai kurie produktai apskritai išnyko ir buvo pakeisti primityvesniais. Tik šaldytuvų gamyba išliko tokio pat lygio ir pagerėjo gaminių kokybė. Kažkada prestižinė šaka elektronika ir elektrotechnika prarado pozicijas.

Išlikusi iš esmės yra detalių televizoriams ir kai kurių specializuotų gaminių gamyba, pvz., telekomunikacinė įranga. Ankstesnės didelės gamyklos padaliniais dažniausiai suskilo į daug mažų įmonių, teikiančių technines paslaugas.

Chemijos pramonė pereinamuoju laikotarpiu nukentėjo mažiausiai. To priežastys akivaizdžios: šaka gamino standartinės kokybės produkciją, kuri buvo eksportuojama jau sovietmečiu, taip pat, dėl šios gamybos ekologinių problemų lengviau konkuruoti vakarų rinkoje. Palyginus su 1991 m., sieros rūgšties, trąšų ir acetato verpalų gamyba net padidėjo, o vaistų liko tame pačiame lygyje. Todėl šaka neturi didesnių problemų tęsti tradicinę gamybą, palaipsniui modernizuodama technologijas už lėšas, gaunamas iš dabartinės gamybos. Svarbus ir stiprus liko maisto pramonės sektorius.

Žaliavų buvimas buvo svarbus veiksnys priimant sprendimus dėl ūkio plėtotės po nepriklausomybės atgavimo. Svarbiausi Lietuvos turimi gamtiniai resursai yra dirbama žemė ir mediena. Be to, yra užtekčiai žaliavų cemento, stiklo ir statybinių medžiagų gamybai, taip pat durpių ir mineralinio vandens. Komerciškai eksploatuojami kuklūs geros kokybės naftos telkiniai. 200 m gylyje yra gigantiški kiekiai anhidrito ir gipso. Visi šie veiksniai lėmė sparčią apdirbamosios pramonės plėtotę ir ne tokią greitą kasybos pramonės plėtrą.

Energetikos šakos (elektros gamyba ir naftos perdirbimas) pajėgumai buvo pastatyti dvigubai didesni negu reikėjo vidaus vartojimui, nors visus pirminius energijos resursus reikėjo atvežti toli iš Rusijos. Energetikos plėtros kryptys ir naftos apdirbimo pramonė, kaip didžiulė problema lieka ir šiandien kalbant apie Ignalinos atominę elektrinę ir jos uždarymą (būtent ji gamina apie 80% visos Lietuvos elektros energijos) bei „Mažeikių naftos“ didelį poveikį šalies ekonomikai. Trąšų gamyklos buvo pastatytos tai pat daug didesnės negu vidaus poreikiams tenkinti, o žaliavos, vėl, buvo tiekiamos iš Rusijos bei didino valstybės priklausomybę nuo šios šalies. Dėl šių veiksnių neigiamos įtakos Lietuvos ūkiui turėjo Rusijos krizė: sumažėjusi prekyba ir investicijos, sutrikdytas žaliavų tiekimas, didelis nedarbo lygis atsiliepė ir pramonei.

Dar prieš tai investicijas į pramonę bei jos plėtrą lėtino 1995 metų bankų krizė: nebeliko kas suteiktų kreditų palankiomis sąlygomis, o to reikėjo įmonėms kurti. Be to, padėtis valstybėje bet kokiam verslui vystyti nebuvo palanki. Pasijautė žmonių kvalifikacijos ir technologijų atsilikimas, nes Lietuvos pramonė, žlugus TSRS, perėjo prie vakarietiško rinkų ir jų standartų. Iš esmės, svarbiausi sunkumai ir pasireiškė dėl industrinio kapitalo technologinio atsilikimo ir drastiško įprastinių rinkų sumenkėjimo.

Apibendrinant šį skyrių, galima daryti išvadas, kad nepriklausoma Lietuva gavo tokį pramoninį „palikimą“: neefektyviai veikianti apdirbamoji pramonė, imli darbo jėgai, pasižyminti žemomis technologijomis, vyravo stambios pramonės įmonės, kurių produkcija buvo skirta vietos

vartotojams ir neišrankiai Rytų rinkai, nes produktai buvo nekokybiški. Ant tokio pagrindo kūrėsi dabartinė Lietuvos apdirbamoji pramonė.

Šiuo metu apdirbamoji pramonė sukuria apie penktadalį šalies BVP ir apie 60% jos produkcijos yra eksportuojama (Rudzkis, Titova, 2006). Apdirbamosios pramonės sektorius 2005 metais buvo antras pagal augimo tempą (po transporto, sandėliavimo ir ryšių sektoriaus). Apdirbamoji pramonė užima antrą vietą pagal įmonių skaičių Lietuvoje (po didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriaus), bei pirmą vietą pagal darbuotojų skaičių (Priedas Nr.1). Apdirbamoji pramonė stabiliai kasmet išlaiko 8–14 proc. pridėtinės vertės augimą. Ji sukuria beveik ketvirtadalį bendrojo vidaus produkto, pritraukia daugiausiai tiesioginių užsienio investicijų. Šios pramonės produkcija lietuviškos kilmės prekių eksporto struktūroje sudaro liūto dalį. Iš to galima daryti išvadą, kad bet koks struktūrinis pokytis pramonės šakoje turi didelę įtaką visam Lietuvos ūkiui.

Paskutinių metų apdirbamosios pramonės sektoriuje galima išskirti tokias pramonės šakų tendencijas: tabako, mineralinių produktų, pagrindinių metalų, metalo gaminių, maisto ir gėrimų produktų gamyba ir pardavimai stabiliai auga, o štai tekstilės, drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo, kompiuterių gamybos gamyba ir pardavimai tęsia smukimo tendencijas. Apdirbamoji pramonė šiuo metu yra pagrindinė pridėtinės vertės kūrėja. Šioje pramonės šakoje paskutiniu metu ypač jaučiamas kvalifikuotos darbo jėgos stygius.

Po 1998 m. finansinės Rusijos krizės Lietuvos įmonės pademonstravo gerus gebėjimus labai greitai prisitaikyti prie aukštesnių konkurencijos standartų ir perorientavo produkcijos srautą į Vakarų rinkas. Šiuo metu lietuviškos kilmės prekių eksporto pagrindinė kryptis yra ES ir Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalys, šis rodiklis viršija 70 proc. visos eksportuojamos produkcijos. Nors absoliučiaja verte prekių eksportas į Rusiją taip pat didėja.

Lietuvos pramonė šiandien susideda iš šakų, naudojančių visas fundamentalias technologijas: mechanines, chemines, radioaktyvias, elektronines ir biologines. Tačiau kad ir kokia gera situacija būtų, finansavimas moksliniams tyrimams, ypač iš privataus sektoriaus pusės, nėra didelis, o taikomiesiems tyrimams netgi mažėja. Be to, nuolat susiduriame su „protų nutekėjimu“, kas taip pat daro neigiamą įtaką Lietuvos pramonės plėtrai. Darbo jėgos brangimas mažina šalies įmonių konkurenciją ir trukdo eksporto plėtrai, kuri ir taip apsunkinta gaminių iš Azijos invazijos į aplinkines rinkas.

Lietuva gamina kai kuriuos aukštų technologijų gaminius bei paslaugas. Beveik 20 mažų įmonių gamina lazerius ir susijusią optinę bei medicininę įrangą. Žymiausia iš jų „Eksma“, savo produkciją parduodanti JAV, Japonijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje Italijoje ir kitose šalyse. Daugiausiai eksportui gaminami biocheminiai aukštų technologijų gaminiai „Fermente“ ir dviejose mažose įmonėse „Biofa“ ir „Biosintezė“. „Biocentras“ yra sukūręs efektyvias technologijas

aplinkos apsaugai ir regeneravimui. “Elsis” gamina telekomunikacijų įrangą. “Geozondas” sukūrė ir parduoda daugiausiai užsienyje radarą-ieškiklį, kurį be kita ko galima naudoti plastikinėms minoms ieškoti. Staklių pramonėje “Precizika” gamina tikslaus matavimo prietaisus. Programinė įranga yra aukštų technologijų paslaugų pavyzdys kaip ir kardiologinės ir kitos medicininės operacijos.

Lazerių fizikos ir puslaidininkių srityje turime 3 valstybinius institutus (Puslaidininkių fizikos, Fizikos bei Teorinės fizikos ir astronomijos) ir stiprius tyrimų padalinius Vilniaus universitete; mechanikos srityje – tyrimų grupes Kauno technologijos universitete, Lietuvos energetikos institute ir Vilniaus Gedimino technikos universitete; biotechnologijos – 3 valstybinius institutus (Biochemijos, Imunologijos ir Biotechnologijos) ir didelę katedrą Vilniaus universitete. Vyksta nuolatinis bendradarbiavimas tarp Lietuvos pramoninkų konfederacijos ir mokymosi įstaigų. Pramonininkai pagaliau po truputi ima užsakinėti ir finansuoti mokslinius tyrimus. Tai įrodo paskutiniu metu pasirašytos sutartys.

2.2. Investicijos Lietuvoje ir jų pasiskirstymas

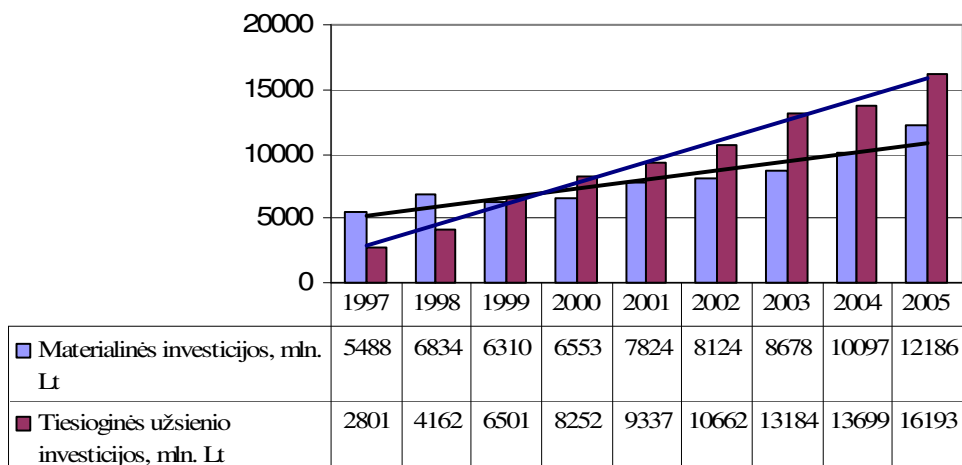
2.2.1. Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje

Aštrėjanti konkurencija, senkanti ir brangstanti darbo jėga, ryškėjanti energijos nešėjų bei žaliavų kainų kilimo tendencija pastaruoju dešimtmečiu vertė įmones modernizuoti gamybą, žemos bankų paskolų palūkanos ir geri gyventojų lūkesčiai įsiūbavo nekilnojamojo turto rinką, o rekordinį pelną uždirbusios bendrovės investicijoms galėjo skirti kaip niekad daug nuosavų lėšų, prie kurių prisidėjo ir ES struktūrinė parama. Pagal ekonominio augimo teorijas, didėdami, šie veiksniai turėjo didinti ir bendrąjį vidaus produktą, skatinti vartojimą, didinti gyvenimo lygį ir darbo našumą bei didinti investicijų dalį BVP.

Tačiau investicijų augimas Lietuvoje nebuvo tolygus, taigi ir jų įtaka ekonomikos plėtrai nebuvo vienoda ir tolygi. Šiame skyriuje bus apžvelgta materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje, regioninis ir tarpšakinis jų pasiskirstymas.

Šioje dalyje nagrinėjamos materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos. Šios dvi kategorijos pasirinktos dėl objektyvių priežasčių: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas pateikia tik šių kategorijų duomenis, duomenys apie nematerialinės ir portfelinės užsienio investicijos Lietuvoje nėra renkami, nes nematerialiąsias investicijas sunku apskaičiuoti pačioms įmonėms, o portfelinės investicijos yra sudėtingos savo specifika, todėl duomenis apie jas gauti taip pat sunku.

Tiek materialinės, tiek tiesioginės užsienio investicijos nuo 1997 m. didėjo. Jei materialiosios investicijos per šį laikotarpį išaugo šiek tiek daugiau negu dvigubai, tai tiesioginės užsienio investicijos padidėjo daugiau nei penkis kartus. Grafinis situacijos vaizdas pateiktas 3 paveiksle.

3 pav. **Materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje, mln. Lt.**

Sudaryta: autorės, informacijos šaltinis: LR Statistikos departamentas

Materialinės investicijos (MI) Lietuvoje 1997 – 2005 metais kito netolygiai, nors paskutiniaisiais metais – 1999-2005 metais ryškėja didėjimo tendencija. Nuosmukį 1999 – 2000 metais sąlygoja 1999 metų ekonominė krizė Lietuvoje, kurios metu dauguma socialinių ir ekonominių rodiklių buvo žymiai pakitę, pvz. parduotos pramonės produkcijos kiekis, mažmeninė prekyba, lietuviškos kilmės prekių eksportas buvo sumažėję, o nedarbas padidėjo 2%. Remiantis Statistikos duomenimis galima teigti, jog daugiausiai investuoja privatūs investuotojai – skirstant visas Lietuvos MI pagal investavimo šaltinius, nuosavos lėšos 1997 – 2002 metais sudarė 68,03 % visų materialinių investicijų. Bankų paskolos, kaip MI pagrindas, sudarė 17,49% visų MI, iš kurių daugiau nei trys ketvirtadaliai buvo užsienio paskolos. Nacionalinis ir valstybės biudžetas analizuojamais 1997 – 2002 metais investavo atitinkamai 914,4 ir 776,2 mln. Lt., kas sudarė 7,7 ir 5,31% visų Lietuvos MI. Materialinių investicijų augimas 2004 ir 2005 metais buvo spartesnis už bendrą ekonomikos augimą. 2005 metais, palyginti su 2004 metais, materialinės investicijos išaugo 16%. Sparčiausiai investicijos augo šiose ūkinės veiklos sferose: sveikatos ir socialinio darbo – 54,4 proc., nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos – 33,2 proc., statybos – 33,1 proc., elektros, vandens ir dujų tiekimo – 21,9 proc., kasybos ir karjerų eksploatavimo – 20,9 proc.. Gerokai sumažėjo investicijų švietimo ir ryšių veiklos rūšyse. Materialinių investicijų struktūroje didėjo šių veiklos rūšių lyginamoji dalis: apdirbamosios gamybos (nuo 16,3 iki 16,4 proc., tame tarpe plastmasių gamyboje nuo 1,1 iki 3,8 proc.), statybos (nuo 3,0 iki 3,5 proc.), elektros, vandens ir dujų tiekimo (nuo 9,3 iki 9,8 proc.). Sumažėjo žemės ūkio, medžioklės ir miškininkystės (nuo 3,0 iki 2,8 proc.), prekybos (nuo 9,4 iki 9,1 proc.) ir ypač valstybės valdymo ir gynimo, privalomojo socialinio draudimo (nuo 17,5 iki 15,5 proc.) lyginamoji dalis.

Kitokia situacija su tiesioginėmis užsienio investicijomis. Pastarosios, nepaisant Lietuvos ekonominės krizės 1999 m. nuo 1997 m. nuolat didėjo. Analizuojant 1997–2004 metų laikotarpio vienam gyventojui tenkančias tiesioginės užsienio investicijas galima teigti, kad 20054 metų pabaigoje skirtumai tarp apskričių pagal šį rodiklį padidėjo daugiau nei 5,5 kartus (1997 -20043 metais – daugiau nei 4kartus, 1997 -2003 metais – 3,8 karto). Tradiciškai didžiausią Lietuvos tiesioginių užsienio investicijų dalį pritraukia Vilniaus apskritis – tiek absoliučiu dydžiu, tiek skaičiuojant TUI/gyv. 2004 metų pabaigoje TUI/gyv. Vilniaus apskrityje siekė 11721 litą ir buvo daugiau kaip dvigubai didesnės nei šalies vidurkis. Mažiausios TUI/gyv. buvo Tauragės apskrityje ir siekė 163 litus – 29 kartus mažesnės nei šalies vidurkis (2003 m. - 23,4 kartus) ir net 72 kartus mažesnės nei Vilniaus apskrityje (2003 m. – 56 kartus). Šiuo laikotarpiu mažiausios TUI/gyv. buvo Tauragės, Marijampolės ir Šiaulių apskrityse (2004 metų pabaigoje TUI/gyv. šiose apskrityse sudarė mažiau kaip 12 procentų šalies vidurkio). 2004 m. ir 2003 m. daugumoje šalies apskričių matomas TUI/gyv. augimas, išskyrus Alytaus, Tauragės ir Utenos apskritis, kuriose investicijos mažėjo. Pagal Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategiją atsiliekančių apskričių (Tauragės, Marijampolės, Alytaus, Šiaulių ir Telšių) ekonomikos augimas yra lėtesnis, o jų centrai yra ne tokie patrauklūs užsienio investicijoms nei labiau išsivysčiusių apskričių. Atsiliekančiose apskrityse trūksta kvalifikuotos darbo jėgos atitinkančios darbo rinkos poreikius, jose nėra pakankamai išplėtotą kvalifikacijos kėlimo sistema bei nėra sąlygų naujų technologijų plėtrai, nėra pilnai išvystyta verslo paramos infrastruktūra, silpni kooperaciniai ryšiai tiek tarp stambaus, tiek tarp smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, pilnai nėra integruojami į bendrą socialinę-ekonominę erdvę aplinkiniai regionai. Socialiniai-ekonominiai skirtumai atsiliekančių apskričių viduje yra žymiai gilesni ir ryškesni nei tarp atsiliekančiųjų ir pažangiųjų šalies apskričių.

2 lentelė

Dinamikos rodiklių skaičiavimo formulės

Rodiklis	Formulė, skaičiuojant baziniu būdu	Formulė, skaičiuojant grandininio būdu
Didėjimo tempas	$T_d = \frac{y_n}{y_1} * 100\%$	$T_d = \frac{y_n}{y_{n-1}} * 100 \%$
Padidėjimo tempas	$T_p = \frac{y_n - y_1}{y_1} * 100\%$	$T_p = \frac{y_n - y_{n-1}}{y_{n-1}} * 100\%$

Sudaryta: autorės

Norint atlikti detalią investicijų analizę, reikia apskaičiuoti pagrindinius dinamikos eilučių rodiklius. Tai yra didėjimo bei padidėjimo tempai ir absoliutūs pokyčiai. Nustatyti tiek baziniai, tiek grandininiai didėjimo tempai ir absoliutūs pokyčiai. Kuomet kiekvienas eilutės lygis lyginamas su prieš jį esančiu lygiu, gaunami grandininiai rodikliai, kuomet kiekvienas lygis lyginamas su pradiniu lygiu, gaunami baziniai rodikliai. Rodiklių apskaičiavimo formulės pateiktos 2 lentelėje.

Materialinių investicijų kitimo tempai pateikti 3 lentelėje. Iš pateiktų duomenų matome, kad materialinės investicijos Lietuvoje kito netolygiai. Ir nors beveik kiekvienais metais jos didėjo, 1999 m. MI sumažėjo 7,67 proc.. Tai siejama su 1998-1999 m. Rusijos krize, kuri žymiai paveikė visą Lietuvos ekonomiką ir visas ūkio šakas. 2000-2006 m. materialinių investicijų didėjimo tempai taip pat buvo netolygūs. 2000 m., palyginus su 1999 m. MI padidėjo, tačiau vis dar buvo mažesnės nei 1998 m.. Žymesnis padidėjimas užfiksuotas 2001 m. (beveik 20 proc. didesnis nei metai prieš tai), tačiau 2002 m. jis siekė vos 3 proc., o 2003 m. – beveik 7 proc.. Stabilus ir teigiamas materialinių investicijų didėjimas fiksuojamas nuo 2004 metų, kuomet jos siekė daugiau nei 16 proc. (2004 – 16,35 proc., 2005 – 20,69 proc., 2006 – 24,48 proc.). Toks spartus investicinių procesų suaktyvėjimas dažniausiai mokslinėje literatūroje aiškinamas materialinių investicijų srautų didėjimu pastatams ir inžineriniams statiniams statyti ir įsigyti. Taip pat dažnai yra pabrėžiama, kad tokios investicijos vargu ar pasižymi efektyvumu, t.y. nedidina arba nežymiai didina darbo efektyvumą, priešingai negu investicijos į įrengimus ir technologijų atnaujinimą, kurios sudaro žymiai mažesnę materialinių investicijų dalį (Bendikienė, Juozaitienė, 2004).

3 lentelė

Materialinių investicijų dinamika Lietuvoje 1997-2006 metais

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Materialinės investicijos, mln. Lt	5488	6834	6310	6553	7824	8124	8678	10097	12186	15169
<i>Rodikliai, apskaičiuoti grandininio būdu</i>										
Didėjimo tempas		124,53	92,33	103,85	119,40	103,83	106,82	116,35	120,69	124,48
Padidėjimo tempas		24,53	-7,67	3,85	19,40	3,83	6,82	16,35	20,69	24,48
<i>Rodikliai, apskaičiuoti baziniu būdu</i>										
Didėjimo tempas		124,53	114,98	119,41	142,57	148,03	158,13	183,98	222,05	276,40
Padidėjimo tempas		24,53	14,98	19,41	42,57	48,03	58,13	83,98	122,05	176,40

Šaltinis: sudaryta autorės.

Investiciniai procesai Lietuvoje pagyvėjo tik atkūrus nepriklausomybę ir priėmus svarbiausius ūkinę veiklą reguliuojančius įstatymus. Lietuvoje užsienio investicijų pradžios taškas yra 1990 metai. 1991 metais buvo užregistruota septynis kartus daugiau bendrų užsienio kapitalo įmonių negu per ankstesnius trejus metus ir TUI siekė 32 mln. Lt.. TUI augimo tempai iki 1994 buvo

nedideli. Situacija pagerėjo 1994 metais, kai pradėjo augti Lietuvos BVP ir tai leido įgyti užsienio investuotojų pasitikėjimą, kas skatino TUI didėjimą. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika ir jų kitimo tempai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

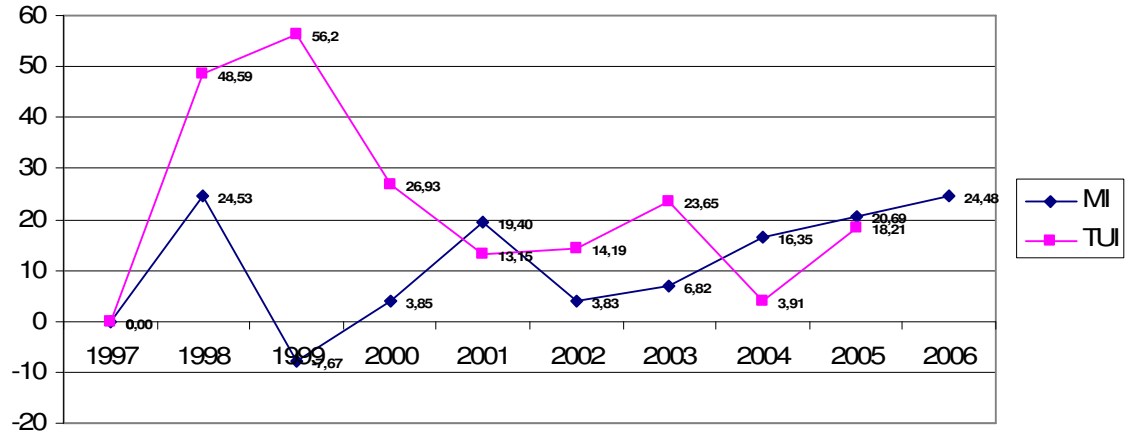
Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 1997-2005 metais

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
TUI, mln. Lt	2801	4162	6501	8252	9337	10662	13184	13699	16193
<i>Rodikliai, apskaičiuoti grandininio būdu</i>									
Didėjimo tempas		148,59	156,20	126,93	113,15	114,19	123,65	103,91	118,21
Padidėjimo tempas		48,59	56,20	26,93	13,15	14,19	23,65	3,91	18,21
<i>Rodikliai, apskaičiuoti baziniu būdu</i>									
Didėjimo tempas		148,59	232,10	294,61	333,35	380,65	470,69	489,08	578,11
Padidėjimo tempas		48,59	132,10	194,61	233,35	280,65	370,69	389,08	478,11

Šaltinis: sudaryta autorės.

Nagrinėjamu laikotarpiu (1997 – 2005 metais) TUI augimo tempai buvo ypač spartūs. Pvz. 1998 m. į Lietuvą pateko tiek TUI, kiek per 1994 – 1997 metus, o iki 2001 metų, kaip ir buvo planuota, įgyvendinus privatizavimo programą, išaugo keletą kartų, palyginus su 1996 m. rodikliais. Itin sparčiai TUI augo 1997-2000 metais – tai siejama su strateginių objektų privatizavimu. Konstatuotina, kad padidėjęs užsienio investuotojų dėmesys Lietuvai kol kas apčiuopiamų rezultatų neatnešė – vadinamųjų „plyno lauko“ investicijų iki šiol beveik nėra, o be jų mūsų įmonėms šiuolaikiniame sparčiai tobulėjančių technologijų pasaulyje sunku tikėtis ilgalaikės plėtros (Ginevičius, Rakauskienė, 2005). Sukaupų TUI bendras rodiklis 2004 m. pabaigoje sudarė apie 13,69 mlrd. Lt. ir per metus padidėjo tik beveik 4 proc.. Situacija gerėja 2005 m., kuomet palyginus su buvusiu laikotarpiu, tiesioginės užsienio investicijos padidėjo 18 proc.. Daugiausia pastaraisiais metais buvo investuota į apdirbamąją gamybą, prekybą, finansinį tarpininkavimą. Lietuvos ekonomikos augimo tempai buvo teigiami dar iki narystės ES, tačiau norint juos išlaikyti būtinos investicijos, ypač tiesioginės užsienio investicijos į aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų gamybos ir paslaugų plėtrą. Šiuo metu vyksta tam tikras TUI perorientavimas, keičiasi TUI kokybė, o tai ne mažiau svarbu nei jų vertinė apimtis. Itin sparčiai didėja konkurencija tarp šalių dėl investicijų pritraukimo, todėl, siekiant pritraukti daugiau TUI, reikia mokėti konkuruoti, išryškinti šalies privalumus ir vykdyti aktyvią ir fokusuotą investicijų pritraukimo politiką.

Apibendrinant poskyrį, galima teigti, kad nors tiek materialinės, tiek tiesioginės užsienio investicijos absoliutine reikšme analizuojamu laikotarpiu turėjo tendenciją didėti (išskyrus materialines investicijas 1999 m.), tačiau jų didėjimo tempai buvo nepastovūs ir netolygūs. 4 paveiksle pateikti duomenys, kaip MI ir TUI keitėsi padidėjimo tempai, juos skaičiuojant grandininio metodu (t.y. kiek procentų padidėjo investicijos palyginus su praėjusiu laikotarpiu).

4 pav. **Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų padidėjimo tempų palyginimas**
Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš pateikto paveikslo matome, kad materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos kito skirtingais tempais. Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje ypač dideliais augimo tempais pasižymėjo tiesioginės užsienio investicijos, kai tuo tarpu materialinių investicijų didėjimo tempas, 1999 m. tapo neigiamas. 2000-2001 metais, kai materialinių investicijų padidėjimo tempas didėjo, nors ir nebuvo toks spartus kaip 1996 m., vėl sumažėjo 2002 m. ir stabiliai, nors ir lėtai, augo iki 2006 m.. Tuo tarpu tiesioginių užsienio investicijų didėjimo tempas, stabiliai didėjęs 2001-2003 m., 2004 m. vėl sumažėjo, nors absoliuti TUI vertė ir augo. TUI didėjimo tempas buvo ženklus tik 2005 m., kuomet palyginus su praėjusiu laikotarpiu išaugo daugiau nei 18 proc.. Taigi galime daryti išvadą, kad nors absoliutine išraiška, tiesioginės užsienio investicijos augo sparčiau nei materialinės investicijos, tačiau jų didėjimo tempas yra mažiau stabilus nei materialinių investicijų.

2.2.2. Investicijos į Lietuvos apdirbamąją pramonę

2.2.2.1. MI apdirbamojoje pramonėje

Skirstant visą Lietuvos ūkį pagal Ekonominių veiklų rūšių klasifikatorių, daugiausia investicijų pritraukia apdirbamoji gamyba, prekybos, nekilnojamojo turto, finansinio tarpininkavimo ir viešojo valdymo sektoriai.

Nagrinėjant materialines investicijas į apdirbamąją pramonę, dėl objektyvių priežasčių (LR Statistikos departamentas duomenis apie materialines investicijas pagal ūkio šakas pateikia tik nuo 2003 metų), nagrinėjamas 2003-2006 m laikotarpis (5 lentelė).

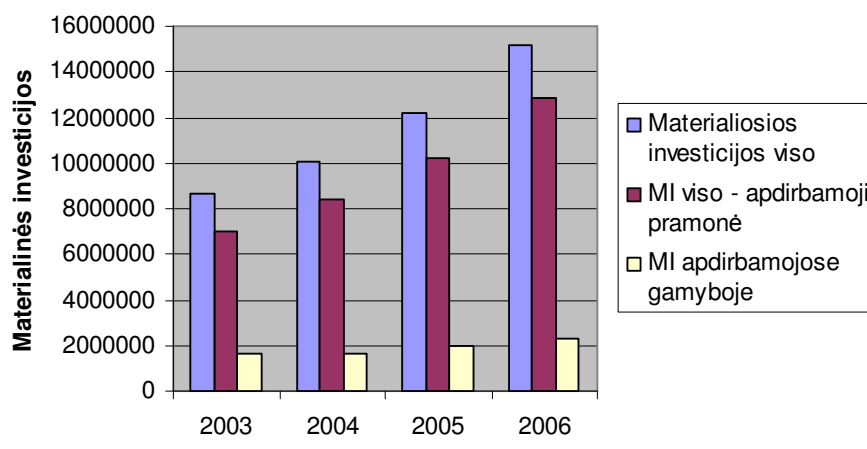
Materialinės investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis

	2003	Proc. dalis	2004	Proc. dalis	2005	Proc. dalis	2006	Proc. dalis
AB Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	232841	2,68%	303799	3,01%	347129	2,85%	465098	3,07%
C Kasyba ir karjerų eksploatavimas	42105	0,49%	48969	0,48%	61574	0,51%	71249	0,47%
D Apdirbamoji gamyba	1643912	18,94%	1648811	16,33%	1998892	16,40%	2298216	15,15%
E Elektros, dujų ir vandens tiekimas	806966	9,30%	943777	9,35%	1196293	9,82%	1564703	10,31%
F Statyba	219603	2,53%	305760	3,03%	423131	3,47%	579877	3,82%
G Prekyba*	1084827	12,50%	949045	9,40%	1108025	9,09%	1567376	10,33%
H Viešbučiai ir restoranai	114738	1,32%	75389	0,75%	88913	0,73%	184016	1,21%
I Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	1037368	11,95%	1252898	12,41%	1414673	11,61%	1442226	9,51%
J Finansinis tarpininkavimas	207471	2,39%	169449	1,68%	198488	1,63%	202850	1,34%
K Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	1416742	16,33%	2143705	21,23%	2969576	24,37%	3337635	22,00%
L Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	1458841	16,81%	1769291	17,52%	1894794	15,55%	2905537	19,15%
M Švietimas	53096	0,61%	80758	0,80%	77480	0,64%	123936	0,82%
N Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	84291	0,97%	98082	0,97%	157641	1,29%	178053	1,17%
O Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	274909	3,17%	307022	3,04%	249376	2,05%	248617	1,64%
VISO	8677710		10096755		12185985		15169389	

*Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matome pagal pateiktus duomenis, absoliutine išraiška materialines investicijas į apdirbamąją pramonę 2003-2006 metais didėjo. Tačiau palyginus santykinę visų MI dalis skirtingose šakose skirtingais metais matome, kad kiekvienais metais santykinė MI dalis į apdirbamąją pramonę mažėjo. To priežastis – ypač išaugęs nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos veiklos sektorius. Žinoma, ženkliai prie MI į apdirbamąją pramonę santykinės dalies mažėjimo prisidėjo ir padidėjusios valstybės išlaidos į viešąjį valdymą ir gynybą bei privalomąjį socialinį draudimą.

5 pav. Materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje kaita, palyginti su kitomis šakomis

Šaltinis: sudaryta autorės

Ir nors absoliutus MI dydis į apdirbamąją pramonę didėjo, tačiau didėjimas nebuvo toks spartus kaip visų MI didėjimas ir MI didėjimas į kitas ūkio šakas (pav. 5). Tai iliustruoja ir atlikta MI į apdirbamąją pramonę dinamikos analizė (6 lentelė).

Iš pateiktų duomenų matome, kad materialinių investicijų į apdirbamąją pramonę didėjimo tempai 2000-2006 metais buvo stabilūs ir teigiami, nors ir nespirtūs. Tai rodo, kad apdirbamoji pramonė Lietuvoje kalbant apie investicijas nepraranda savo, kaip patrauklaus investicijų objekto, pozicijų.

6 lentelė

Materialinių investicijų į apdirbamąją pramonę dinamika 2000-2006 metais

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
MI apdirbamojoje pramonėje, Lt	1383335	1488468	1545030	1643912	1648811	1998892	2298216
<i>Rodikliai, apskaičiuoti grandininio būdu</i>							
Didėjimo tempas		107,60	103,80	106,40	100,30	121,23	114,97
Padidėjimo tempas		7,60	3,80	6,40	0,30	21,23	14,97
<i>Rodikliai, apskaičiuoti baziniu būdu</i>							
Didėjimo tempas		107,60	111,69	118,84	119,19	144,50	166,14
Padidėjimo tempas		7,60	11,69	18,84	19,19	44,50	66,14

Sudaryta: autorės.

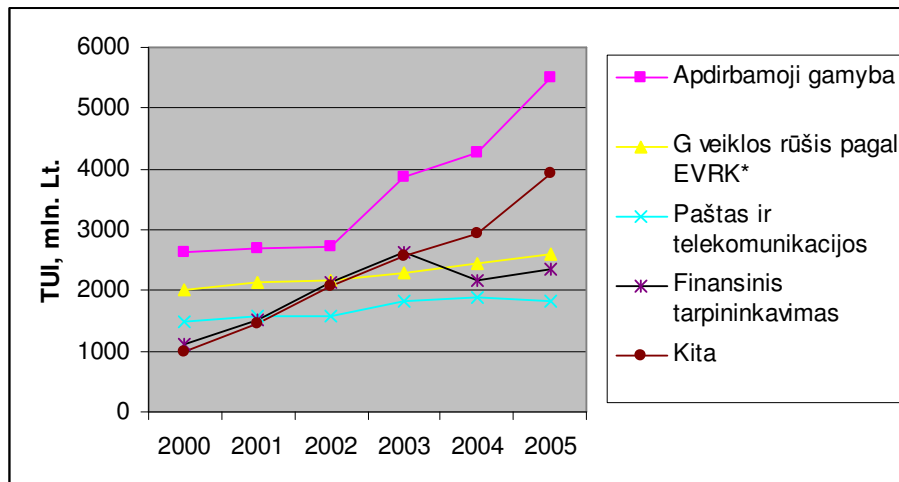
Paprastai materialiosios investicijos, ypač į su gamyba susijusias šakas, reiškia kapitalo formavimo ir atnaujinimo išlaidas. Šis rodiklis rodo įrangos atnaujinimo mastus, bet pagal jį negalima vertinti investicijų panaudojimo efektyvumo. Lietuvos apdirbamosios pramonės įmonių konkurencingumas ateityje didele dalimi priklausys nuo investicijų apimčių ir į naujas technologijas, ir į darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, ne vien į infrastruktūros gerinimą. Lietuvoje dominuoja žemųjų technologijų pramonė, kurioje sukuriama net 73 proc. visos produkcijos, o

aukštųjų technologijų pramonė tesudaro 4,4 proc. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pastaraisiais metais padidėjo ne tik sėkmingai besiplėtojančios medienos ir baldų, leidybos pramonės, guminių ir plastikinių gaminių produkcijos lyginamasis svoris, bet ir aukštųjų bei vidutiniškai aukštų technologijų, taip pat aukštos kvalifikacijos darbo jėgą naudojančiai pramonei priskiriamų sektorių (įmonių, kurių pagrindinė veikla yra vaistų, radijo, televizijos ir ryšių įrangos, raštinės reikmenų bei kompiuterių, mašinų ir įrangos, skraidymo priemonių gamyba, laivų statyba ir remontas, produkcija) dalis. Tačiau aukštų technologijų dalis, visoje apdirbamosios pramonės parduotos produkcijoje ir toliau lieka palyginti nedidelė – minėtų sektorių lyginamasis svoris sudaro apie 9%. Priešinga tendencija pastebima kai kuriuose žemųjų technologijų pramonei priskirtuose sektoriuose (maisto produktų ir gėrimų gamyba, tekstilės gaminių, drabužių, odos ir jos dirbinių gamyba). Šių sektorių lyginamasis svoris pramonės produkcijoje sumažėjo. Tai leidžia daryti išvadą, kad apdirbamojoje pramonėje pradedama daugiau dėmesio skirti vidutinėms ir aukštoms technologijoms ir didinamos investicijos šiose srityse, kas ateityje leis pasiekti spartesnio BVP augimo ir sukurs didesnę pridėtinę vertę.

2.2.2.2. TUI apdirbamojoje pramonėje dinamika ir jų pasiskirstymas atskirose šakose

Efektyvus tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas prioritetingose ūkio plėtros srityse leidžia per trumpiausią laiką importuoti žinias ir technologijas, vadybinius gebėjimus ir taip paskatinti bendro produktyvumo didėjimą. Ne išimtis yra ir Lietuvos apdirbamoji pramonė, pritraukianti daugiausia tiesioginių užsienio investicijų nei bet kuri kita Lietuvos ūkio šaka (Priedas Nr. 2).

6 pav. TUI atskirose Lietuvos ūkio šakose

*Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas

** Susumuotos TUI A+B+C+E+F+K+M+N+O šakose pagal EVRK

Šaltinis: sudaryta autorės

Palyginus su kitomis veiklomis, apdirbamoji gamyba 2000 – 2005 metais pritraukė apie 30 proc. visų šalies tiesioginių užsienio investicijų: 2000 m. - 31,8 proc., 2001- 28,77 proc., 2002 – 25,59 proc., 2003 – 29,31 proc., 2004 – 31,10 proc., 2005 – 33,99 proc.. Situaciją gerai iliustruoja 6 paveikslas: apdirbamoji pramonė pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą ženkliai pirmuoja tarp kitų ekonominės veiklos rūšių ir pasižymi sparčiu augimo tempu.

Kitos šakos, pritraukiančios taip pat nemažą dalį tiesioginių užsienio investicijų, yra didmeninė ir mažmeninė prekyba, paštas ir telekomunikacijos ir finansinis tarpininkavimas. Visos likusios šakos, kartu sudėjus, pritraukia apie 12-15 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų. Tiesioginės užsienio investicijos į didmeninę ir mažmeninę prekybą dažniausiai esti užsienio prekybos tinklų plėtimasis Lietuvos rinkose, tuo tarpu investicijos į telekomunikacijas – tai investicijos į mobiliojo ryšio operatorių ir fiksuoto ryšio operatorių veiklas, o finansinis tarpininkavimas – tai užsienio bankų ir draudimo įmonių plėtra.

Tiesioginės užsienio investicijos į apdirbamąją pramonę nagrinėjamoju 2000-2005 m. laikotarpiu pastoviai, tačiau nevienodai didėjo (7 lentelė). Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad TUI apdirbamojoje pramonėje augimo tempas ypač išaugo 2003 metais – beveik 50 proc. daugiau nei praėjusiu laikotarpiu, prieš tai – 2001 ir 2002 metais jos augo nežymiai. 2005 metais, palyginus su 2004, TUI išaugo beveik 30 proc., arba palyginus su baziniais 2000 metais, daugiau nei 100 procentų.

7 lentelė

TUI apdirbamojoje pramonėje dinamika

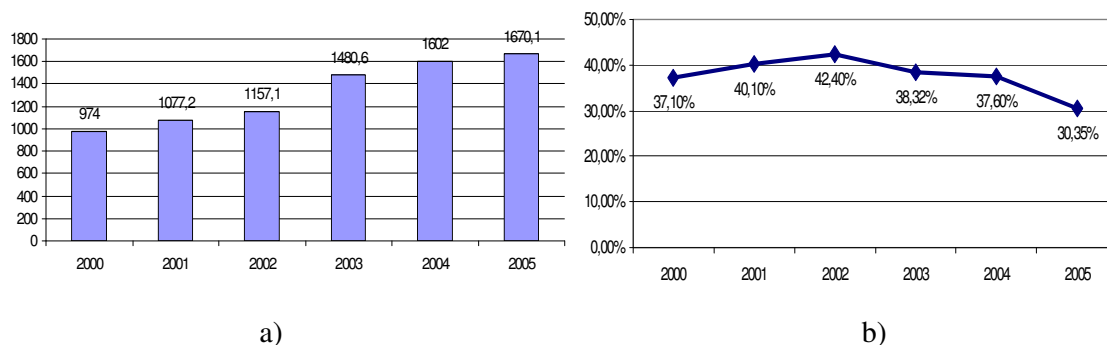
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
TUI, mln. Lt	2625,1	2686	2728,7	3863,6	4260,2	5503,2
<i>Rodikliai, apskaičiuoti grandininio būdu</i>						
Didėjimo tempas		102,32	101,59	141,59	110,27	129,18
Padidėjimo tempas		2,32	1,59	41,59	10,27	29,18
<i>Rodikliai, apskaičiuoti baziniu būdu</i>						
Didėjimo tempas		102,32	103,95	147,18	162,29	209,64
Padidėjimo tempas		2,32	3,95	47,18	62,29	109,64

Šaltinis: sudaryta autorės.

Nagrinėjant tiesiogines užsienio investicijas pagal apdirbamosios pramonės šakas, galima teigti, kad daugiausia TUI nagrinėjamu laikotarpiu pritraukė maisto pramonė, naftos produktų pramonė, tekstilės gamyba, nors nagrinėjant TUI sudėtį skirtingais metais ji labai skiriasi (Priedas Nr. 3).

Viena stabiliausių šakų tiesioginių užsienio investicijų srityje – maisto produktų, gėrimų ir tabako pramonė. Tačiau nepaisant absoliutaus TUI skaičiaus didėjimo šioje šakoje (pav.7a), procentinė TUI dalis tenkanti maisto pramonei, lyginant su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis, sistemingai didėjusi iki 2002 metų (2000 m. – 37 proc., 2001 - 40 proc., 2002 – 42 proc.),

nuo 2003 metų gana dideliais tempais mažėja (2003 – 38 proc., 2004 – 37 proc.). 2005 metais TUI maisto pramonėje sudarė apie 30 proc. visų TUI į apdirbamąją pramonę (pav.7b)).

7 pav. Tiesioginės užsienio investicijos į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą

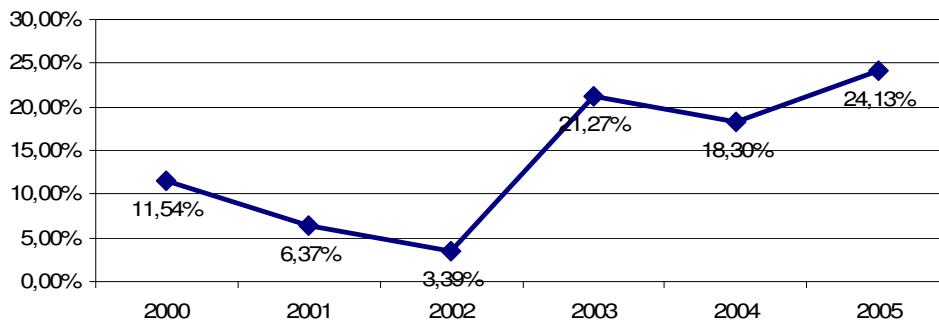
a) TUI į maisto pramonę, mln. Lt.

b) Santykinė TUI dalis į maisto pramonę, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kita apdirbamosios pramonės šaka, į kurią per nagrinėjamą laikotarpį buvo pritraukta gana nemažai TUI – tekstilės gaminių gamyba. Pirmoje nagrinėjamo laikotarpio pusėje santykinė apdirbamosios pramonės TUI dalis čia siekė apie 12 proc. (2000 - 11 proc., 2001 – 13 proc., 2002 – 12 proc.), tačiau nuo 2003 metų ši dalis žymiai mažėja: 2003 m. ji sudarė 8 proc., 2004 – 7 proc., o 2005 m. – tik 4,7 proc. visų apdirbamosios pramonės TUI. Mažėja ir absoliutus TUI dydis šioje šakoje: jei 2000-2002 m. ji pritraukdavo apie 320 mln. Lt., tai 2003 - 2004 m. TUI sumažėjo iki ~300 mln. Lt., o 2005 m. siekė vos 263 mln. Lt. ir buvo mažesnės nei 2000 m..

Daug perspektyvesnė ir daugiau TUI pritraukianti apdirbamosios pramonės šaka – rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba. Tiesioginės užsienio investicijos šioje šakoje buvo ypač dinamiškos, jų kiekis kiekvienais metais ypač nepastovus. TUI šioje srityje nuo 2000 m. iki 2002 metų turėjo tendenciją mažėti ir nuo 300 mln. Lt. per dvejus metus sumažėjo daugiau nei 3 kartus - iki 92 mln. Lt. 2002 metais. 2003 m. įvyko staigus šuolis ir jos išaugo net 8 kartus ir pasiekė 820 mln. Lt. per metus. 2004 m. jos nežymiai sumažėjo ir vėl išaugo beveik dvigubai 2005 m. – 1327 mln. Lt.. Panašiai kito ir TUI naftos produktų pramonėje procentinė dalis palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis (8 pav.).

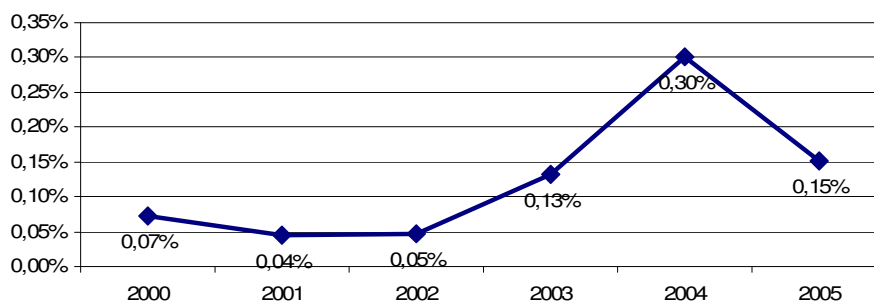

8 pav. Santykinė TUI dalis į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis

Šaltinis: sudaryta autorės.

Tiesioginės užsienio investicijos į kitas apdirbamosios pramonės šakas nagrinėjamu laikotarpiu nebuvo labai dinamiškos (Priedas Nr. 4), jų kitimas, su keliomis išimtimis labai žymus nebuvo: TUI santykinė dalis popieriaus gamybos pramonėje 2000 – 2005 m. vidurkis yra apie 3 proc., medienos gaminių gamyba - ~4,5 proc., drabužių siuvimas – apie 3,3 proc., beje, pastaroji dalis yra linkusi mažėti. Šiek tiek dinamiškesnės TUI į odos ir odos dirbinių gamybą (9 pav.), tačiau santykinė TUI dalis, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis, o ir pačios TUI čia yra gana mažos, todėl didelio poveikio bendrai situacijai nedaro.

Gana nemažą santykinę dalį visos apdirbamosios pramonės TUI sudaro investicijos į variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamybą, radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamybą bei kitų nemetamo minaretinių produktų gamybą. Šias šakas sieja viena bendra tendencija – tai TUI į jas santykinės dalies mažėjimas (Priedas Nr. 4).

9 pav. Santykinė TUI dalis į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kitų apdirbamosios pramonės šakų rodikliai pateikti priede Nr.5, tačiau giliau nenagrinėjami, nes jų santykinė dalis apdirbamojoje pramonėje gana maža.

III. MATERIALINIŲ IR TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKA ŠALIES EKONOMIKAI IR JŲ PLĖTROS GALIMYBĖS

3.1. Materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui

3.1.1. Materialinių investicijų ir bendrųjų investicijų į materialųjį turtą poveikis BVP augimui

Ekonominį šalies ar regiono augimą geriausiai apibūdina bendrojo vidaus produkto didėjimas, todėl norint nustatyti investicijų poveikį ekonomikos augimui, tikslinga ieškoti ryšio tarp MI ar TUI ir BVP. Vienas iš būdų kiekybiškai išmatuoti ryšį tarp dviejų kintamųjų ir ryšio glaudumą – koreliacinė analizė naudojant tiesinės regresijos modelį. Tiesinės koreliacijos koeficientas parodo, koks yra ryšys – teigiamas ar neigiamas – tarp dviejų kintamųjų. Taip pat tikslinga naudoti regresijos koeficientą, kuriuo nustatoma, kaip pasikeis rezultatinis kintamasis faktoriniam požymiui padidėjus vienu vienetu. Regresijos modelis – statistinis modelis, leidžiantis vieno kintamojo reikšmes prognozuoti pagal kito kintamojo reikšmes.

Kai koreliacijos koeficientas neigiamas ryšys tarp kintamųjų yra atvirkštinis, tai reiškia, kad vienam kintamajam didėjant kitas mažėja. Kai koeficientas teigiamas – ryšys tiesioginis. Kuo reikšmė yra artimesnė 1 ar -1 , tuo ryšys yra glaudesnis. Interpretuojant tiesioginės koreliacijos koeficiento (r) reikšmes, naudojamosi tokiomis sąlygomis:

- Kai $r < 0,2$ ryšio nėra;
- Kai $0,2 < r < 0,5$, silpnas ryšys;
- Kai r nuo $0,5$ iki $0,75$ ryšys vidutinis;
- Kai r nuo $0,75$ iki $0,95$, stiprus ryšys;
- Kai r nuo $0,95$ iki 1 , praktiškai funkcionalinis ryšys.

Koreliacijos koeficientas parodo tiesinio ryšio glaudumą, todėl esant jo reikšmei artimai nuliui negalima teigti, kad koreliacinio ryšio iš viso nėra. Tam tikrais atvejais gali pasireikšti glaudus kreivinis ryšys.

Koreliacinio ryšio analizė vykdoma keliais etapais:

- Nustatomas koreliacinio ryšio buvimo faktas;
- Nustatoma ryšio kryptis ir forma, t.y. apibūdinamas jos pobūdis;
- Nustatoma ryšio lygtis, kuri apibūdina faktorinio požymio reikšmių ir rezultatinio požymio vidurkių tarpusavio santykį;
- Nustatomas ryšio tamprumas.

Analizei naudojami šie rodikliai: tiesinės koreliacijos koeficientas, determinacijos koeficientas ir koreliacijos indeksas. Skaičiavimai atliekami EXCEL funkcijomis pagal šias formules:

1. Tiesinės koreliacijos koeficientas (funkcija Correl):

$$r(X, Y) = \frac{\sum (x - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x - \bar{x})^2 \sum (y - \bar{y})^2}} \quad (1)$$

2. Determinacijos koeficientas (funkcija RSQ):

$$R^2 = 1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \quad (2)$$

3. Koreliacijos indeksas (funkcija SQRT):

$$R = \sqrt{R^2} \quad (3)$$

4. Regresijos koeficientas apskaičiuojamas (funkcija SLOPE):

$$b = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{n \sum x^2 - (\sum x)^2} \quad (4)$$

Mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad besivystančiose šalyse koreliacija tarp investicijų ir ekonomikos augimo yra stipri, išsivysčiusiose valstybėse šis ryšys silpnesnis, nes didelės sukaupto kapitalo apimtys čia naudojamos ne kapitalui didinti, o naujoms žinioms įgyti ir verslumui skatinti. Ekonomikai atsigauant, investicijų daugėja ir jos auga greičiau nei BVP, o kai ekonomika ritasi į recesiją, investicijos mažėja sparčiau nei BVP. Taigi pagal teoriją, Lietuvoje investicijų didėjimas turėtų būti spartesnis nei BVP augimas.

Materialinių investicijų ir bendro vidaus produkto apdirbamojoje pramonėje ryšio analizė. Skaičiavimai rodo, kad tarp BVP ir materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje koreliacijos koeficientas yra teigiamas (0,95), taigi ryšys yra tiesioginis ir labai stiprus: didėjant materialinėms investicijoms apdirbamojoje pramonėje, augs ir BVP, pagamintas šioje šakoje. Determinacijos koeficientas, kuris parodo, kiek procentų bendrosios variacijos galima paaiškinti faktorinio požymio kitimu lygus 0,91; tai reiškia, jog materialinių investicijų apimtis leidžia paaiškinti 91% BVP kitimo. Gautas regresijos koeficientas 10,897 šiuo atveju parodo, kad MI apdirbamojoje pramonėje pasikeitus 1 procentu, BVP šioje šakoje turėtų padidėti daugiau nei 10 procentų. Materialiosios investicijos sudaro apytiksliai 14 – 18 procentų BVP apdirbamojoje pramonėje (Priedas Nr. 6), tai yra maždaug septintadalį. Toks gautas regresijos koeficientas galėtų būti realus tik tokiu atveju, jei materialiosios investicijos apdirbamojoje pramonėje bus efektyvios ir atsipirks didėjant gamybos ir pardavimo kokybei ir mastams.

MI įtaka užimtumui apdirbamojoje pramonėje. Vienas svarbiausių tikslų, siekiant ekonominės gerovės – tai užimtumo didinimas. Lietuvos apdirbamojoje pramonėje dirba daugiau nei 20 proc. visų Lietuvos darbuotojų. Teoriškai materialinės investicijos skatina naujų darbo vietų kūrimą ir

didina užimtumą. Šioje dalyje bus atlikta statistinė analizė, kuri leis pagrįsti šią mokslinę hipotezę ir nustatyti, ar materialinių investicijų didėjimas apdirbamojoje pramonėje didina užimtumą šioje šakoje.

Atlikti skaičiavimai rodo, kad koreliacijos koeficientas tarp MI ir užimtųjų skaičiaus apdirbamojoje pramonėje yra teigiamas (0,28), tačiau silpnas. Tikėtina, kad didėjančios materialinės investicijos maža dalimi teigiamai įtakoja užimtumą šioje šakoje, tačiau nepakankamai. Susidariusią situaciją galima paaiškinti dvejopai: visų pirma, galima daryti prielaidą, kad materialinės investicijos apdirbamojoje pramonėje yra nukreiptos į pastatų ir inžinierinių statinių įsigyjimą, o ne į gamybos įrangos gerinimą, atnaujinimą ir plėtojimą, o tuo pačiu į gamybos apimčių, o tuo pačiu ir darbo vietų kūrimą, skatinimą. Antra prielaida gali būti priešinga: galbūt materialiosios investicijos apdirbamojoje pramonėje yra nukreiptos į aukštesnių technologijų diegimą, kurios reikalauja mažiau darbo jėgos. Abi prielaidos yra tikėtinos, pirmoji todėl, kad Statistikos departamento duomenimis, pastaruoju metu Lietuvoje daugiausia buvo investuojama į nekilnojamąjį turtą ir įrengimus, o antra prielaida yra galima, nes Lietuvos ūkio ministerijos atliktoje „Lietuvos įstojimo į Europos sąjungą poveikio Lietuvos pramonės įmonėms studijoje“ minima, kad pastaruoju metu kai kurios Lietuvos apdirbamosios pramonės šakos sėkmingai persiorientuoja į aukštesnių technologijų gamybą. Tačiau ši tikimybė nėra didelė, nes persiorientavimo mastai yra nedideli ir tik nežymiai įtakoja ekonominius rodiklius.

Dar vienas statistikos departamento pateikiamas rodiklis – bendrosios investicijos į materialųjį turtą. Jų įtaka BVP augimui atskirose šakose taip pat nėra didelė. Koreliacinės analizės rezultatai pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė

Bendrųjų investicijų į materialųjį turtą ir BVP ryšys atskirose apdirbamosios pramonės šakose

Apdirbamosios pramonės šaka	r	R²	Ryšio apibūdinimas
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	0,954	0,910	Labai stiprus, teigiamas
Tekstilės ir tekstilės gaminių gamyba	0,467	0,218	Silpnas teigiamas
Odos ir odos dirbinių gamyba	-0,042	0,002	Ryšio nėra
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	0,808	0,653	Stiprus teigiamas
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	-0,161	0,026	Ryšio nėra
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba			Nėra duomenų
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	0,706	0,498	Vidutinis teigiamas
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	0,908	0,825	Stiprus teigiamas
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	0,853	0,727	Stiprus teigiamas
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	0,142	0,020	Ryšio nėra
Kita gamyba	0,842	0,709	Stiprus teigiamas

Iš pateiktų lentelėje duomenų matome, kad labiausiai BVP augimą bendrosios investicijos į materialųjį turtą įtakoja šiose šakose: maisto produktų ir gėrimų gamybos pramonėje, kitų nemetalo mineralinių produktų gamyboje ir pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamybos pramonės šakose. Kitose šakose ryšys tarp sukuriama BVP ir bendrųjų investicijų į materialųjį turtą silpnas arba jo nėra.

3.1.2. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka BVP ir kapitalo augimui

Tiesioginės užsienio investicijos apdirbamojoje pramonėje 2000 – 2005 metais sudarė apie 30-39 proc. šioje šakoje pagaminamo BVP (Priedas Nr. 6). TUI poveikį ekonominiam augimui, arba kitaip, BVP, apskaičiuoti ir įvertinti naudojami tie patys statistiniai metodai kaip ir 5.1 skyriuje.

Apskaičiavus pagrindinius dviejų ekonominių rodiklių ryšį atspindinčius koeficientus, gauti šie rezultatai: ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir pagaminamo BVP apdirbamojoje pramonėje yra teigiamas ir stiprus, praktiškai funkcionalinis (0,98), augant vienam rodikliui, analogiškai turėtų didėti ir kitas. Determinacijos koeficientas lygus 0,96, tai reiškia, kad tiesioginių užsienio investicijų apimtis 96 proc. leidžia paaiškinti BVP apdirbamojoje pramonėje kitimo. Gautas regresijos koeficientas yra lygus 2,054, taigi pagal statistinius skaičiavimus būtų galima daryti prielaidą, kad tiesioginėms užsienio investicijoms į apdirbamąją gamybą padidėjus 1 proc., BVP toje šakoje turėtų padidėti 2 procentais.

Toliau nagrinėsime TUI įtaką BVP atskirose apdirbamosios pramonės šakose. Skaičiavimų duomenys pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė

Priklausomybės ryšių tarp TUI ir BVP apdirbamosios pramonės šakose statistiniai skaičiavimai

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	r*	R ^{2**}	R ^{***}
<i>Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba</i>									
BVP	1809	1919,3	1863,1	1982,2	2178,6	2496,2	0,866	0,751	0,756
TUI	974	1077,2	1157,1	1480,6	1602	1670,1			
<i>Tekstilės ir tekstilės gaminių gamyba</i>									
BVP	1426,5	1569,8	1486,4	1477,8	1587,4	1554,8	0,312	0,0976	0,575
TUI	355,3	434,5	430	408,3	404,2	358,9			
<i>Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba</i>									
BVP	1192	1289,3	1220,6	1365,8	1921,2	2806,8	0,880	0,775	1,171
TUI	303	171,2	92,6	821,8	779,7	1327,8			
<i>Odos ir odos dirbinių gamyba</i>									
BVP	116	97,3	84,5	58	42,2	45,2	-0,857	0,734	-5,503
TUI	1,9	1,2	1,3	5,1	12,8	8,3			
<i>Medienos ir medinių dirbinių gamyba</i>									
BVP	524	610,3	715,9	856,9	1011,2	1214	0,985	0,971	6,233
TUI	112,4	131,9	131,7	156,4	194,8	217,8			

<i>Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas</i>									
BVP	541,9	584,8	522,1	659,1	727,8	763,8	0,903	0,815	2,785
TUI	77,2	101	113	127,5	155,5	161,3			
<i>Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba</i>									
BVP	240,5	355,4	414,4	560,6	612,2	787,8	0,745	0,555	0,781
TUI	96,7	106,8	108,1	103,3	117,6	567,2			
<i>Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba</i>									
BVP	291,6	306,2	312,4	381,2	446,8	654,1	0,817	0,668	3,825
TUI	164,3	150,2	190,3	200,3	217,2	225,7			
<i>Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba</i>									
BVP	265,3	271,8	257,6	367,2	507,1	689,2	0,881	0,776	6,666
TUI	35,3	46,4	63,5	73,7	82,2	97,3			
<i>Kitų mašinų ir įrangos gamyba</i>									
BVP	237,6	288,7	356,6	370	409,7	497	0,872	0,761	4,670
TUI	32,9	29,5	35,5	33,2	52,2	73,4			
<i>Kita gamyba</i>									
BVP	1209,4	1318	1442,3	1749,7	2394,1	2711,1	0,929	0,862	3,746
TUI	472,1	436,1	405,6	453,4	642	795,4			

*koreliacijos koeficientas; ** determinacijos koeficientas; ***regresijos koeficientas
Šaltinis: sudaryta autorės.

Skirtingose apdirbamosios pramonės šakose tiesioginių užsienio investicijų įtaka BVP augimui skiriasi.

Apdirbamosios pramonės šakose ryšio stiprumas tarp TUI ir sukuriama BVP skirtingas. Visose šakose, išskyrus odos ir odos dirbinių gamybą, ryšys yra teigiamas. Stipriausias koreliacinis ryšys yra medienos ir medienos gaminių pramonėje ($r=0,985$), kitose, apjungtose gamybos šakose ($r=0,929$), ir plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamybos pramonėje ($r=0,903$). Panagrinėjime kiekvieną šaką atskirai.

Medienos ir baldų pramonė - viena iš pakankamai sparčiai augančių apdirbamosios pramonės šakų, pagal gamybos apimtį sudaranti apie 10 proc. visos pramonės pagaminamos produkcijos. Pagal pagamintos produkcijos apimtį ši pramonės šaka prilygo aprangos ir tekstilės gamybai. Medienos ir baldų pramonėje sukurta pridėtinė vertė taip pat beveik prilygsta aprangos ir tekstilės pramonei bei stipriai lenkia naftos pramonę (Medienos pramonės įmonių konkurencingumo didinimo, plėtojant klasterizaciją, studija. 2004). Medienos gaminių ir baldų gamyba pastaraisiais metais šalyje augo itin sparčiai – skaičiuojant palyginamosiomis kainomis sukurama pridėtinė vertė per paskutinius penkerius metus išaugo 2,5 karto. Šioje pramonės šakoje veikia beveik ketvirtadalis visų pramonės įmonių ir įmonių skaičius pastoviai auga. Be to, šioje pramonės šakoje dirba daugiau nei 17% visų pramonėje dirbančių žmonių ir šis skaičius nuo 2000 metų išaugo apie 40%. Apie tris ketvirtadalius savo produkcijos medienos ir baldų pramonė parduoda už Lietuvos ribų. Šios pramonės šakos geras konkurencines pozicijas rodo ir tai, eksporto/importo santykis pastoviai auga. Nežiūrint šių teigiamų poslinkių medienos ir baldų pramonėje, pakankami silpna šios pramonės

vieta – darbo našumas. Šis rodiklis gerokai (beveik 60%) atsilieka nuo apdirbamosios pramonės vidurkio vertinant pagal pagamintos produkcijos vertę ir 30% mažesnis pagal sukurtą pridėtinę vertę.

Iš 9 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad tiesioginės užsienio investicijos medienos apdirbimo sektoriuje, visą nagrinėjamą laikotarpį turėjo tendenciją didėti, ypač spartus didėjimas pastebimas antrojoje nagrinėjamo laikotarpio pusėje, ko negalėtume pasakyti apie materialines investicijas į šį sektorių. Tačiau jų procentinė dalis visoje apdirbamojoje pramonėje išliko stabilus – vadinasi ši pramonės šaka yra mažiau patraukli investuotojams nei kitos. Įvertinus koreliacinių ryšių tarp TUI ir sukuriama BVP šioje šakoje, galima teigti, tiesioginės užsienio investicijos daro didelį poveikį šios šakos BVP augimui, o gautas determinacijos koeficientas leidžia teigti, kad TUI didėjimas leidžia paaiškinti 97 proc. tos šakos BVP augimo.

Taip pat stiprus koreliacinis ryšys tarp TUI ir sukuriama BVP pastebimas kitose, apjungtose gamybos šakose ($r=0,929$). Čia apjungtos šios apdirbamosios pramonės šakos: įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba, radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba, medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų gamyba, variklinių transporto priemonių, priekabių ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba, kita, niekur nepriskirta gamyba. Šiose šakose sukurtas BVP absoliutine išraiška pastoviai didėjo, nors tiesioginės užsienio investicijos nepasižymėjo stabiliomis tendencijomis: nuo 2000 metų jos palaiapsniui mažėjo (nuo 472 mln. Lt. iki 405 mln. Lt.), ir tik 2003 metais padidėjo iki 453 mln.Lt.. Ir tik 2044 metais jos viršijo 2000 m. lygį bei išaugo iki 642 mln. Lt.. nepaisant TUI ir BVP toje šakoje dinamikos skirtumų, koreliacinės analizės rezultatai rodo, kad TUI ir BVP sieja stiprus tiesioginis ryšys, nors TUI augimu galima paaiškinti tik 86 proc. BVP šiose šakose augimo.

Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamybos pramonei priskiriama medžio pluošto, popieriaus, kartono ir jų gaminių gamyba, leidyba, spausdinimas bei įrašytų laikmenų atgaminimas. Produkcija, pagaminama šioje šakoje, nagrinėjamu laikotarpiu sudarė šiek tiek daugiau nei 1 proc. viso Lietuvos BVP. Šioje pramonės šakoje veikia apie 10% visų pramonės įmonių. Didžiausią jų dalį sudaro leidybos įmonės. Be to, šioje pramonės šakoje dirba apie 5% visų pramonėje dirbančių žmonių. Šioje šakoje tiek TUI, tiek BVP didėjimas buvo stabilus visą nagrinėjamą laikotarpį. Tiesioginės užsienio investicijos šioje šakoje augo tolygiai – per šešerius metus nuo 2000 m. iki 2005 m. jos padidėjo beveik dvigubai. BVP augimas šioje šakoje nebuvo toks spartus, jis per minimą laikotarpį padidėjo apie 25 proc. Skaičiavimu metu gautas koreliacijos koeficientas lygus 0,903, tai reiškia, kad ryšys tarp šių dviejų rodiklių yra stiprus, nors ir ne funkcionalinis. Gautas determinacijos koeficientas – 0,815 reiškia, kad tiesioginių užsienio investicijų augimas šakoje lemia 81 proc. šakoje sukuriama BVP.

Jeigu visos apdirbamosios pramonės TUI daro didelį poveikį tos šakos augimui, tai statistiškai vertinant, šis poveikis šiek tiek sumažėja maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos šakoje (koreliacijos koeficientas – 0,87) ir rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybos šakoje (koreliacijos koeficientas – 0,88). Taigi šiose šakose TUI ir BVP ryšys teigiamas ir stiprus, nors ir ne funkcionalinis ir ne toks stiprus kaip visoje apdirbamosios pramonės šakoje. Tekstilės ir tekstilės gaminių pramonėje koreliacijos koeficientas lygus 0,31, ir jis parodo, kad nors ryšys ir teigiamas, tačiau silpnas.

Kaip paaiškinti TUI įtaką maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos šakos augimui? Maisto pramonė Lietuvoje turi galias tradicijas ir jau daugelį metų pirmuoja tarp apdirbamosios pramonės šakų. Maisto ir gėrimų pramonės gamybos apimtys 2000 - 2005 metais vidutiniškai sudarė apie 15% visos pramonės produkcijos. Tačiau ši pramonės šaka pasižymi lėtais augimo tempais. Maisto pramonė taip pat pirmuoja pagal sukuriama pridėtinę vertę – 2005 m. pramonės struktūroje jos dalis siekė daugiau nei 17%, nors ankstesniais metais šis rodiklis buvo dar didesnis. Maisto pramonėje dirba 16% visos pramonės įmonių, o jose dirba apie penktadalis visos pramonės darbuotojų. Nors TUI ir MI santykinė dalis į šią šaką yra didžiausia, tačiau ši šaka pasižymi žemu darbo našumu (Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija), todėl galima teigti, kad investicijos šioje šakoje yra mažiau efektyvios nei kitose apdirbamosios pramonės šakose.

Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybos šakoje veikia nedidelė dalis Lietuvos įmonių, nepaisant to, ši šaka pagamina apie 14 proc. visos pramonės produkcijos, todėl yra labai svarbi Lietuvos ūkiui. Ši šaka labiau nei bet kuri kita pasižymi aukštu eksporto lygiu bei darbo našumu. Kalbant apie tiesiogines užsienio investicijas paskutiniaisiais nagrinėjamo laikotarpio metais, reikia pabrėžti, kad jos buvo ypač dinamiškos. Ypač daug buvo investuota 2003 metais, kuomet buvo investuota 8 kartus daugiau nei metais prieš tai ir modernizuota pagrindinė šakos įmonė – Mažeikių nafta. Investicijos buvo panašios ir kitais metais, o 2005 m. TUI į šią šaką padidėjo beveik dvigubai negu praėjusiu laikotarpiu. Tuo tarpu šakoje pagaminamas BVP nagrinėjamaisiais metais išliko stabilus ir kiekvienais metais, daugiau ar mažiau, didėjo (9 lentelė). Taigi mažiau glaudų nei visos apdirbamosios pramonės TUI ir BVP ryšį paaiškina skirtingi TUI ir BVP augimo tempai naftos pramonėje.

Kitų mašinų ir įrangos gamybos pramonė nuo 2000 metų pasižymi nuolatiniu stabilium BVP augimu, nors prieš 2000 m. ši pramonės šaka išgyveno sąstingį. Ir nors tiesioginės užsienio investicijos šioje šakoje buvo ypač dinamiškos - palyginus su praėjusiu laikotarpiu jų absoliutus dydis 2001 metais sumažėjo, 2002 – padidėjo, 2003 – vėl sumažėjo ir tik nuo 2004 metų stabiliai kiekvienais metais augo, koreliacinė analizė leidžia teigti, kad tiesioginės užsienio investicijos turi

poveikį tos šakos BVP augimui ($r=0,87$), ir leidžia paaiškinti beveik 76 proc. leidžia paaiškinti BVP augimą.

Pagrindinių metalo ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamybos pramonei nagrinėjamas 2000-2005 m. laikotarpis buvo ypač sėkmingas. BVP šioje šakoje išaugo daugiau nei 2,5 kartus – nuo 265 mln. Lt. 2000 m. iki 689 mln. Lt. 2005 m.. Tiesioginės užsienio investicijos šioje šakoje kito panašiai – jų absoliutus dydis padidėjo nuo 35 mln. Lt. 2000 m. iki 97 mln. Lt. 2005 metais, taigi, beveik 3 kartus. Nors TUI augimo tempas ir buvo spartus bei lenkė BVP augimo tempą, tačiau santykinė TUI, tenkanti šiai šakai, dalis, palyginus su visa apdirbamąją pramone, beveik nekito ir kiekvienais metais sudarė apie 2 procentus (4 priedas), išskyrus 2002 metus, kuomet jis viršijo 2 procentų lygį ir siekė 2,33 proc. visų TUI, tenkančių apdirbamajai pramonei. Atlikus koreliacinę TUI ir BVP šioje šakoje analizę, paaiškėjo, kad ryšys tarp šių dviejų rodiklių teigiamas ir stiprus ($r=0,88$), tačiau nors TUI ir augo sparčiai, jos gali paaiškinti tik 76 proc. šakos BVP augimo. Galima to priežastis – nevienodas TUI ir BVP augimo tempas.

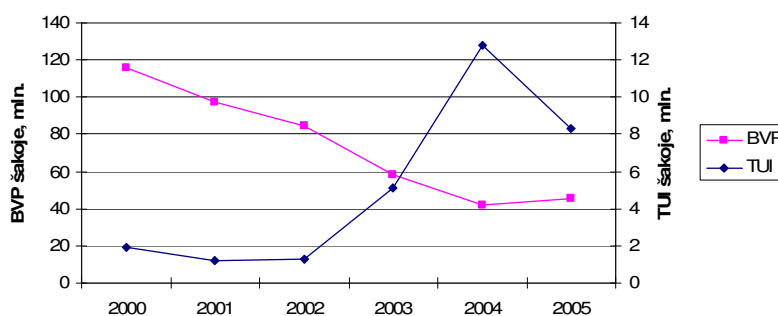
Kitų nemetamo mineralinių produktų gamybos pramonėje BVP nagrinėjamoju laikotarpiu išaugo apie 2,5 karto. Jei 2000 m. jis siekė 291,6 mln. Lt., tai kasmet palaipsniui didėdamas (ypač sėkmingais metais laikomi 2003, 2004, 2005 metai (9 lentelė)), 2005 metais jis pasiekė 654 mln. Lt.. Tačiau priešinga situacija yra su tiesioginėmis užsienio investicijomis: palyginus su praėjusiu laikotarpiu, 2001 metais TUI į šią šaką netgi sumažėjo nuo 164 mln. Lt. iki 150 mln. Lt.. 2002 m. TUI padarė staigų šuolį ir pakilo iki 190 mln. Lt. Kitais nagrinėjamo laikotarpio metais TUI šioje šakoje augo palaipsniui ir stabiliai, didesnių šuolių nepastebėta. Ir nors BVP ir TUI augimo tempai skiriasi, tačiau atlikus koreliacinę analizę, paaiškėjo, kad BVP ir TUI kitų nemetamo mineralinių produktų gamybos pramonėje ryšys yra pakankamai stiprus (0,82). Gautas determinacijos koeficientas rodo, kad 0,67 proc. BVP galima paaiškinti TUI šakoje augimu.

Šaka, kurioje TUI ir BVP ryšys yra vidutinis – tai guminių ir plastikinių dirbinių gamybos pramonė. Čia sukuriamas BVP augo panašiai kaip ir prieš tai minėtose šakose. Per nagrinėjamąjį laikotarpį jis išaugo daugiau nei 300 proc. – nuo 240 mln. Lt. 2000 m. iki 788 mln. Lt. 2005 metais. Tiesioginės užsienio investicijos visą 2000-2004 m. laikotarpį buvo panašios – apie 100 mln. Lt. kasmet (jos svyravo nuo 97 mln. Lt. iki 117,6 mln. Lt.). tačiau ypač smarkiai jos išaugo paskutiniaisiais, 2005 m., viršydamos savo vidurkį net 5 kartus ir siekė 567 mln. Lt. Tais metais BVP augimas toks stiprus nebuvo, taigi daroma prielaida, kad kadangi šios investicijos buvo padarytos paskutiniaisiais nagrinėjamo laikotarpio metais, mes negalime įvertinti jų poveikio ateinantiems metams, taigi šios TUI tiesiog nespėjo atsipirkti tais metais, kuomet buvo investuota. Galbūt taip būtų galima paaiškinti ir koreliacijos koeficientą tarp BVP ir TUI šakoje: analizė rodo, kad

koreliacijos koeficientas šioje šakoje siekė 0,74, tai rodo vidutinį BVP ir TUI ryšį. Gautas determinacijos koeficientas 0,55 leidžia paaiškinti 55 proc. BVP augimą TUI augimu.

Situacija skiriasi tekstilės, arba kitaip vadinamojoje lengvojoje pramonėje. Šis pramonės sektorius tradiciškai yra labai svarbus Lietuvos ūkiui. Tiek maisto, tiek lengvoji pramonė Lietuvoje turi galias tradicijas, tačiau dėl pastarosios perspektyvų nemažai analitikų pasisako skeptiškai. Lengvoji pramonė pastaraisiais metais pagamina dešimtadalį visos pramonės produkcijos. Tačiau tiek jos pramonės produkcijos dalis, tiek jos piniginė išraiška, su nežymiomis išimtimis kai kuriais metais, turi tendenciją mažėti. Tuo tarpu pagal sukuriamą pridėtinę vertę ši pramonės šaka yra labai svarbi – ji sukuria kiek daugiau nei 12% visos šalies pramonėje sukuriamos pridėtinės vertės. Aprangos ir tekstilės gamyba užsiima beveik 15% visos pramonės įmonių, tačiau jų skaičius yra linkęs mažėti. Šis pramonės šaka turi daugiausiai darbuotojų - joje dirba apie 25% visos pramonės darbuotojų. Nepaisant šios šakos svarbos Lietuvos ūkyje, jos patrauklumas užsienio investuotojams nuo 2001 m. nuolat mažėjo. Tiesioginės užsienio investicijos į šią šaką 2005 m. palyginus su 2001 metais sumažėjo beveik 20 proc., nors gamybos apimtys išliko panašios, taigi, investicijos mažėjo sparčiau nei BVP augimas. Taip galima paaiškinti, kodėl investicijos šioje šakoje mažai įtakoja šakos BVP augimą – gautas koreliacijos koeficientas 0,312 rodo silpną BVP ir TUI ryšį, o gautas determinacijos koeficientas 0,097 menkai leidžia paaiškinti BVP šioje šakoje kitimą dėl TUI pokyčių.

Vienintelė šaka, kurioje koreliacinės analizės rezultatai parodė neigiamą ryšį tarp TUI ir BVP šakoje – tai odos ir odos dirbinių pramonė. Beje, ši šaka pasižymi kaip pritraukianti ypač mažai tiesioginių užsienio investicijų. Žinoma, ji nėra labai išplėtotą, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis, jos sukuriamas BVP sudaro mažą dalį apdirbamojoje pramonėje. Tačiau nepaisant to, santykinė TUI dalis BVP šioje šakoje, palyginus su kitomis apdirbamosios pramonės šakomis, yra labai mažas. Visų pirma, kalbant apie šią pramonę, reikia paminėti, kad nei vienoje apdirbamosios pramonės šakoje BVP taip staigiai nemažėjo kaip pastarojoje (9lentelė). 10 paveiksle pavaizduota, kaip kito BVP ir TUI šioje šakoje.

10 pav. BVP ir TUI odos ir odos gaminių šakoje 2000-2005 metais

Šaltinis: sudaryta autorės.

Matome, kad tiesioginės užsienio investicijos analizuojamu laikotarpiu bendros tendencijos neturėjo: laikotarpio pradžioje mažėjusios, jos staigiai padidėja 2003 ir 2004 metais, o 2005 metais staigiai vėl sumažėja. Visiškai priešinga situacija su šakos BVP – nuo 2000 m. jis nuolat mažėjo, ir 2005 m. nesiekė net 50 proc. 2000 m. lygio. Tokią situaciją šakoje lėmė didžiųjų odos apdirbimo ir odos gaminių įmonių pasitraukimas – veiklą šiuo laikotarpiu pristabdė tokios odos apdirbimo įmonės kaip „Šiaulių stumbras“, bankrutavo odos gaminių įmonės (pvz. batų gamykla „Elnias“).

Gauti įdomūs ir koreliacinės šios šakos analizės rezultatai: koreliacijos tarp BVP ir TUI koeficientas yra neigiamas (9 lentelė), tačiau stiprus: tai teigia, kad kuo daugiau yra pritraukiama tiesioginių užsienio investicijų, tuo mažesnis BVP. Tačiau atsižvelgiant į ekonomikos teoriją ir į pasaulinę praktiką, nelogiška teigti, kad TUI didėjimas taip sparčiai kaip šiuo atveju mažina BVP. Priimtinesnės išvados šiuo atveju yra tokios, kad greičiausiai TUI į odos ir odos gaminių pramonę buvo neefektyvios. Apie investicijų efektyvumą bus kalbama kituose poskyriuose.

Pastaruoju dešimtmečiu, siekiant tapti konkurencinga įmone, išsaugoti turimas pozicijas rinkoje ir plėstis, įmonėms tikslinga investuoti į aukštas technologijas ir senų technologijų atnaujinimą. Naujų technologijų diegimas bei senų atnaujinimas dažniausiai praktikoje yra apskaitomas kaip ilgalaikis turtas. Taigi šiame poskyryje bus ieškoma ryšio tarp tiesioginių užsienio investicijų ir ilgalaikio turto: kiek TUI įtakoja ilgalaikio turto didėjimą? Ieškant atsakymo, vėlgi buvo pasinaudota koreliacine analize (9 priedas). Analizės metu gauti duomenys pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė

TUI ir ilgalaikio turto priklausomybė apdirbamojoje pramonėje

Apdirbamosios pramonės šakos	r	R ²	Ryšio apibūdinimas
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	0,973	0,946	Labai stiprus, teigiamas
Tekstilės gaminių gamyba	-0,083	0,007	Ryšio nėra
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas	0,931	0,867	Stiprus teigiamas
Odos ir odos dirbinių gamyba	-0,556	0,309	Vidutinis neigiamas
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	0,948	0,898	Stiprus teigiamas
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	0,562	0,316	Vidutinis teigiamas
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba			Duomenų nėra
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	0,789	0,623	Stiprus teigiamas
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	-0,488	0,238	Silpnas neigiamas
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	0,926	0,858	Stiprus teigiamas
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	0,468	0,219	Silpnas teigiamas
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	0,594	0,353	Vidutinis teigiamas
Radio, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	0,981	0,962	Labai stiprus, teigiamas
Medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba	-0,134	0,018	Ryšio nėra
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	-0,024	0,001	Ryšio nėra
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	0,922	0,850	Stiprus teigiamas

Taigi matome, kad investicijos ypač įtakoja ilgalaikį turtą šiose šakose: maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos pramonėje, drabužių siuvimo pramonėje, medienos ir medinių gaminių gamybos pramonėje, guminių ir plastikinių gaminių pramonėje, pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyboje, radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamybos pramonėje ir baldų gamybos ir antrinio perdirbimo pramonės šakose.

3.1.3. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka užimtumui apdirbamosios pramonės šakose

Tiriant TUI ir užimtųjų skaičių apdirbamojoje pramonėje buvo gauti tokie rezultatai: koreliacijos koeficientas yra lygus 0,39, tai reiškia, kad ryšys yra silpnas. Palyginus su analogišku MI rodikliu, pastarasis ryšys yra stipresnis, tačiau nepakankamas, kad būtų galima teigti, jog TUI daro žymesnę įtaką užimtųjų skaičiui. Taigi šiuo atveju galime pritaikyti MI atveju 5.1 skyriuje pritaikytas prielaidas. Nepaisant to, tikslinga tirti, koks yra tiesioginių užsienio investicijų poveikis darbuotojų skaičiui atskirose apdirbamosios pramonės šakose, ir kaip TUI šiose šakose įtakoja išlaidų personalui didėjimą ar mažėjimą. Darbo išteklių rodikliai apdirbamojoje pramonėje pateikti 7 priede. 11 lentelėje pateikti koreliacinės analizės tarp TUI ir darbuotojų skaičiaus apdirbamosios pramonės šakose duomenys.

11 lentelė

Darbuotojų skaičiaus nuo TUI priklausomybė apdirbamojoje pramonėje

Apdirbamosios pramonės šaka	Priklausomybės koeficientai		Ryšio apibūdinimas
	r	R ²	
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	0,271	0,073	Silpnas, teigiamas
Tekstilės gaminių gamyba	-0,070	0,005	Ryšio nėra
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas	0,488	0,238	Silpnas, teigiamas
Odos ir odos dirbinių gamyba	-0,688	0,474	Vidutinis, neigiamas
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	0,938	0,880	Stiprus, teigiamas
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba	0,008	0,000	Ryšio nėra
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba			Duomenų pateikti neįmanoma
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	0,776	0,601	Stiprus, teigiamas
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	-0,623	0,388	Vidutinis, neigiamas
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	0,867	0,752	Stiprus, teigiamas
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	-0,734	0,539	Vidutinis, neigiamas
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	0,492	0,242	Silpnas, teigiamas
Radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	0,851	0,725	Stiprus, teigiamas
Medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba	0,871	0,759	Stiprus, teigiamas
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	-0,279	0,078	Silpnas, neigiamas
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	0,873	0,762	Stiprus, teigiamas

Koreliacinė analizė parodė, kad stiprus teigiamas ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir darbuotojų skaičiaus šakoje yra tik kai kuriose apdirbamosios pramonės šakose: medienos ir medinių dirbinių gamybos pramonėje; guminių ir plastikinių dirbinių gamybos pramonėje; pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyboje; radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyboje; medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamybos pramonėje ir baldų gamybos ir antrinio perdirbimo pramonėje. Kitose šakose ryšys yra silpnas, arba netgi neigiamas. Tai rodo, kad tiesioginės užsienio investicijos ne visuomet sąlygoja darbuotojų skaičiaus didėjimą. Galima daryti prielaidą, kad tiesioginės užsienio investicijos, nors tiesiogiai ir neįtakoja darbo vietų skaičiaus, tačiau galbūt didina bendrąsias išlaidas personalui (pvz. darbo užmokesčio didėjimas, kvalifikacijos kėlimas, etc.). Ieškant ryšio tarp TUI ir išlaidų personalui, atliktos analizės duomenys (duomenys pateikti 8 priede) apdirbamosios pramonės šakose buvo panašūs į ankstesnės analizės duomenis: šakose, kuriose TUI turėjo įtakos darbuotojų skaičiaus didėjimui, darė panašią įtaką ir personalo išlaidų didėjimui. Tai galima teigti, kad personalo išlaidos priklausė nuo darbo vietų skaičiaus (tiksliau, šie abu dydžiai kito panašiai), ir tiesioginės užsienio investicijos darė panašų poveikį tiek vienam, tiek kitam rodikliui.

Galimas to paaiškinimas, kad dažnai pramonės šakose investuojama ne į naujų darbo vietų kūrimą, bet į kapitalo atnaujinimą ir naujų technologijų diegimą. Taigi toliau būtų prasminga ieškoti ryšio, kiek tiesioginės užsienio investicijos įtakoja ilgalaikio turto pokyčius.

3.2. Investicijų efektyvumo įvertinimas

Investicijų kiekis nėra išsamus rodiklis. Šiais didėjančios konkurencijos laikais itin svarbu ne tik investicijų kiekybė, bet ir kokybė, tai yra kaip efektyviai investicijos buvo panaudotos. Vienas iš būdų įvertinti investicijų efektyvumą – tai įvertinti įmonių veiklos pelningumą. Šiuo atveju yra tikslinga ieškoti ryšio tarp investicijų ir pelningumo rodiklių. Buvo tirti šie apdirbamosios pramonės šakų rodiklių ryšiai: tiesioginių užsienio investicijų ir bendrųjų investicijų į materialųjį turtą su bendruoju pelningumu, grynuoju pelningumu ir turto pelningumu. Gauti rezultatai pateikti 11 priede. Koreliacinės analizės koeficientai rodo, kad tiesioginės užsienio, tiek bendrosios investicijos ne visuomet įtakoja pelningumo rodiklius ir jų gerėjimą. Išvados dėl investicijų efektyvumo, remiantis tos šakos pelno rodikliais, pateiktos 12 lentelėje.

**Investicijų efektyvumo įvertinimas atskirose apdirbamosios pramonės šakose,
remiantis jų poveikiu šakos pelningumo rodikliams**

Apdirbamosios pramonės šaka	Tiesioginių užsienio investicijų efektyvumas	Bendrųjų investicijų į materialųjį turtą efektyvumas
Maisto produktų ir gėrimų gamyba	<i>Ryšys tarp rodiklių stiprus, investicijos efektyvios</i>	Nėra duomenų
Tekstilės gaminių gamyba	Ryšio tarp rodiklių nėra, neefektyvios	Nėra duomenų
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas	Ryšys vidutinis, TUI pelningumo rodiklius įtakoja vidutiniškai	Nėra duomenų
Odų rauginimas ir išdirbimas; lagaminių, rankinių, balno reikmenų, pakinktų ir avalynės gamyba	Ryšys vidutinis, TUI pelningumo rodiklius įtakoja vidutiniškai	Ryšio tarp rodiklių nėra
Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba	<i>TUI ryšys stiprus su bendruoju pelningumu, kitų rodiklių neįtakoja</i>	<i>Bendrųjų investicijų ryšys stiprus su bendruoju pelningumu, kitus rodiklius įtakoja neigiamai</i>
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba	<i>Ryšys tarp rodiklių stiprus, investicijos efektyvios</i>	Nėra duomenų
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	<i>Ryšys tarp rodiklių stiprus, investicijos efektyvios</i>	Ryšys vidutinis, investicijos pelningumo rodiklius įtakoja vidutiniškai
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	<i>TUI ryšys stiprus su bendruoju pelningumu, kitų rodiklių neįtakoja</i>	<i>Bendrųjų investicijų ryšys stiprus su bendruoju pelningumu, kitus rodiklius įtakoja vidutiniškai</i>
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	Ryšys silpnas, TUI pelningumo neįtakoja, TUI mažai efektyvios	Ryšio nėra, investicijos neefektyvios
Radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	Ryšys vidutinis, TUI pelningumo rodiklius įtakoja vidutiniškai	Nėra duomenų
Medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba	Ryšys silpnas, TUI pelningumo neįtakoja, TUI mažai efektyvios	Nėra duomenų

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matome iš lentelės duomenų, stiprus koreliacinis ryšys tarp investicijų ir pelningumo rodiklių egzistuoja ne visose šakose. Remiantis pasirinkta metodika, galima teigti, kad investicijos efektyvios šiose apdirbamosios pramonės šakose:

- TUI efektyvios šiose šakose: maisto ir gėrimų gamybos pramonėje; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyboje, plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyboje, guminių ir plastikinių dirbinių gamyboje.
- Bendrosios investicijos į materialųjį turtą efektyvios: medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamybos pramonėje ir kitų nemetalo mineralinių produktų gamybos pramonėje. Tačiau reikia pabrėžti, kad bendrosios investicijos į materialųjį turtą įtakoja tik bendrąjį pelningumą, su kitais pelningumo rodikliais ryšio nėra.

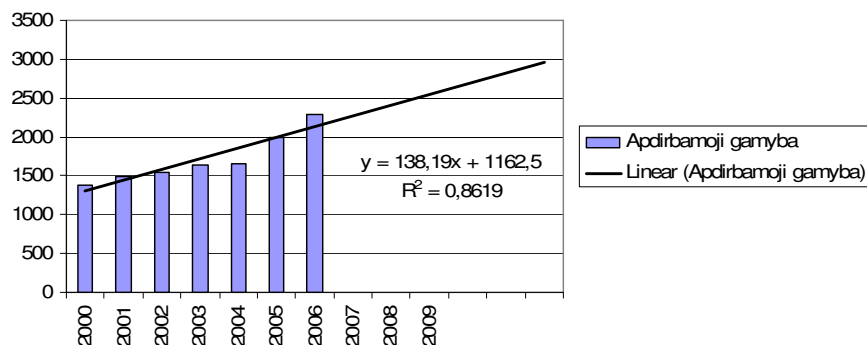
3.3. Investicijų plėtros galimybės Lietuvos apdirbamojoje pramonėje

Kaip jau buvo išsiaiškinta ankstesniuose skyriuose Lietuvos apdirbamoji pramonė pasižymi šiomis savybėmis:

- pagal sukuriama BVP pirmauja šios apdirbamosios pramonės šakos: maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba, tekstilės ir tekstilės gaminių gamyba, rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba;
- dėl savo specifikos šios šakos skirtingai patrauklios tiek vietos, tiek užsienio investuotojams, investicijų tempai į šias šakas yra skirtingi;
- investicijos į apdirbamosios pramonės šakas nebūtinai reiškia tų šakų augimą, nors investicijos į visą apdirbamąją pramonę tiesiogiai ir stipriai įtakoja BVP, sukuriama apdirbamojoje pramonėje, augimą.

Išanalizavus materialines bei tiesiogines užsienio investicijas apdirbamojoje pramonėje būtina įvertinti ir jų kitimo tendencijas. Vienareikšmiškai numatyti investicijų kitimo perspektyvas nėra paprasta: visų pirma, trūksta visapusiškos statistinės informacijos ne tik apie toje šakoje susiklosčiusią situaciją bei jos kitimą praeityje, bet ir apie aplinkos veiksnius, įtakančius tą situaciją. Iš kitos pusės, statistiškai bandant prognozuoti tam tikrus ekonominius rodiklius, naudojama tik praeities informacija, ir pagal ją sprendžiama, kokios gali būti rodiklių kitimo tendencijos, tačiau ekonominė būklė kinta dėl daugelio veiksnių ir jos kitimas yra įtakojamas ir dabarties veiksnių, kurių statistiniai modeliai neapima. Todėl ypač svarbu pasirinkti tinkamą prognozavimo būdą, kad prognozės būtų kuo tikslesnės. Šioje dalyje bus prognozuojamos MI ir TUI apdirbamojoje pramonėje naudojant Trendo funkciją.

Įvertinus materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje kitimą, galima daryti prielaidą, kad MI šioje šakoje ir toliau didės. Kad ši prielaida teisinga, patvirtina ir prognozė tiesiniu trendu (11 pav.).

11 pav. Materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje prognozė tiesiniu trendu
Šaltinis: sudaryta autorės

Pagal gautus duomenis ir gautą lygtį $y=138,19x+1162,5$ prognozuojama, kad materialinės investicijos į apdirbamąją pramonę 2007 m. sieks 2268,02 tūkst. Lt., 2008 m. – 2406,21 tūkst. Lt., o 2009 m. – 2544,4 tūkst. Lt.. Taigi jei panaudotume prognozavimo metu gautus rezultatus ir atliktume ir ateities prognozuojamų rodiklių dinamikos analizę (13 lentelė), galėtume teigti, kad materialinės investicijos į apdirbamąją pramonę 2007 m. yra linkusios netgi mažėti, nors 2008 ir 2009 metais prognozuojama, kad absoliutine išraiška jos augs, kaip ir jų didėjimo tempas.

13 lentelė

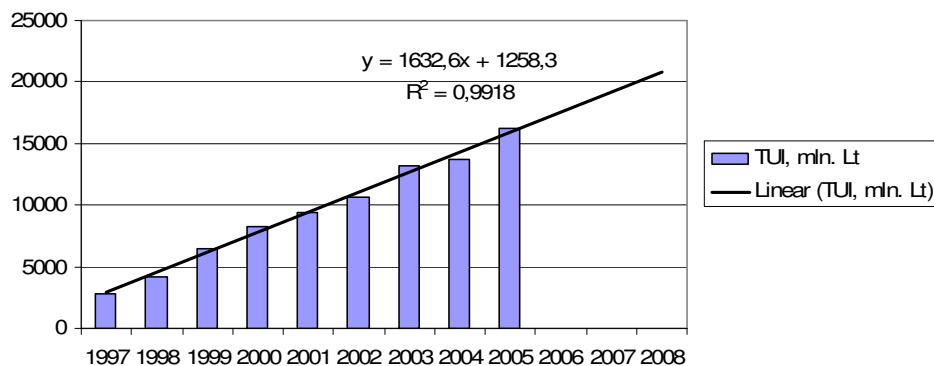
Prognozuojamų materialinių investicijų į apdirbamąją pramonę dinamika

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
MI apdirbamojoje pramonėje	1643912	1648811	1998892	2298216	2268020	2406210	2544400
<i>Rodikliai, apskaičiuoti grandininu būdu</i>							
Didėjimo tempas		100,30	121,23	114,97	98,69	106,09	105,74
Padidėjimo tempas		0,30	21,23	14,97	-1,31	6,09	5,74
<i>Rodikliai, apskaičiuoti baziniu būdu</i>							
Didėjimo tempas		100,30	121,59	139,80	137,96	146,37	154,78
Padidėjimo tempas		0,30	21,59	39,80	37,96	46,37	54,78

Įvertinus verslo plėtros perspektyvas Lietuvoje, kyla abejonų dėl prognozuojamų rodiklių realumo, nes materialiosios investicijos turėtų didėti dėl šių priežasčių:

- vis dar vyksta ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimas, šis procesas turėtų tęstis dar mažiausiai iki 2009 m., nes būtent tiek tęsis antrasis ES struktūrinių fondų paramos etapas. Nors parama yra ne vietos investicijų daromos investicijos, tačiau vietos verslas, vykdydamas ES inicijuojamas programas, privalo koofinansuoti dalį projektų metu patiriamų lėšų, o tai turėtų tiesiogiai didinti materialines investicijas;
- didėjanti infliacija Lietuvoje mažina lito perkamąją galią, todėl investicijos nors ir nedidele dalimi, turėtų didėti didėjant išteklių kainoms;
- Lietuva vis dar išgyvena ekonomikos kilimo laikotarpį, sukurtas kapitalas nėra dar ne tik kad išplėtotas ir pasiekęs optimalią būklę, bet dar ir nepakankamai atnaujintas, todėl investicijos bus reikalingos ne tik tobulinant gamybą ir diegiant naujas technologijas, bet ir tiesiog neišvengiamos atnaujinant senas.

Tiesioginių užsienio investicijų į apdirbamąją pramonę prognozė atliekama analogiškai kaip ir materialinių investicijų (12 paveikslas).

12 pav. Tiesioginių užsienio investicijų apdirbamojoje pramonėje prognozė tiesiniu trendu
Šaltinis: sudaryta autorės

Skaičiavimų metu gauta lygtis $y=1632,6x+1256,3$. Įsistačius reikiamus skaičius, gauname, kad tiesioginės užsienio investicijos į apdirbamąją pramonę 2006 m. turėtų būti 17584 tūkst. Lt., 2007 m. – 19216,9 tūkst. Lt., o 2008 – 20849,5 m. tūkst. Lt. Taigi matome, kad TUI į šią šaką turėtų didėti. Vertinant prognozuojamų rodiklių dinamiką ir didėjimo tempus, matome, kad tiek absoliutine išraiška, tiek kitimo tempai turėtų didėti (14 lentelė). Tačiau taip pat prognozuojama, kad didėjimo tempai sulėtės. Jei analizuotu laikotarpiu jie didėdavo keliolika procentų, palyginus su prieš tai buvusiu laikotarpiu, tai prognozuojamu laikotarpiu numanoma lėtesnė TUI į apdirbamąją pramonę plėtra, kuri nesieks 10 proc. ankstesnių metų lygio.

14 lentelė

Prognozuojamų tiesioginių užsienio investicijų į apdirbamąją pramonę dinamika

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
TUI, mln. Lt	8252	9337	10662	13184	13699	16193	17584,3	19216,9	20849,5
<i>Rodikliai, apskaičiuoti grandininio būdu</i>									
Didėjimo tempas	126,93	113,15	114,19	123,65	103,91	118,21	108,59	109,28	108,50
Padidėjimo tempas	26,93	13,15	14,19	23,65	3,91	18,21	8,59	9,28	8,50
<i>Rodikliai, apskaičiuoti baziniu būdu</i>									
Didėjimo tempas	294,61	333,35	380,65	470,69	489,08	578,11	627,79	686,07	744,36
Padidėjimo tempas	194,61	233,35	280,65	370,69	389,08	478,11	527,79	586,07	644,36

Tikslinga apžvelgti, ir kaip kis TUI į pasirinktas apdirbamosios pramonės šakas: maisto, gėrimų ir tabako pramonę, tekstilės ir naftos pramonės. Iš prognozės (15 lentelė) duomenų matome, kad tiek maisto pramonei, tiek naftos pramonei prognozės yra daug žadančios – numatoma, kad tiesioginės užsienio investicijos šiose šakose žymiai augs. Tai yra gana tikėtina, turint omenyje, kad maisto pramonė pasižymi žemu darbo efektyvumu, čia artimiausiu metu turėtų būti daugiau dėmesio ir lėšų skiriama šioms problemoms spręsti ir technologijoms gerinti. Naftos pramonėje prognozuoti investicijas statistiniais metodais gana nepatikima – kadangi šakoje veikia tik keletas

įmonių (neskaitant chemijos pramonės įmonių), sprendimai jose yra individualūs ir juos pagrįsti statistiškai neįmanoma. Tačiau kalbant apie chemijos gaminių įmones, tikėtina, kad TUI ten augs, tuo labiau, kad didelė dalis chemijos pramonės yra užsienio kapitalo įmonės ir daug jos produkcijos yra eksportuojama.

Situacija skiriasi tekstilės pramonėje. Prognozės rezultatai rodo, kad TUI į šią šaką bus linkusios mažėti ir ateityje. Tai yra siejama su tekstilės pramonės smukimu šalyje.

15 lentelė

Prognozuojamų tiesioginių užsienio investicijų į atskiras apdirbamosios pramonės šakas dinamika

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
TUI į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą	974	1077,2	1157,1	1480,6	1602	1670,1	1864,68	2018,35	2172,02
TUI į tekstilės ir tekstilės gaminių gamybą	355,3	434,5	430	408,3	404,2	358,9	389,07	386,37	383,66
TUI į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą	303	171,2	92,6	821,8	779,7	1327,8	1350,54	1569,93	1789,32

Nepaisant teigiamų su investicijomis susijusių tendencijų, manoma, kad tiek materialinės, tiek tiesioginės užsienio investicijos šalyje yra nepakankamos. Nesunku pastebėti, jog šalyse, kurios priskiriamos prie labiausiai konkurencingų ir klestinčių, investicijos, tarp jų – ir užsienio, yra gana didelės. Ir atvirkščiai, menko ekonominio išsivystymo šalyse investicijų lygis paprastai yra žemas. Kadangi investicijos Lietuvoje nėra pakankamos, tame tarpe ir apdirbamojoje pramonėje, esama situacija patvirtina faktą, kad Lietuva – besivystanti šalis, kuriai būtina skatinti investicinius procesus, nukreipiant investicijas reikiama linkme.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Investicijos šalyje turi lemiamą įtaką tos šalies ekonomikos plėtrai tiek mikro, tiek makro lygmeniu ir yra svarbi priemonė, skatinanti bet kurios šalies ar regiono gaminamos produkcijos ar teikiamų paslaugų konkurencingumą ir ekonomikos augimą. Tačiau būtina siekti, kad šalies ūkis ir atskiros jo šakos pasižymėtų ne vien didelėmis investicijų apimtimis, bet būtų atsižvelgta ir į kokybinių jų aspektą. Šis kriterijus parodo ekonomikos gyvybingumą ir jos galimybes generuoti vertę ir užtikrinti augimą.

2. Praktikoje pastebėta tendencija, kad šalyse, kurios priskiriamos prie labiausiai konkurencingų ir klestinčių, investicijos, tarp jų – ir užsienio, yra gana didelės. Ir atvirkščiai, menko ekonominio išsivystymo šalyse investicijų lygis paprastai yra žemas. Pastaroji tendencija pastebima ir atskirose ūkio sektoriuose: šakos, kurios klesti pritraukia daugiau investicijų nei tos, kurios dar nepasiekė augimo stadijos arba jau yra nuosmukio stadijoje.

3. Aštrėjanti konkurencija, senkanti ir brangstanti darbo jėga, ryškėjanti energijos nešėjų bei žaliavų kainų kilimo tendencija pastaruoju dešimtmečiu vertė įmones modernizuoti gamybą, o pelningai dirbusios bendrovės investicijoms galėjo skirti kaip niekad daug nuosavų lėšų, prie kurių prisidėjo ir ES struktūrinė parama. Pagal ekonominio augimo teorijas, didėdami, šie veiksniai turėjo didinti ir bendrąjį vidaus produktą, skatinti vartojimą, didinti gyvenimo lygį ir darbo našumą bei didinti investicijų dalį BVP. Tačiau investicijų augimas Lietuvoje nebuvo tolygus, taigi ir jų įtaka ekonomikos plėtrai yra nevienoda ir netolygi.

4. Absoliutine išraiška materialinės investicijos į apdirbamąją pramonę 2003 - 2006 metais didėjo. Tačiau palyginus santykinę visų MI dalis skirtingose šakose skirtingais metais matome, kad kiekvienais metais santykinė MI dalis į apdirbamąją pramonę mažėjo. Taigi galima daryti išvadą, kad apdirbamosios pramonės reikšmė nežymiai, tačiau mažėja.

5. Materialiųjų investicijų į apdirbamąją pramonę didėjimo tempai 2000-2006 metais buvo stabilūs ir teigiami, nors ir nespurtūs. Tai rodo, kad apdirbamoji pramonė Lietuvoje kalbant apie investicijas nepraranda savo, kaip patrauklaus investicijų objekto, pozicijų.

6. Efektyvus tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas prioritetingose ūkio plėtros srityse leidžia per trumpiausią laiką importuoti žinias ir technologijas, vadybinius gebėjimus ir taip paskatinti bendro produktyvumo didėjimą. Lietuvos apdirbamoji pramonė pritraukia daugiausia tiesioginių užsienio investicijų nei bet kuri kita Lietuvos ūkio šaka. Palyginus su kitomis veiklomis, apdirbamoji gamyba 2000 – 2005 metais pritraukė apie 30 proc. visų šalies tiesioginių užsienio investicijų, tačiau pagamina tik apie penktadalį BVP, todėl galima teigti, kad investicijos nėra labai efektyvios.

7. BVP ir materialinių investicijų apdirbamojoje pramonėje koreliacijos koeficientas yra teigiamas (0,95), taigi ryšys yra tiesioginis ir labai stiprus: didėjant materialinėms investicijoms apdirbamojoje pramonėje, turėtų augti ir BVP, pagamintas šioje šakoje. Analogiškai taip pat ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir pagaminamo BVP apdirbamojoje pramonėje yra teigiamas ir stiprus, praktiškai funkcionalinis (0,98). Taigi galima teigti, kad investicijos į apdirbamąją pramonę tiesiogiai įtakoja tos pramonės sukuriamo BVP augimą.

8. Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybos pramonės šaka – tai bene didžiausią BVP sukūrusi šaka apdirbamosios pramonės sektoriuje per nagrinėjamąjį laikotarpį. Tiesioginės užsienio investicijos gana stipriai įtakoja BVP augimą ($r=0,866$) šakoje, tačiau nedaro poveikio užimtumo didinimui. Šioje šakoje daugiausiai TUI yra skiriama ilgalaikio turto rodiklio didinimui, tai įrodo koreliacijos koeficientas tarp šių rodiklių (0,97). Taip pat paaiškėjo, kad ši pramonės šaka viena iš nedaugelio apdirbamosios pramonės šakų, kurioje tiesioginės užsienio investicijos laikomos efektyviomis, tai yra TUI ir pelningumo rodiklių koreliacinis ryšys yra teigiamas ir stiprus.

9. Tekstilės ir tekstilės gaminių gamybos pramonės šaka – trečia pagal sukuriamą BVP. TUI absoliutus dydis šakoje 2000-2005 m. kito nežymiai ir jų įtaka šakos BVP buvo nedidelė, nedarė poveikio nei užimtumo rodikliams, nei ilgalaikio turto šakoje didėjimui. Tiriant TUI ir pelningumo ryšį, gautas koreliacijos koeficientas rodo, kad TUI šakos pelningumo neįtakoja.

10. Perspektyvesnė ir daugiau TUI pritraukianti apdirbamosios pramonės šaka – rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba. Tiesioginės užsienio investicijos šioje šakoje buvo ypač dinamiškos, jų kiekis kiekvienais metais ypač nepastovus. Atlikus koreliacinę analizę paaiškėjo, kad TUI šioje šakoje daro stiprią įtaką šakos BVP augimui, bei ilgalaikio turto didėjimui, tačiau poveikis užimtumo didėjimui – menkas.

11. Medienos ir medinių gaminių pramonės šaka – pakankamai išsivysčiusi, tačiau pagal BVP ir investicijų į šią šaką rodiklius - atsiliekanti nuo stambiausių apdirbamosios pramonės šakų. Nepaisant to, TUI ir bendrosios investicijos į materialųjį turtą šioje šakoje yra laikomos efektyviomis ir tiesiogiai bei stipriai įtakoja tiek užimtumo didinimą, tiek ilgalaikio turto formavimą.

12. Kita šaka, kurioje TUI tiesiogiai įtakoja BVP didėjimą - plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba. Ir nors šios investicijos užimtumo rodiklių ir ilgalaikio turto didėjimo neįtakoja, tačiau turi stiprų poveikį pelningumo rodikliams, todėl galima teigti, kad TUI į šią šaką yra efektyvios.

13. Guminių ir plastikinių gaminių gamybos pramonės šaka pasižymi sparčiu BVP ir TUI augimu. Tai viena iš nedaugelio apdirbamosios pramonės šakų, kuriose TUI tiesiogiai įtakoja ir užimtumo, ir ilgalaikio turto didėjimą. Be to, šios investicijos laikomos efektyviomis, nes tiesiogiai

įtakoja šakos pelningumo rodiklius. Bendrosios investicijos į materialųjį turtą taip daro stiprų poveikį tos šakos sukuriama BVP didėjimui.

Aukščiau pateiktos išvados patvirtina hipotezę, kad Lietuvos apdirbamojoje pramonėje sparčiausiais BVP augimo tempais pasižymi tos šakos, kurios pritraukia daugiausiai investicijų. Tačiau taip teigiant reikėtų pabrėžti, kad sukuriama vertė kiekis didėja kitokiu tempu nei investicijos į tą šaką. Taip pat lyginant atskiras apdirbamosios pramonės šakas pagal investicijų kiekį ir sukuriama BVP kiekį, derėtų vertinti ne absoliučius šių rodiklių dydžius, bet santykinų jų dalių didėjimą ar mažėjimą.

Remiantis analizės rezultatais siūloma:

- Darbe numatytais būdais gerinti investicinį klimatą šalyje, taip pritraukiant daugiau tiesioginių užsienio investicijų, taip pat vietinius investuotojus skatinant atnaujinti turimus išteklius, investuoti į aukštesnes ir didesnę pridėtinę vertę sukuriančias technologijas;
- Skatinti investicijas ne tik į materialųjį turtą, bet ir į naujų darbo vietų kūrimą;
- Atliekant panašaus pobūdžio tyrimus susiduriama su duomenų pateikimo problema. Iš vienos pusės, LR Statistikos departamentas dažnai pateikia skirtingų kategorijų rodiklius, kuriuos sunku sugretinti skaičiuojant tam tikras tendencijas; kita vertus, tam tikrų statistinių duomenų skaičiavimo metodika yra keičiama, tai neleidžia nuosekliai ir giliau atlikti jų analizės.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adams A.T. Investment. London: Graham&Trotman, 1992.
2. Bartosevičienė, V. (2003). Ekonominė statistika. Kaunas: Technologija.
3. Bartosevičienė, V., Vaitkevičius, S., Jančukienė, I. (2003). Ekonominiai statistiniai tyrimai. Kaunas: Technologija.
4. Baumol, W.J., Blinder, A.S. (1994). Macroeconomics: principles and policy. 6th edition. Fort Worth: The Dryden Press.
5. Bendikienė D., Juozaitienė L. (2004). Investicijų ir šalies makroekonominių procesų sąveikos analizė. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Šiauliai: ŠU.
6. Brooman F.S. (1963). Macroeconomics. George Allen & Unwin Ltd, London.
7. Cuthbertson K., Nitzsche D. (2001). Investments. Spot and derivatives markets. John Wiley& Sons, Ltd. UK.
8. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2001). Statistika I ir jos taikymai. Vilnius: TEV.
9. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2004). Statistika II ir jos taikymai. Vilnius: TEV.
10. Čiburienė J., Pabijanskas D. (2002). Taupymo ir investicijų poveikis Lietuvos ekonominiam augimui. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Vilnius.
11. Davulis, G. (2003). Ekonomikos teorija. Vilnius, VU leidykla.
12. Definition of Endogenous Growth Model. Economics at About.com [žiūrėta 2007-10-03].
Prieiga per internetą:
<http://economics.about.com/cs/economicsglossary/g/endogenous_g.htm>.
13. Dollar, D., Hallward-Driemeyer, M., Mengistae, T.. Investment Climate and International Integration. World Bank Research Homepage [žiūrėta 2006-05-14]. Prieiga per internetą:
<http://econ.worldbank.org/files/35978_wps3323.pdf>.
14. Ekonomika. Mokslo darbai / Ats. red. Simanauskas L. 40/1996, V.: Vilniaus universiteto leidykla, 1996.
15. Ghate, C.. The Politics of Endogenous Growth. The Berkeley Electronic Press [žiūrėta 2006-05-14]. Prieiga per internetą:
<http://www.bepress.com/cgi/login.cgi?cookieset=1&return_to=%2Fcgi%2Fviewcontent.cgi%3Farticle%3D1082%26context%3Dbejm&situation=subscription&context=bejm&article=1082>
16. Ginevičius, R., Mikelis, D. (2002). Lietuvos regionų ekonominės ir socialinės plėtros investicijų efektyvumas. Verslas: teorija ir praktika, II tomas, Nr. 2, p. 89 – 95.
17. Gudas, M. (2002). Lietuvos investuotojų rinka: nepateisinti lūkesčiai ar neatskleistos galimybės. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2002: Ernesto Galvanausko

- mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga [Šiauliai, 2001 m. lapkričio 22 d.]. Šiauliai: ŠU leidykla, p. 37 – 43.
18. Hardwick P., Bahadur K., Langmead J.(1990). An introduction to modern economics. Longman Group UK Limited, UK.
  19. Haugen, R. A. (2001). Modern Investment Theory. NY: Prentice Hall.
  20. Hertz D. B. Risk Analysis in Capital Investment // Harvard Business Review, 1994.
  21. Hirt G.A., Block S.B. (1983). Fundamentals of investment management and strategy. Homewood, Illinois.
  22. Hulten, C. R.. Total Factor Productivity: a Short Biography. NBER Working Papers [žiūrėta 2007-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://papers.nber.org/papers/w7471.pdf>>.
  23. Ginevičius R., Rakauskienė O.G..(2005). Eksperto ir investicijų plėtra Lietuvoje. Vilnius: VGTU leidykla.
  24. Įmonių finansiniai rodikliai – 2000 (2001). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  25. Įmonių finansiniai rodikliai – 2001 (2002). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  26. Įmonių finansiniai rodikliai – 2002 (2003). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  27. Įmonių finansiniai rodikliai – 2003 (2004). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  28. Įmonių finansiniai rodikliai – 2004 (2005). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  29. Įmonių finansiniai rodikliai – 2005 (2006). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  30. J. Bradford DeLong. Endogenous Growth. Brad DeLong's website [žiūrėta 2007-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.j-bradford-elong.net/OpEd/endogenousgrowth.html>>.
  31. Jakutis, A., Petraškevičius, V., Stepanovas, A., Šečkutė, L., Zaicev, S. (1999). Ekonomikos teorijos pagrindai. Kaunas: Smaltija.
  32. Lietuvos Respublikos Seimas [žiūrėta 2007-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>>.
  33. Lietuvos statistikos metraštis – 2000 (2001). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
  34. Lietuvos statistikos metraštis – 2001 (2002). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.

35. Lietuvos statistikos metraštis – 2002 (2003). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
36. Lietuvos statistikos metraštis – 2003 (2004). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
37. Lietuvos statistikos metraštis – 2004 (2005). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
38. Lietuvos statistikos metraštis – 2005 (2006). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
39. Makroekonomika (2001). Moksl. red. V. Snieška, J. Čiburienė. Kaunas: Technologija.
40. Marcus B.K. (2002). Investments. McGraw-Hill companies, Inc. NY.
41. Martinkus, B., Žilinskas, V. (2001). Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija.
42. Martišius, S. (2000). Ekonometrija ir prognozavimas. Vilnius: VU leidykla.
43. Miles, D., Scott, A. (2002). Macroeconomics. Understanding The Wealth of Nation. NY: John Wiley & Sons Inc.
44. Poviliūnas, A. (2003). Moksliniai ekonomikos tyrimai: pasiruošimas, vykdymas, realizavimas. Vilnius: VU leidykla.
45. Regional Business Development Literature Review(2002). Dotars: Sydney
46. Regioninė statistika. Lietuvos statistikos departamentas [žiūrėta 2007-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.std.lt/web/main.php?parent=588>>.
47. Samuolis, G. (2001). Tiesioginės užsienio investicijos ir jų apskaitos įmonėje ypatumai. Ekonomika..Nr. 53. P. 93-99.
48. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. Macroeconomics (1989). R.R. Donnelley & Sons Company.
49. Starkevičiūtė M., Tabor S.R. (2000). Ilgalaikis ekonomikos augimas: šaltiniai ir perspektyvos. Ekonomika, Vilnius.
50. Striaukienė, D., Tamošiūnas, T. (2003). Investicijų skatinimo sistema Šiaulių mieste. Tarptautinės mokslinės konferencijos „Europos Sąjunga – 2004: iššūkiai, procesai ir Europos studijos“ pranešimų medžiaga, 2 knyga [Kaunas, 2003 m. balandžio 25-26 d.]. Kaunas: Technologija, p. 70 – 74.
51. Striaukienė, D. (2004). Šiaulių miesto investicijų projektų sistema. Verslas, ekonomika ir vadyba – 2004. ŠU, 2004, p. 5-13
52. Taylor, J., Armstrong, H. W. (2000). Regional Economics and Policy. London: Blackwell Publishing.

53. Terlui, I. J. (2001). Rural regions in the EU: Exploring Differences in Economic Development. Daktaro disertacija. Urban and Regional Studies Institute, The Netherlands.
54. Tutorials. Investopedia.com [žiūrėta 2007-01-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.investopedia.com/university/advanced.asp>>.
55. Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K. (2003). Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūkį: tendencijų ir efektyvumo vertinimas. Verslas: teorija ir praktika, IV tomas, Nr. 2, p. 61 – 69.
56. Vaiginienė E., Kasnauskienė G. (2006). Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo stiprinimo galimybės. Ekonomika. Vilnius.
57. Vainienė R. (2005). Ekonomikos terminų žodynas. Tyto alba, Vilnius.
58. Verslo struktūros rodikliai – 2000 (2001). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
59. Verslo struktūros rodikliai – 2001 (2002). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
60. Verslo struktūros rodikliai – 2002 (2003). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
61. Verslo struktūros rodikliai – 2003 (2004). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
62. Verslo struktūros rodikliai – 2004 (2005). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

B

Bendrasis vidaus produktas (BVP) – bendra galutinių prekių ir paslaugų, kurias šalis pagamina ir pateikia per metus, pinigine išraiška, pridedant grynąsias pajamas iš užsienio.

Bendrosios investicijos – tai bendra investicinių lėšų apimtis konkrečiu laikotarpiu, nukreiptų į naują statybą, gamybos priemonių įsigyjimą bei prekinių-materialinių atsargų augimą.

D

Determinacijos koeficientas – statistinis dydis, parodantis, kokia priklausomojo kintamojo dinamikos dalis yra paaiškinama tiesine nepriklausomojo kintamojo įtaka.

E

Ekonomikos augimas - ekonomikos plėtra, leidžianti kasmet gaminti vis daugiau prekių ir paslaugų; tai šalies ekonominio potencialo didėjimas, pasireiškiantis ilgalaikiu nacionalinio produkto apimties augimu

I

Investicijos - piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.

K

Kapitalas – ekonomine prasme – pinigais įvertinta visų ketinamų įsigyti (ar įsigytų) kapitalinių gėrybių visuma.

Koreliacinė analizė – statistikos metodas ryšio stiprumui tarp dviejų kintamųjų nustatyti.

M

Materialinės investicijos – tai ataskaitinio laikotarpio išlaidos ilgalaikiam materialiajam turtui, kuris bus naudojamas ilgiau nei vienerius metus, įsigyti, sukurti ir esamam materialiajam turtui atnaujinti (rekonstravimas, remontas) iš visų finansavimo šaltinių.

R

Regresinė analizė – statistikos metodas apskaičiuoti tokiai lygčiai, kuri geriausiai tinka priklausomųjų ir nepriklausomųjų kintamųjų stebėjimų eilutėms, ir taip įvertinti ryšį tarp kintamųjų.

T

Tiesioginės užsienio investicijos – tai investicijos, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios užsienio investicija laikoma tiesiogine.

Trendo funkcija – reiškinio vystymosi tendenciją atspindinti matematinė funkcija.

U

Užimti gyventojai – tai dirbantys visų nuosavybės formų įmonėse, įstaigose ir organizacijose, įskaitant dirbančius ūkininkų ūkiuose, atliekantių karinę tarnybą, bei laikinai nedirbantys. Tai vyresni nei 14 metų abiejų lyčių asmenys, kurie tiriamąją savaitę dirbo bet kokią darbą ne mažiau nei kaip 1 valandą, už kurią gavo darbo užmokestį pinigais arba natūra (maisto produktais ar kitais gaminiais) ar turėjo pelno (pajamų). Tai visi asmenys, turintys užimtumo statusą: darbdaviai, savininkai, samdomieji darbuotojai, šeimyninėje įmonėje dirbantys šeimos nariai, gaunantys ar negaunantys atlyginimą arba pelną (pajamas), asmenys, dirbantys sau.

P R I E D A I

1 PRIEDAS

Darbuotojų skaičius atskirose ūkio šakose

	Darbuotojų skaičius					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valstybės ir privatus ekonomikos sektorius						
AQ Iš viso pagal ekonomines veiklas	1019155	1005716	1024217	1042231	1046756	1078898
A Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	36552	32261	30862	29372	27809	28945
02 Miškininkystė, medienos ruošą ir susijusių paslaugų veikla	9519	9001	8582	8278	7590	8204
B Žuvininkystė	939	957	1268	1274	2034	1680
CD Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	221032	218087	224435	226847	223912	226692
C Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2983	2570	2703	2763	3070	3188
DA Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	52324	48171	47245	45355	44595	47065
DB Tekstilės ir tekstilės gaminių gamyba	51252	51769	53163	52067	48240	44380
DC Odos ir odos dirbinių gamyba	2956	2476	2547	2204	1873	1654
DD Medienos ir medinių dirbinių gamyba	18259	20448	23317	24975	23529	24134
DE Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba ir spausdinimas	13213	12452	11043	10958	10568	10810
DF Kokso, rafinuotų naftos produktų ir branduolinio kuro gamyba	3769	3492	3617	3593	3546	3417
DG Chemikalų, chemijos produktų ir dirbtinių pluoštų gamyba	6171	5597	5120	5196	4818	4977
DH Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	5060	5506	6229	6533	6683	7363
DI Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	9859	9586	9059	8979	8955	9517
DJ Pagrindinių metalų ir metalo gaminių gamyba	9459	9968	10908	11809	13055	14242
DK Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	10649	10053	10064	9408	9621	8733
DL Elektrinės ir optinės įrangos gamyba	15446	15682	16063	17331	18375	17255
DM Transporto įrangos gamyba	6605	6139	6513	6665	6190	7087
DN Kita, niekur kitur nepriskirta, gamyba	13027	14178	16844	19011	20795	22870
E Elektros, dujų ir vandens tiekimas	35005	31045	30184	28733	26882	25830
41 Vandens rinkimas, valymas ir paskirstymas	6741	6386	6248	6163	6249	5971
F Statyba	57745	57874	63947	71131	74316	81306
G Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	148299	151162	157335	163391	170052	183137
H Viešbučiai ir restoranai	18902	19466	20363	21664	22429	24661
I Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	77512	75290	76354	77462	76720	79628
64 Paštas ir telekomunikacijos	16515	15753	14482	13793	12590	13449
641 Pašto ir pasiuntinių veikla	7365	7236	7259	7311	7587	7668
J Finansinis tarpininkavimas	14440	14203	14150	14277	14026	14611
651 Piniginis tarpininkavimas	9804	9474	8618	8044	7463	7989
66 Draudimo ir pensijų lėšų, išskyrus privalomąjį socialinį draudimą, kaupimas	3184	3206	3752	4007	4256	4107
K Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	46499	47726	50380	54657	59457	62923
73 Moksliniai tyrimai ir bandomoji veikla	6745	6087	5748	5587	5478	5832

Tęsinys kitame puslapyje

1 PRIEDO TĘSINYS

L Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	70298	70128	70918	73915	73412	75235
751 Valstybės valdymas ir bendroji ekonominė bei socialinė bendruomenės politika	26768	26786	26602	27764	26734	28502
752 Bendruomenei teikiamų paslaugų užtikrinimas	40194	40012	40850	42553	42801	42763
753 Privalomojo (valstybinio) socialinio draudimo veikla	3336	3330	3466	3598	3877	3970
M Švietimas	150471	150209	148940	147452	150459	147372
802 Vidurinis mokymas	83871	83400	83658	82754	86205	82134
N Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	96353	93956	92244	88871	86929	85230
851 Žmonių sveikatos priežiūros veikla	82531	79517	77796	74720	73728	71691
853 Socialinio darbo veikla	11986	12574	12562	12278	11428	11963
O Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	45108	43352	42837	43185	38319	41648
92 Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla	25802	24089	23376	23045	21718	22673

2 PRIEDAS

Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūkį ir jų procentinė dalis

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Tiesioginės užsienio investicijos, mln.Lt											
		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Iš viso	8252,1		9337,3		10661,9		13183,8		13699,4		16192,6	
A+B	Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	41,8	0,51%	44,9	0,48%	50,6	0,47%	60,9	0,46%	111,7	0,82%	127,8	0,79%
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	78,9	0,96%	100,2	1,07%	124	1,16%	122,8	0,93%	115,1	0,84%	140	0,86%
D	Apdirbamoji gamyba	2625,1	31,81%	2686	28,77%	2728,7	25,59%	3863,6	29,31%	4260,2	31,10%	5503,2	33,99%
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	0,4	0,00%	237,7	2,55%	272,1	2,55%	479,1	3,63%	604,9	4,42%	1199,1	7,41%
F	Statyba	57,9	0,70%	69,8	0,75%	68,9	0,65%	141,8	1,08%	158,7	1,16%	194,1	1,20%
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	2023,9	24,53%	2121,4	22,72%	2178,4	20,43%	2283,1	17,32%	2453,7	17,91%	2584,2	15,96%
H	Viešbučiai ir restoranai	208,9	2,53%	214,1	2,29%	225,6	2,12%	197,4	1,50%	225	1,64%	195,1	1,20%
60-63	Transportas ir sandėliavimas	200,2	2,43%	174,5	1,87%	426,7	4,00%	417	3,16%	451,6	3,30%	493,3	3,05%
64	Paštas ir telekomunikacijos	1480,3	17,94%	1576,6	16,88%	1572,2	14,75%	1835,8	13,92%	1892,7	13,82%	1827,2	11,28%
J	Finansinis tarpininkavimas	1126,7	13,65%	1514,4	16,22%	2120,6	19,89%	2643,4	20,05%	2155,6	15,73%	2337,8	14,44%
K	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	317,1	3,84%	488,6	5,23%	758,9	7,12%	935,7	7,10%	1004,4	7,33%	1377,1	8,50%
M+N	Švietimas; sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	28,1	0,34%	30,3	0,32%	25,2	0,24%	24,6	0,19%	23,8	0,17%	24,9	0,15%
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	62,8	0,76%	78,8	0,84%	110	1,03%	178,6	1,35%	242	1,77%	188,8	1,17%

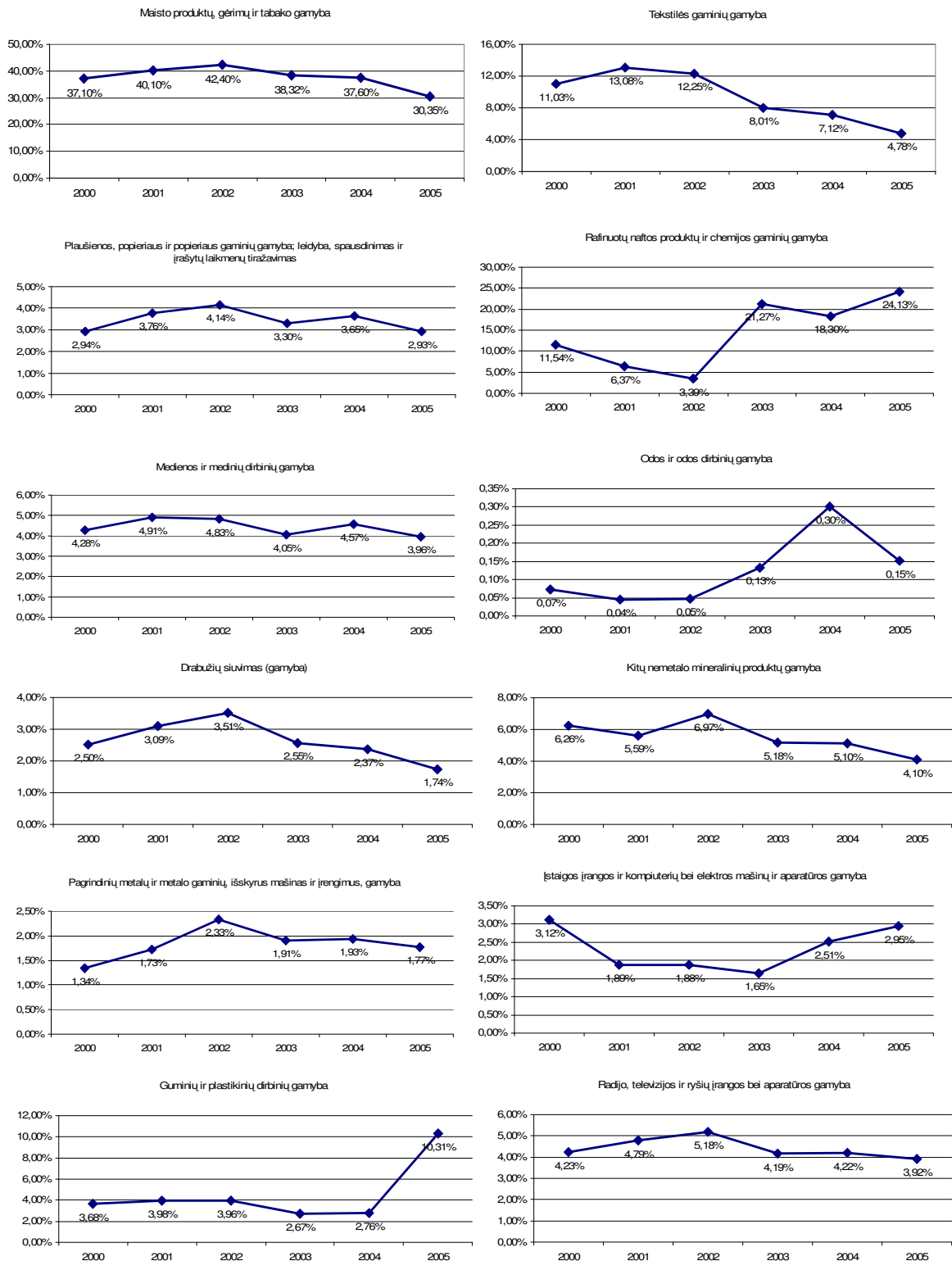
Tiesioginės užsienio investicijos apdirbamojoje pramonėje

Ekonominės veiklos rūšys	Tiesioginės užsienio investicijos, mln.Lt					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Apdirbamoji gamyba	2625,1	2686	2728,7	3863,6	4260,2	5503,2
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	974	1077,2	1157,1	1480,6	1602	1670,1
Tekstilės gaminių gamyba	289,6	351,4	334,2	309,6	303,4	263
Drabužių siuvimas (gamyba)	65,7	83,1	95,8	98,7	100,8	95,9
Odos ir odos dirbinių gamyba	1,9	1,2	1,3	5,1	12,8	8,3
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	112,4	131,9	131,7	156,4	194,8	217,8
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	77,2	101	113	127,5	155,5	161,3
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba	303	171,2	92,6	821,8	779,7	1327,8
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	96,7	106,8	108,1	103,3	117,6	567,2
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	164,3	150,2	190,3	200,3	217,2	225,7
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	35,3	46,4	63,5	73,7	82,2	97,3
Kitų mašinų ir įrangos gamyba	32,9	29,5	35,5	33,2	52,2	73,4
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	81,8	50,7	51,3	63,6	107	162,1
Radio, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	111,1	128,6	141,3	161,8	179,9	216
Medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų gamyba	30,9	32,8	25,7	41,1	49,6	56,5
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	225	192,4	151,3	149,3	242,7	260,7
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	23,3	31,6	36	37,6	62,8	100,1

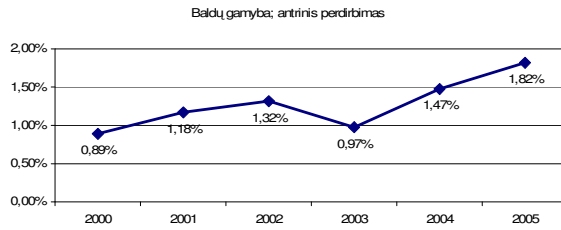
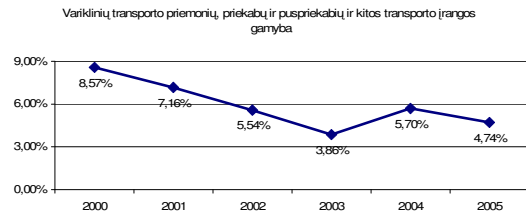
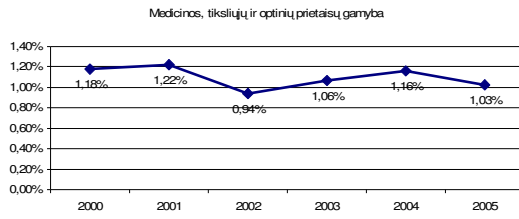
Tiesioginės užsienio investicijų santykinis pasiskirstymas apdirbamojoje pramonėje

Ekonominės veiklos rūšys	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	37,10%	40,10%	42,40%	38,32%	37,60%	30,35%
Tekstilės gaminių gamyba	11,03%	13,08%	12,25%	8,01%	7,12%	4,78%
Drabužių siuvimas (gamyba)	2,50%	3,09%	3,51%	2,55%	2,37%	1,74%
Odos ir odos dirbinių gamyba	0,07%	0,04%	0,05%	0,13%	0,30%	0,15%
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	4,28%	4,91%	4,83%	4,05%	4,57%	3,96%
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	2,94%	3,76%	4,14%	3,30%	3,65%	2,93%
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba	11,54%	6,37%	3,39%	21,27%	18,30%	24,13%
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	3,68%	3,98%	3,96%	2,67%	2,76%	10,31%
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	6,26%	5,59%	6,97%	5,18%	5,10%	4,10%
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	1,34%	1,73%	2,33%	1,91%	1,93%	1,77%
Kitų mašinų ir įrangos gamyba	1,25%	1,10%	1,30%	0,86%	1,23%	1,33%
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	3,12%	1,89%	1,88%	1,65%	2,51%	2,95%
Radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	4,23%	4,79%	5,18%	4,19%	4,22%	3,92%
Medicinos, tiksliųjų ir optinių prietaisų gamyba	1,18%	1,22%	0,94%	1,06%	1,16%	1,03%
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	8,57%	7,16%	5,54%	3,86%	5,70%	4,74%
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	0,89%	1,18%	1,32%	0,97%	1,47%	1,82%

TUI į apdirbamosios pramonės šakas santykinės dalys

Giedrė Gudonytė Investicijos Lietuvos apdirbamojoje pramonėje: jų reikšmė ir plėtros galimybės

Apdirbamosios pramonės TUI, MI ir BVP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
TUI, mln.Lt.	2625,1	2686,0	2728,7	3863,6	4260,2	5503,2
MI, mln.Lt.	1383,3	1488,5	1545,0	1643,9	1648,8	1998,9
BVP	7853,9	8611,0	8675,8	9828,6	11838,4	14219,9
TUI dalis BVP	0,33	0,31	0,31	0,39	0,36	0,39
MI dalis BVP	0,18	0,17	0,18	0,17	0,14	0,14

7 PRIEDAS

TUI ir darbuotojų skaičiaus ryšys apdirbamosios pramonės šakose

	Darbuotojų skaičius					TUI					r	R2
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004		
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	48027	45701	45054	47048	47644	974	1077,2	1157,1	1480,6	1602	0,271	0,073
Tekstilės gaminių gamyba	20824	19869	17546	17799	17234	289,6	351,4	334,2	309,6	303,4	-0,070	0,005
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas	33020	32587	35304	43106	33571	65,7	83,1	95,8	98,7	100,8	0,488	0,238
Odos ir odos dirbinių gamyba	3068	2505	2448	2214	2047	1,9	1,2	1,3	5,1	12,8	-0,688	0,474
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	17595	18529	20177	22415	23634	112,4	131,9	131,7	156,4	194,8	0,938	0,880
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	11664	11326	11247	11399	11617	77,2	101	113	127,5	155,5	0,008	0,000
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba						303	171,2	92,6	821,8	779,7		
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	4939	5303	6064	6838	7738	96,7	106,8	108,1	103,3	117,6	0,776	0,601
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	10385	9402	8662	8756	9008	164,3	150,2	190,3	200,3	217,2	-0,623	0,388
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	9646	9136	9900	12939	15072	35,3	46,4	63,5	73,7	82,2	0,867	0,752
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	12287	11749	11070	10678	10164	32,9	29,5	35,5	33,2	52,2	-0,734	0,539
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	4158	4178	5118	6894	7096	81,8	50,7	51,3	63,6	107	0,492	0,242
Radio, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	7838	7689	8236	8136	9176	111,1	128,6	141,3	161,8	179,9	0,851	0,725
Medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba	3216	3305	3197	3278	3358	30,9	32,8	25,7	41,1	49,6	0,871	0,759
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	6746	6289	6720	7672	7035	225	192,4	151,3	149,3	242,7	-0,279	0,078
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	13117	13756	15607	19944	21799	23,3	31,6	36	37,6	62,8	0,873	0,762

TUI ir išlaidų personalui ryšys apdirbamosios pramonės šakose

	Personalo išlaidos					TUI					r	R2
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004		
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	715805	636483	688773	709805	861627	974	1077,2	1157,1	1480,6	1602	0,728	0,530
Tekstilės gaminių gamyba	296077	285393	257740	257831	269223	289,6	351,4	334,2	309,6	303,4	0,180	0,033
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas	338878	325538	388792	391462	395245	65,7	83,1	95,8	98,7	100,8	0,836	0,699
Odos ir odos dirbinių gamyba	35436	28476	31412	25181	27181	1,9	1,2	1,3	5,1	12,8	0,508	0,258
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	197347	154856	227674	248873	288135	112,4	131,9	131,7	156,4	194,8	0,811	0,658
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	222843	192756	212709	206072	220976	77,2	101	113	127,5	155,5	0,102	0,010
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba						303	171,2	92,6	821,8	779,7		
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	66052	70444	86677	103057	134777	96,7	106,8	108,1	103,3	117,6	0,798	0,636
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	162640	153581	151154	154954	172222	164,3	150,2	190,3	200,3	217,2	0,467	0,218
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	124149	110807	133956	177745	242939	35,3	46,4	63,5	73,7	82,2	0,856	0,733
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	185298	190868	179363	181421	191613	32,9	29,5	35,5	33,2	52,2	0,400	0,160
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	63011	59108	71136	109718	120178	81,8	50,7	51,3	63,6	107	0,611	0,373
Radio, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	161352	166941	180268	158253	188943	111,1	128,6	141,3	161,8	179,9	0,547	0,299
Medicinos, tiksliųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba	54093	58787	58894	62506	68760	30,9	32,8	25,7	41,1	49,6	0,865	0,749
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	135082	128787	136272	153866	162946	225	192,4	151,3	149,3	242,7	0,228	0,052
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	157674	160714	209173	277243	335103	23,3	31,6	36	37,6	62,8	0,908	0,824

9 PRIEDAS

TUI ir ilgalaikio turto ryšys apdirbamosios pramonės šakose

	Ilgalaikis turtas					TUI					r	R2
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004		
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	4804082	4709354	4938547	5342488	5561876	974	1077,2	1157,1	1480,6	1602	0,973	0,946
Tekstilės gaminių gamyba	1305192	1259517	1104741	1128535	1116972	289,6	351,4	334,2	309,6	303,4	-0,083	0,007
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas	588821	605178	716037	731913	719600	65,7	83,1	95,8	98,7	100,8	0,931	0,867
Odos ir odos dirbinių gamyba	217448	175895	158900	132590	141370	1,9	1,2	1,3	5,1	12,8	-0,556	0,309
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	788137	881351	1006083	1245381	1361686	112,4	131,9	131,7	156,4	194,8	0,948	0,898
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	1041345	1081432	1225371	1086171	1170585	77,2	101	113	127,5	155,5	0,562	0,316
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba						303	171,2	92,6	821,8	779,7		
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	449747	522772	593135	868946	1307397	96,7	106,8	108,1	103,3	117,6	0,789	0,623
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	1082120	1110076	1013230	1021026	1084332	164,3	150,2	190,3	200,3	217,2	-0,488	0,238
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	596581	594275	676182	799396	939463	35,3	46,4	63,5	73,7	82,2	0,926	0,858
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	842151	771953	911762	921927	900338	32,9	29,5	35,5	33,2	52,2	0,468	0,219
Įstaigos įrangos ir kompiuterių bei elektros mašinų ir aparatūros gamyba	294234	301841	331154	457515	501023	81,8	50,7	51,3	63,6	107	0,594	0,353
Radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba	653565	833634	850558	980478	1062099	111,1	128,6	141,3	161,8	179,9	0,981	0,962
Medicinos, tiksliųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba	354182	349605	240638	286005	273890	30,9	32,8	25,7	41,1	49,6	-0,134	0,018
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių ir kitos transporto įrangos gamyba	443625	443466	485522	591221	596464	225	192,4	151,3	149,3	242,7	-0,024	0,001
Baldų gamyba; antrinis perdirbimas	613646	649451	929798	1015891	1261576	23,3	31,6	36	37,6	62,8	0,922	0,850

Bendrujų investicijų ir BVP apdirbamojoje pramonėje ryšys

	Bendrosios investicijos					BVP					r	R2
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004		
Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	412819	424007	396009	491853	557787	1809	1919,3	1863,1	1982,2	2178,6	0,954	0,910
Tekstilės ir tekstilės gaminių gamyba	132495	211504	146272	135554	131758	1426,5	1569,8	1486,4	1477,8	1587,4	0,467	0,218
Odos ir odos dirbinių gamyba	6805	9821	9269	4627	10125	116	97,3	84,5	58	42,2	-0,042	0,002
Medienos ir medinių dirbinių gamyba	83001	114113	133650	207876	162920	524	610,3	715,9	856,9	1011,2	0,808	0,653
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba, spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas	65438	79414	114672	78348	88798	541,9	584,8	522,1	659,1	727,8	-0,161	0,026
Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba												
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba	51183	83888	76168	73971	246519	240,5	355,4	414,4	560,6	612,2	0,706	0,498
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba	62359	59655	81369	80444	156825	291,6	306,2	312,4	381,2	446,8	0,908	0,825
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrengimus, gamyba	39565	47994	54588	80253	81396	265,3	271,8	257,6	367,2	507,1	0,853	0,727
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba	42670	37021	59198	44339	38005	237,6	288,7	356,6	370	409,7	0,142	0,020
Kita gamyba	221987	325483	301800	356403	394049	1209,4	1318	1442,3	1749,7	2394,1	0,842	0,709

Investicijų efektyvumas, įvertinant pelningumo rodiklius

	Ryšys tarp TUI ir nurodyto rodiklio		Ryšys tarp bendrųjų investicijų ir nurodyto rodiklio	
	r	R ²	r	R ²
Maisto produktų gėrimų gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,941	0,885	*	*
Grynasis pelningumas	0,899	0,809	*	*
Turto pelningumas	0,939	0,882	*	*
Maisto produktų gėrimų gamyba				
Tekstilės gaminių gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,35	0,123	*	*
Grynasis pelningumas	-0,284	0,081	*	*
Turto pelningumas	-0,261	0,068	*	*
Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas				
Bendrasis pelningumas	0,095	0,009	*	*
Grynasis pelningumas	0,717	0,514	*	*
Turto pelningumas	0,667	0,445	*	*
Odų rauginimas ir išdirbimas; lagaminų, rankinių, balno reikmenų, pakinktų ir avalynės gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,472	0,223	0,299	0,090
Grynasis pelningumas	0,406	0,165	0,107	0,011
Turto pelningumas	0,452	0,205	0,077	0,006
Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,886	0,785	0,882	0,778
Grynasis pelningumas	-0,003	0	-0,662	0,438
Turto pelningumas	-0,029	0,001	-0,690	0,476
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,907	0,823	*	*
Grynasis pelningumas	0,549	0,302	*	*
Turto pelningumas	0,674	0,454	*	*
Kokso, rafinuotų naftos produktų ir branduolinio kuro gamyba*				
Chemikalų ir chemijos pramonės gaminių gamyba*				
Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,818	0,669	0,668	0,446
Grynasis pelningumas	0,645	0,416	0,638	0,407
Turto pelningumas	0,625	0,391	0,671	0,450
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,833	0,695	0,896	0,802
Grynasis pelningumas	-0,122	0,015	0,444	0,197
Turto pelningumas	-0,028	0,001	0,520	0,270
Pagrindinių metalų gamyba*				
Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba*				
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,312	0,097	0,079	0,006
Grynasis pelningumas	0,182	0,033	-0,093	0,009
Turto pelningumas	0,218	0,048	-0,130	0,017
Istaigos įrangos ir kompiuterių gamyba*				
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, elektros mašinų ir aparatūros gamyba*				
Radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamyba				
Bendrasis pelningumas	0,585	0,342	*	*
Grynasis pelningumas	0,516	0,267	*	*

Giedrė Gudonytė Investicijos Lietuvos apdirbamojoje pramonėje: jų reikšmė ir plėtros galimybės

Turto pelningumas	0,563	0,317	*	*
Medicinos, tikslųjų ir optinių prietaisų, įvairių tipų laikrodžių gamyba				
Bendrasis pelningumas	-0,326	0,106	*	*
Grynasis pelningumas	0,253	0,064	*	*
Turto pelningumas	0,477	0,228	*	*
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba*				
Kitos transporto įrangos gamyba*				
Baldų gamyba; kita, niekur kitur nepriskirta, gamyba*				
Antrinis perdirbimas*				

* Skaičiavimams trūksta duomenų